22

PUBLICAȚIE SĂPTĂMÂNALĂ EDITATĂ DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL III • Nr. 26[127] • 3-9 IULIE 1992 • 16 PAGINI • 30 LEI

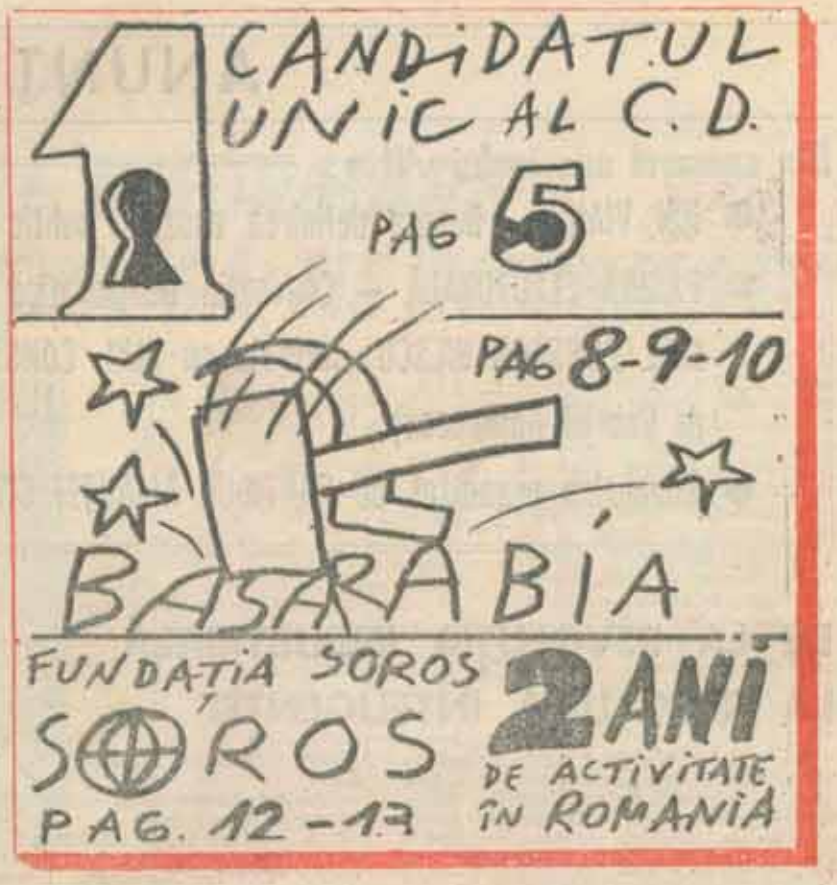

ANDREI CORNEA

CE MĂ ÎNGRIJOREAZĂ

Într-un recent interviu acordat „Europei libere", dl. Anton Vătășescu, ambasadorul României la Paris, declara plin de candoare că nu-l deranjează și nu-l îngrijorează existența unor reviste ultra-naționaliste precum „România Mare" sau „Europa". Domnia sa a recunoscut, de altminteri, că nu prea citește publicațiile periodice din țară. În schimb, îngrijorări de alt tip are : imaginea României în Franța nu s-a îmbunătățit simțitor în ultimul timp, iar iredentismul maghiar din emigrație continuă să conteste tratatul de la Trianon.

Mărturisesc că am și eu îngrijorările mele care însă nu prea coincid cu cele ale d-lui Vătășescu. Pe mine, existența gazetelor amintite nu mă lasă deloc indiferent, chiar dacă tirajul lor declarat nu este probabil pe măsura influenței lor reale – mult mai modestă, așa cum s-a văzut la alegerile locale. Mai mult decît iredentismul maghiar de la Paris mă îngrijorează incapacitatea sau lipsa de interes a justiției române de a aplica legea, incuviințînd astfel tacit calomnia, violența ori șovinismul. Procesul de la Ploiești este o rușine pentru autoritățile ce au pretenția de a fi edificat un „stat de drept", iar „cazul Cosma" rămîne o disgrație. Dar domnul Vătășescu, care nu primește ziarele din țară, nu știe, pesemne, despre toate acestea. Domnia sa ignoră, vezi bine din același motiv, și exhibările anti-constituționale ale primarului din Cluj, care se străduie să limiteze dreptul la întrunire și cel la exprimare în limba maternă al conaționalilor noștri maghiari. Și, ceea ce este încă mai grav, aceasta se face în indiferența autorităților centrale care au posibilitatea legală de a-i casa deciziile, dar nu o fac. Iar cînd tot primarul de Cluj interzice o reuniune internațională și un alt peunerist lansează în parlament un atac plin de ridicole acuzații la adresa Fundației Soros, precum și a unor publicații ajutate de aceasta să supraviețuiască, dezvăluind, chipurile, tot felul de obscure complo-turi anti-naționale, nici de astă dată dl. ambasador nu află nimic sau, în orice caz, nu se arată tulburat. E greu însă de crezut că asemenea acte, rămase fără replică din partea autorităților, contribuie la buna imagine a României.

Pe mine însă mă îngrijorează faptul că dl. Vătășescu (și domnia sa nu reprezintă din păcate un caz izolat) nu e îngrijorat de atîtea lucruri. Mă îngrijorează, de asemenea, și încă mult, un ambasador al României la Paris, preocupat de imaginea României, dar care nu poate cunoaște realitatea țării pur și simplu fiindcă nu prea citește ziarele românești, considerînd pesemne, cu suficiență, că se poate dispensa de această lectură. Își închipuie dl. ambasador că se poate informa în legătură cu mersul lucrurilor în țară numai în baza comunicatelor oficiale sosite pe linie ierarhică de la Ministerul de Externe ? Dar dl. Vătășescu care, cu acest prilej, își declară admirația pentru personalități ca Napoleon al III-lea și mareșalul Antonescu, nu pare a fi un democrat, convins că o informare onestă trece și prin lectura unei prese variate și libere, fie ea și critică. Dl. ambasador în capitala Franței nu este un democrat așa cum nu este, firește, nici cel ce l-a numit în acest post. S-ar spune însă că asemenea oameni pe moment n-au încotro și caută să vorbească limba democrației, chiar dacă cu greșeli serioase de dicție și de gramatică.

Iată, deci, ce mă îngrijorează pe mine : „cazul Vadim", „cazul Cosma", ori „cazul Funar". Dar și cazul celor nepăsători, neimplicați, ori chiar complici prin tăcere, printre care se află și dl. Anton Vătășescu. În general – cazul celor care vorbesc limba democrației numai fiindcă „n-au încotro". Pe moment.

Proiect pentru amenajarea colțului dintre strada Boteanu și strada Onești

Din sumarul numărului viitor:

- ION VIANU — Despre definirea abuzului politic in psihiatrie
- PAGINĂ ELECTORALĂ — Convenţia Democratică (Radu Filipescu despre EMIL CONSTANTINESCU; Interviu cu EMIL CONSTANTINESCU realizat de Gabriel Andreescu)
- Simpozion organizat de PARTIDUL ALIANŢEI CIVICE

DE LA REVOLUŢIA INDUSTRIALĂ LA REVOLUŢIA INTELIGENŢEI

Sub acest titlu a avut loc in zilele de 24 si 25 iunie 1992 un colocviu organizat de Institutele din Praga, Varsovia, Sofia, Moscova, Budapesta si Institutul Francez din Bucuresti in prezenta Excelentei Sale d-l Renaud Vignal, ambasadorul Frantei la Bucuresti. Colocviul a fost centrat in jurul unuia dintre problemele principale care vor domina anii urmatori : cum sa gestionezi schimbarea, cum sa stapanesti complexitatea, si incertitudinile unei lumi transformate permanent de fluxul necontenit al mutatiilor tehnologice ? Caderea regimurilor totalitare din Est, ori persistenta crizei economice mondiale se numara printre manifestarile acestor fenomene.

Colocviul se afla sub directia stiintifica a lui André Yves Portnoff (cercetator in metalurgie nucleara, director al revistei **Science & Technologie**, unul dintre cei ce au creat in Franta conceptul de revolutie a inteligentei) si se va desfasura in prezenta Excelentei Sale d-l Renaud Vignal, ambasadorul Frantei la Bucuresti.

Cele 4 jumatati de zi au fost centrate pe temele urmatoare :

1. **A reusi revolutia inteligentei.** Moderator : Alexandru Dutu, directorul Institutului Sud-Est European. Interventii : André Yves Portnoff, Sorin Vieru, Gheorghe Stefan, Alexandru Beldiman, Adrian Mihalache. Criza se datoreaza in mare masura faptului ca noi incercam sa aplicam unei situatii in revolutie accelerata solutii depasite, concepute in contextul schimbarilor rare si lente ale Revolutiei industriale.

2. **Noile solutii pentru eficacitatea intreprinderii.** Moderator : Pallin Noltara, directorul Centrului International de Presa. Interventii : Armand Hatchuel, Cristian Bâleanu, Virgil Cornel Florea, Mariana Ciolacu (management si industrie romaneasca). In timp ce tarile Europei Centrale manifesta dificultati in a accede la economia de piata, Occidentul se confrunta cu o criza puternica. General Motors, numarul unu ca putere din industria mondiala, isi concediaza cu zecile de mii personalul, in ciuda celor 10 ani de eforturi destinate reorganizarii : informatica, sectorul cel mai modern al industriei, este in dificultate chiar si in Japonia. Modernizarea nu se reduce doar la cumpararea de noi masini si automatizare.

3) **O politica de sanatate publica pentru o societate moderna.** Moderator : Andrei Combiescu, directorul Institutului Cantacuzino. Interventii : Jean-François Lacronique, Nicolae Beldescu, Laurentiu Zoloteşca, Florin Mihăiţan. **SIDA a zdruncinat doua convingeri ale anilor '80:** se admitea ca inventarul definitiv al maladiilor era terminat si ca se poate rezolva orice fel de mare problema in biologie.

4) **Responsabilitate si initiativa. O provocare pentru formarea oamenilor.** Moderator : Virgil Constantinescu, Institutul Politehnic. Interventii : Guy Berger, Michèle Gabay, George Plesoianu, Vasile Seritan, Ecaterina Geber, Gabriel Matuan, Nicolae Drăgulănescu, Matei Cerkes.

Sistemul educativ nu se poate separa de cel socio-economic.

GABRIELA ADAMEŞTEANU

Al doilea Congres al Asociaţiei Psihiatrilor Liberi din România

Simbătă 27 iunie a.c., a avut loc al doilea congres al Asociatiei Psihiatrilor Liberi din Romania. Invitati de onoare au fost d-nii Constantin Bălăceanu-Stolnici, presedintele Colegiului Central al Medicilor, Constantin Bogdan, vicepresedinte al Societatii Medicilor-Scriitori si Publicisti, Vlad Perceac, din partea L.A.D.O. si a Comitetului Helsinki.

In prima parte a lucrărilor V. Tuculescu, presedintele A.P.L.R., a citit un raport privind activitatile asociatiei in ultimii doi ani : s-au purtat apoi discutii pentru modificările de statut si s-a trecut la alegeri. Partea a doua a congresului a fost rezervată discutiilor privind organizarea Conferintei Internationale de Psihiatrie care va avea loc la Bucuresti in octombrie.

Din raportul domnului Tuculescu am retinut preocuparea A.P.L.R. pentru sustinerea adevărului in profesie, o chestiune pe cit de necesară pe atit de greu de realizat intr-o tară ca a noastră, iesită din mincinuna celor 45 de ani de comunism.

Pentru că tocmai adevărul este necesar oricărui inceput de drum si pentru că, din păcate, sint incă multi care isi imaginează că adevărul mai poate fi ascuns, acest demers al membrilor A.P.L.R. a fost deseori „sanctionat" prin mai multe mijloace, incepind cu presa (de neuitat rămine abjectul serial din **Dimineata**), Televiziunea (prin prestatia la fel de abjectă a lui E. Valeriu) si terminind cu actiuni concrete (cu putin timp in urmă, holul si usa de la intrare a dr. V. Tuculescu au fost improscate cu vopsea rosie).

Dar adevărul in psihiatrie nu inseamnă numai relevarea abuzurilor comise in această disciplină ; tot adevăr inseamnă, asa cum s-a arătat in raport, si deschiderea acestei profesii spre abordări stiintifice care au fost interzise de comunisti. Numai in numele adevărului se va realiza mult dorita restabilire a increderii populatiei in această disciplină.

Printre realizările A.P.L.R. in acesti doi ani au fost cons mnate : traducerea integrală a **DSM III R** si a **Tratatului de psihiatrie Oxford**, editia 1989, organizarea a 12 colocvii itinerante (colocvii pe teme atit stiintifice cit si etice), constituirea Comisiei de psihiatrie a M.S. si introducerea in prevederile Decretului-lege nr. 118/1990 a posibilitătii recompensării materiale a victimelor psihiatriei totalitare. A.P.L.R. a depus eforturi pentru stabilirea unor reglementări privind asistenta bolnavului psihic. Tot in cadrul activitătii profesionale se inscriu si cooptarea unor membri A.P.L.R. in organizatii internationale pentru drepturile omului si participarea la diverse intilniri stiintifice : la Varşovia, Sankt Petersburg, Amsterdam, Nürnberg, Bonn, Londra, Geneva, Paris, Viena, Bucuresti.

Alegerile care au avut loc au desemnat pe Ion Vianu — presedinte de onoare, V. Tuculescu — presedinte, A. Romila, A. Trifan si A. Retezeanu — vicepresedinti : M. Popa, A. Cuciliu C. Cosma — secretari ; I. Petrescu — trezorier.

In legătură cu organizarea Conferintei **„Etică si psihiatrie"**, care va avea loc la Bucuresti in octombrie a.c., dr. A. Trifan a făcut cunoscut că, pină in prezent, si-au anuntat participarea 24 de centre universitare si 14 specialisti in domeniu din Germania, Ungaria, Japonia, S.U.A., Canada, Franţa, Elvetia Anglia.

Dorim A.P.L.R. si membrilor ei succes !

RODICA PALADE

ROMÂNIA AZI: O NAŢIUNE LA RĂSCRUCE DE DRUMURI

Sub auspiciile Ambasadei României
Receptia Ambasadei

Coordonator/Moderator : Ernest Latham

In timpul scurs de la căderea regimului Ceauşescu, lumea a invătat multe despre România. Putini au avut insă posibilitatea să cunoască indeaproape această tară si poporul ei. Aflată la răspintia dintre Europa si Asia, România are o istorie fascinantă si o mostenire etnică complexă. Intr-o serie de prelegeri insotite de imagini, cunoscuti experti si români expatriati descriu bogătia si varietatea unei natiuni mici — din Transilvania si Moldova pină la Bucuresti —, examinind problemele religioase, etnice, politice si economice ale României de azi.

● **9 iulie :** „O tară in dezordine : România in perioada postbelică" — William Mc Pherson, membru al Woodrow Wilson International Center for Scholars si cistigător al premiului Pulitzer pentru jurnalistică.

● **16 iulie :** „Bucuresti, ieri si azi" — Ioana Ieronim, consilier cultural al Ambasadei României si Ernest H. Latham Jr., atasat cultural al Ambasadei S.U.A. la Bucuresti in perioada 1983—1987.

● **23 iulie :** „Religia si viata la tară in România" — Earl Pope, profesor de studii religioase, Lafayette College.

● **30 iulie :** „Moldova si Delta Dunării" — Nicholas Dima, reporter la Vocea Americii.

● **6 august :** „Diaspora Română a secolului XX" — Andrei Brezianu, autor si editor care a predat literatură comparată la Bucuresti si la Universitatea Catolică.

● **13 august :** Receptie la Ambasadă — Ernest H. Latham Jr.

Acest număr este ilustrat cu reproduceri după cîteva din planşele prezentate la Concursul de idei pentru amenajarea colţului dintre strada Boteanu si strada Oneşti, lingă clădirea fostului Comitet Central. Două au fost solutiile mari — dezvoltate in variante — propuse de concurenti.

O primă solutie păstrează peretii ruinati — ca posibil document al evenimentelor din 22 decembrie. Carcasa consolidată a micului edificiu se inglobează in vestibulul amplu al unei construcţii noi — dezvoltată energic pe inăltime.

O a doua solutie, asa cum se vede din una din elevatiile care ilustrează acest număr, restaurează cu minutie clădirea veche si o include intr-un ansamblu contemporan, in rezonanţă cu arhitectura „orizontală" a clădirilor moderne construite in anii '30 in preajmă.

Juriul concursului a premiat printr-un premiu egal — ex-aequo — cele mai bune două proiecte care au dezvoltat — fiecare — cele două atitudini de principiu cristalizate prin propunerile de concurs.

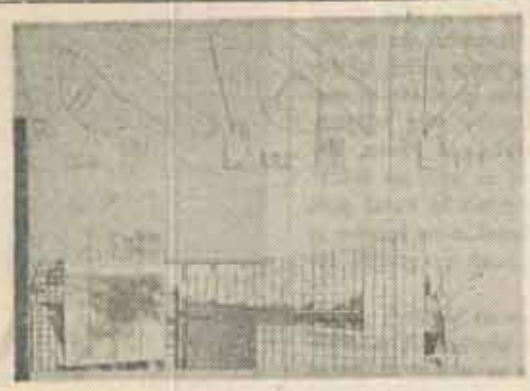

ANUNŢ

Anunţăm cititorii noştri că revista noastră nu-şi primeşte drepturile cuvenite de pe urma abonamentelor pe care d-voastră le incheiaţi prin oficiile poştale. De această situaţie se face responsabilă numai intreprinderea RODIPET (difuzarea de stat).

Rugăm cititorii fideli revistei ca de aici inainte să incheie abonamente direct la redacţie, care garantează expedierea, intrucit, dacă situaţia va continua, vom fi nevoiţi să reconsiderăm şi chiar să reziliem contractul cu RODIPET-ul.

IMPORTANT

Revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacţiei. Doritorii se pot abona in următoarele condiţii : costul unui abonament ridicat de la sediul redacţiei **(cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de** 310 lei pe trimestru **(deci cu o reducere de 14% in raport cu costul real).**

Abonamentele pot fi expediate şi prin poştă, **dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poştale. Costul abonamentului va fi de** 430 lei pe trimestru **(adică o reducere de 14% + 120 lei cheltuieli de expediţie).**

Redacţia „22" îi anunţă pe pensionari că beneficiază de aceeaşi reducere de abonament la revista „22" ca şi elevii, studenţii, cadrele didactice, foştii deţinuţi politici şi veteranii de război. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista „22" pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de **260 de lei** (indiferent dacă se expediază in Bucureşti sau in provincie, diferenţa de preţ urmind a fi suportată de Institutul pentru Democraţie in Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesaţi sint rugaţi să expedieze prin mandat poştal suma de **260 de lei** (pe adresa : Revista „22", cont 45.10.35.32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) şi un talon de pensie (pe adresa : Revista „22", Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti, pentru Serviciul de Difuzare).

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22" depunind costul abonamentului in contul nr. 47218 16 00030 — B.C.R., sector 1, str. Londra nr. 10 **(cu specificaţia : pentru Revista „22") sau trimiţind un cec pe adresa : Revista „22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.** Costul unui abonament pentru zona europeană este de **72 dolari** pe an **(36 dolari** pe 6 luni, **18 dolari** pe trimestru) **sau echivalentul in orice monedă convertibilă (120 DM** anual, **60 DM** pentru 6 luni, **30 DM** trimestrial, **400 franci francezi** anual, **200 franci** pentru 6 luni, **100 franci** trimestrial).

Pentru celelalte continente, preţul unui abonament este de **80 dolari** anual, **40 dolari** pe 6 luni, **20 dolari** trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacţie. In costul abonamentului sint incluse şi cheltuielile de expediţie.

Redacţia Revistei „22" anunţă că îşi rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei in străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizaţi de redacţia Revistei „22" este interzisă.

Anunţăm difuzorii individuali şi firmele specializate interesate in difuzarea revistei „22" că oferim un comision de 25%.

Adresăm cititorilor noştri rugămintea de a ne da informaţii despre modul cum se difuzează revista „22" in localităţile lor.

Oferim spre vinzare din primul an de apariţie (1990) ai revistei „22" următoarele numere : 8, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 44.

Doritorii se pot adresa la redacţia revistei „22" din Calea Victoriei nr. 120, telefon 14 15 25 sau 14 17 76, Serviciul de Difuzare.

N.C. MUNTEANU

MIREASA E UȘOR ÎNSĂRCINATĂ

Democrația românească pare a fi mireasa ajunsă în fața altarului, ușor însărcinată, după ce a fost și puțin violată. Situația e cît se poate de absurdă. Însă, de mai bine de doi ani, trăim în plin absurd, fără ca asta să mai mire pe cineva. Uneori ai senzația că opoziția, o anumită parte a ei, face eforturi speciale să demonstreze că nu e cu nimic mai bună decît puterea emanată în decembrie 1989. Dacă oportuniștii, carieriștii, fripturiștii, urmașii nomenclaturii și nomenclatura secundară au dat buzna la „salvarea națională", punîndu-se pe căpătuială cu aceeași energie și cu aceleași metode folosite de tătuții lor cînd au pus mîna pe putere, opoziția, o anumită parte a ei, nu s-a lăsat mai prejos. O căsuță ici, o sinecură colo, un post sau o demnitate dincolo au domolit ardorile și virtuțile intransigenților și robespierilor dimboviteni sau reveniți de pe alte coclauri. Politica a fost abandonată în favoarea politicianismului. Neprihănit, desigur, principiile fiind mereu înalte.

Convulsiile care au cuprins tabăra învingătorilor din 20 mai, aceiași cu cîștigătorii din 22 decembrie, au contaminat ca o molimă și celelalte partide și, de fapt, întreaga societate. Din partidele apărute după revoluție aveau să se desprindă grupuri și grupări de interese, disidențe, aripi mai mult sau mai puțin tinere. Ne-am trezit în parlament cu independenți, numai ca să nu rămînă singuri „independenții" de pe listele Frontului, ne-am trezit și cu partide inexistente la alegerile din 20 mai, ca să avem și proba fermității convingerilor politice, cu partide care n-au trecut prin proba alegerilor. Se face capital politic din orice, din sentimentul național, din Transilvania, din Basarabia, din senatobie, din sărăcie, din dificultățile perioadei de tranziție, din protecția socială, din trecut, din nenorocirile prezentului, ca și din teama de viitor. O mulțime de partide se adapă la apa intoleranței și pasc iarba verde a naționalismului. Naționalismul e deja în toate culorile curcubeului, cu predilecții pentru roșul încins și pentru verdele intens. Și nu în puține cazuri cu tente de „național mahalagism", „concept" inventat de Virgil Nemoianu.

După victoria importantă a forțelor opoziției în alegerile locale, de fapt chiar și mai înainte, Convenția Democratică a început să se destrame, deși toată lumea e de acord că victoria, atît cît a fost, s-a datorat unității. Primul a părăsit corabia dl Radu Câmpeanu, care urmărește cu obstinație obiective politice impenetrabile pentru alegătorii săi și chiar și pentru membrii propriului partid. Au urmat disensiunile dintre Alianța Civică și Partidul Alianței Civice, efectul fiind deruta militanților și simpatizanților.

Sentimentul de nefiresc și de absurd al vieții politice românești e parcă și mai acut analizînd ce s-a întîmplat în ultima săptămînă politică, săptămîna desemnării candidaturii la președinție și a clarificărilor. Care n-au clarificat nimic. După luni de cochetărie și de nu prea discretă campanie electorală, intens susținut de becleana echipă, după semnalul de la Libou, președintele Ion Iliescu a acceptat să fie candidatul Frontului Democrat al Salvării Naționale, gruparea disidentă din celălalt front. Norocos bărbat locatarul din Cotrocani. Norocos și cu simțul sacrificiului. Pentru domnia sa, președinția e „sarcina obștească", cava în genul unui președinte de comitet de bloc. Norocosul a procedat, pentru o dată, inteligent, adică cu simț politic. A acceptat propunerea F.D.S.N., cu precizarea că ar putea să fie și candidatul altor partide. Mișcarea nu e numai pentru a mai aduce ceva aproape de mitul consensului național. Dar dacă președintele avea nevoie de un partid care să-i susțină candidatura, el nu e mai puțin conștient că același partid are nevoie de imaginea și de prezența domniei sale.

Altfel, gruparea care s-a desprins din frontul originar al salvării naționale nu e decît gruparea care a pierdut la ultima convenție națională. Dacă atunci și-ar fi impus moțiunea, astăzi n-am fi avut și partidul celor trei trădători. Și pentru că trebuia să poarte un nume, vorba unui poet de pe orbita Cotrocenilor, i s-a spus simplu Frontul Democrat al Salvării Naționale. El se definește în primul rînd prin antiteză cu „incompetența", „reaua credință" și „nepriceperea" echipei și partidului lui Petre Roman. Doctrinar se definește ca un partid social-democrat de centru-stînga, ca și cum social-democrația s-ar întinde în spectrul clasic, de la dreapta la stînga, inclusiv extremele. Mai apoi, F.D.S.N. vrea să reînnoade firul tradiției social-democrației românești, fără să se precizeze care și cam cîtă tradiție ar exista. Firește, F.D.S.N. se vrea înscris și pe coordonatele social-democrației europene. Cum anume și care, iarăși nu ni se spune. Nu de altă, însă, între timp, social-democrația europeană a evoluat enorm, a renunțat la multe din dogmele clasice, s-a adaptat și a profitat mosiv de avantajele și cîștigurile capitalismului. F.D.S.N. nu e și nu va fi curînd în această situație. Îl mai desparte de social-democrația europeană discursul naționalist, cu apăsate tușe antieuropene, antioccidentale, xenofobe. Un ideolog rătăcit de la Ștefan Gheorghiu, de mai multă vreme în căutarea unui partid, a inclus pînă la roșu participanții la prima conferință națională a F.D.S.N., cu un discurs conservator-comunist, exaltînd mîndria pentru realizări, care nu sînt altceva decît „realizările" odiosului, veștejind Occidentul, care nu dă, nu face și nu dregе „ruinurile" național-comunismului românesc. Dl N.S. Dumitru, despre el e vorba, a sfîrșit glorios introducînd în politologie conceptul de „timpit". „Occidentul ne crede «timpiți» ?", a întrebat domnia sa în aplauzele frenetice ale sălii. Că-ți venea să și zici : „nu, de ce, e o condiție" ? În comparație cu dl N.S. Dumitru, celălalt ideolog F.D.S.N., profesorul de marxism Dan Marțian, fără cravată roșie, cu discursul în care marxism-leninismul a fost înlocuit cu social-democrația, iar marea revoluție din octombrie cu revoluția franceză, pare un monument de echilibru, liberalism și clarviziune politică.

În rest, și F.D.S.N. dorește reforma, trecerea la economia de piață, însă cu încetinitorul, pe o perioadă de vreo 10–15 ani, cu o importantă prezență a statului în perioada de tranziție, cu păstrarea cîștigurilor de la cealaltă epocă, cea de aur, cu un accent pe o protecție socială care n-ar părea populistă dacă ar preciza de unde ar lua resursele necesare. Boală lungă, moarte sigură.

De cealaltă parte, și Convenția Democratică și-a desemnat candidatul la președinție în persoana profesorului universitar Emil Constantinescu. Un „outsider", susțin transfigurați de emoție cei care l-au propus și l-au susținut. A cîștigat tocmai pentru că n-a vrut „puterea". În plan poetic, e emoționant de frumos spus. Politica care însă o anumită doză de pragmatism și de realism. E adevărat că nici dl Iliescu, dacă ne mai aducem aminte, n-a vrut puterea și de ea a avut parte. O sarcină obștească, acolo, nu? Însă acum, condițiile sînt altele. Odată desemnat, candidatul Convenției Democratice trebuie să vrea puterea, chiar dacă nu vrea, decît s-o încredințeze celor cărora le aparține de drept. Și pentru asta trebuie sprijinit cu toată convingerea și de Convenție, și de contracandidații săi, conform înțelegerilor stabilite. Șanse există, chiar dacă puține, după părerea multora. Cazuri în care outsiderii au avut cîștig de cauză pare-se că au mai existat. În literatură, în mod sigur. În „Titanic vals", de exemplu. Realiști fiind, trebuie să observăm că dl Emil Constantinescu pornește în bătălia prezidențială cu un handicap major. E puțin cunoscut de masele largi, populare, de la orașe și sate. Iar televiziunea, becleana copilă de casă a Cotrocenilor, nu va fi deloc îngăduitoare cu el. Ar mai fi unul, un handicap. Candidatura d-lui Emil Constantinescu e foarte favorabilă d-lui Ion Iliescu. Nimeni nu-i va mai putea reproșa că a fost comunist, deși intre un lăcătuș cu propaganda într-o organizație de bază și un nomenclaturist sadea ar fi o oarecare diferență.

Cîteva cuvinte despre învinșii de la Convenția Democratică. Dl Ion Rațiu a pierdut ultima șansă de a fi președinte. Domnia sa trebuie să înțeleagă că în România a căzut pe o altă planetă decît și-a imaginat. Va continua să fie, desigur, un bun parlamentar, de care vom avea nevoie. Cît despre domnul Nicolae Manolescu, omul care părea să aibă mai multe șanse acum, și le va păstra intacte și-i prezervă viitorul politic. Și chiar mai mult decît atît. Ca să nu mai vorbim că un bun candidat la președinție poate fi un foarte bun parlamentar.

Dar, ce om norocos domnul Ion Iliescu ! Nu numai pentru că s-a născut cu o linguriță de aur în gură, aur roșu ca sîngele clasei muncitoare. Dar mai are una. O armă. Sabia lui Ștefan cel Mare. Pe care o împrumutat-o de la turci. Pentru ceremonia de la Putna. E singura armă care i-a mai rămas, ni-a spus un glumeț, moldovean de-al meu. Însă el mai are și altele. Multe. Pe cele ale democrației originale. Originală și ușor însărcinată.

LA ÎNCHIDEREA EDIȚIEI

ALTE GLASURI, ACELEAȘI ÎNCĂPERI

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Dacă unul dintre ziariștii care au stat la ușă, cu nerăbdarea părinților la examenele de admitere, putea fi deziluzionat în așteptările sale de candidatul pe care Convenția a decis să-l desemneze, el n-avea decît să se îndrepte a doua zi spre Sala Polivalentă, unde avea loc congresul F.D.S.N. De la oricare dintre uși (cea pe care intra Nicolae Ceaușescu, nu demult, cea pe care intră duși — aduși de autobuze delegații), atmosfera perfect restaurată a marilor întruniri p.c.r. îi dezmeticea (sau îi bulmăcea și mai tare). Retorica naționalistă dizolvase într-o soluție densă de grotesc violența. Bineînțeles că orice exagerare în cuvinte ar fi perfect inutilă lîngă o singură imagine, un singur cadru : numai că filmarea, fie și a unei săli goale, tocmai se dovedise a fi o acțiune periculoasă. Episodul cu molestarea echipei de filmare a companiei româno-americane de televiziune (Technical Media Corporation) plutea ca un abur de alcool pe culoarele imbîcsite unde delegații așteptau rezultatele previzibilelor alegeri. „Ești româncă ? Ești româncă ?" s-a răstit la mine un bărbat negricios, în costum, cu mustață — alura-tip a celor pe care îi recunoșteai dintr-odată în spatele tău, dacă întorceai capul (observatorii de serviciu, fără îndoială, pe lîngă numeroșii benevoli și „benevoale", care te filau pentru că nu arătai ca ei și te țineau perseverent sub observație). „Ești româncă ?" m-a tot întrebat amenințător, pînă cînd am început să-mi amintesc toate presupunerile de „sînge" balcanic din venele demult risipite ale necunoscutelor mele bunice și străbunice. Îi răspundeam totuși „Da, sînt româncă", și doar pe urmă, amintindu-mi neliniștea ce începea să mă cuprindă, m-am întrebat : dar oare cum m-aș fi simțit dacă eram unguroaică de pildă ? „Dacă ești româncă, de ce nu te-ai ridicat în picioare la Hora Unirii ?" N-avea sens să-l lămuresc că Hora Unirii nu e deocamdată imn național ; nici că n-am obișnuința să mă ridic la comandă în picioare și că n-am deschis niciodată gura să strig „Ceaușescu / PCR". Iar să-i fi spus că m-am ridicat în picioare doar ca să pot să scap de el, nici nu vrolam, dar nici nu ar fi mers. „Nu te-ai ridicat, te-am văzut eu. Te-am văzut și e-ai ris" îmi striga. Alături, în jurul lui N.C. Munteanu era un grup compact de femei, categoria celor ce li se spunea „feseniste". Prima temă a discuției era tot ridicatul în picioare, voci pro se întrețăiau cu cele contra, da, el se ridicase în picioare, îl văzuseră, nu-l văzuseră. Am realizat brusc că sala cîntase și jucase pe loc „Hora Unirii" cu ochii fixați la cei din presă. „Nu mai înregistra" s-a răstit cuiva interlocutorul meu la Rodica Palade care ținea reportofonul deschis lîngă ascultătoarele lui N.C. Munteanu. „Termină cu înregistratul. Și, nu mai scrieți atîtea minciuni. Minciuni pentru bani — așa faceți ! De la ce ziar sînteți ? De ce nu vă duceți în mină ? În mină ! La forjă ! Nu să stați aici și să scrieți numai minciuni pentru bani." „De ce ați mai invitat presa dacă sînteți atît de agresivi cu ea ?" l-am întrebat căutîndu-mi invitația și acreditarea. Am fost aici și la Convenția F.S.N. din aprilie, dar atunci nu v-ați purtat așa ! am adăugat spre grupul din jurul nostru care devenea tot mai compact. Privirile care ni se aruncau erau și ele tot mai dușmănoase. Răspunsul au fost niște risete batjocoritoare.

Da, erau aceleași încăperi, probabil, în parte, aceiași oameni, și totuși arătau altfel : un concentrat de violență se ghicea în mișcări, pe fețe. Oare toți în Sala Polivalentă își vor ține la 25 iulie conferința națională și F.S.N.-ul ca să-și aleagă dintre cei trei candidați (Victor Babiuc, Caius Dragomir, Eugen Dijmărescu) unul singur pentru președinție ? Nu știu încă nici sala, nici cum vor arăta delegații : în provincie F.S.N. și F.D.S.N.-ul pot fi mai asemănătoare, mai apropiate (înfățișare, comportament, mentalitate). O caracteristică valabilă poate pentru toate partidele, ale căror centre se pot trezi, peste cîțiva ani, „în aer". Un lucru poate fi sigur : presa va fi altfel primită la F.S.N. ; cît privește numele dintre care trebuie să se facă alegerea, ziaristul nu-și poate nici alei reprima deziluzia.

UN VIITOR CA O FURTUNĂ

LIVIU ANTONESEI

În 1986, cînd a venit Gorbaciov la Kremlin, trăiam cu toții, aici în Est, un sentiment de insatisfacție. Sentimentul era provocat de perceperea faptului că trăiam într-o societate închisă și blocată, într-o lume caracterizată de ceea ce reformiștii numeau stagnare. Sentimentul eșecului începuse să fie simțit de mai toți trăitorii lagărului socialist, nu doar de guvernați, ci și de o bună parte dintre guvernanți. Trăiam, cum s-ar spune, destinul unui eșec comun, de la Zidul Berlinului și pînă la Vladivostok. Căderea Zidului și șirul Revoluțiilor din Est n-au însemnat altceva decît recunoașterea deschisă a acestui eșec. A însemnat însă și ceva pe deasupra — anume, primul semn că reforma în cadrul sistemului nu este posibilă, că este necesară renunțarea la iluziile reformiste. De altfel, în ianuarie 1990, în timpul primei vizite în Statele Unite, președintele Václav Havel avea să denunțe aceste iluzii, arătînd că nu există a treia cale între sistemul de tip comunist și lumea democrației de factură occidentală, caracterizată prin pluralism politic și economie de piață liberă. Eșecul puciului comunist din august trecut a anunțat prăbușirea comunismului ca sistem mondial, iar retragerea lui Mihail Gorbaciov a consfințit această prăbușire. Cel de-al treilea război mondial se încheia — mai degrabă pașnic — prin victoria incontestabilă a capitalismului. În general, oamenii politici și analiștii din Est — inclusiv cei ai opoziției anticomuniste — evită să pronunțe aceste adevăruri elementare. Se vorbește despre „democrație", „pluralism", „economie de piață" ș.a.m.d., dar nu se spune limpede că toate acestea înseamnă, de fapt, capitalism. O privire atentă ne va dezvălui însă această pudoare verbală, care constituie unul din factorii ce blochează în continuare proiectul lumii noi, pe care spunem că o dorim. Cît timp nu vom spune deschis : „da, noi vrem să construim capitalismul", vom rămîne încremeniți într-un proiect hibrid numit „democrație originală", „a treia cale" sau „societate a convergenței".

În momentul de față, ne aflăm deci în fața opțiunii pentru o schimbare profundă, completă și radicală. Ne aflăm în fața schimbării, dar părem relativ dezarmați — în afara unui elan evazi-inconștient spre schimbare, de care adesea ne este teamă, nu avem prea numeroase arme în sprijinul nostru. Economia este falimentară, viața comunitară este grav afectată de sechelele vechii ordini, criza morală și cea spirituală par a fi erupt cu neașteptată violență după prăbușirea vechiului sistem. Sistem marcați de trecut la nivelul habitudinilor, atitudinilor și mentalităților noastre. Nu pot fi omise tendințele nostalgice, fluxiile paseiste legate de un trecut ce înseamnă, înainte de toate, un anume fel de stabilitate. Am și uitat că arca stabilitate însemna mizerie economică, promiscuitate morală și o uriașă încărcătură de teamă produsă de represiunea simbolică difuză și, adesea, de violența propriu-zisă. Trebuie să înțelegem că acea stabilitate malignă, care însemnă moartea, nu mai este nici posibilă, nici dezirabilă. Viitorul este ca o furtună și noi trebuie să fim capabili să-l întîmpinăm. Schimbarea mentalităților noastre este la fel de importantă — dacă nu mai importantă ! — ca și reconstrucția economiei și a instituțiilor în sens democratic. A schimba mentalitățile nu înseamnă altceva decît a schimba educația, a metamorfoza întreaga educație în funcție de necesitățile schimbării. Educația, în sensul cel mai cuprinzător, este locul central al schimbării, iar educația pentru schimbare — pivotul în jurul căruia trebuie să se înfăptuiască schimbarea educației.

Societatea românească nu mai are timp de pierdut dacă vrea să recupereze întîrzierea de o jumătate de secol ce-o desparte de cele din Vestul Europei. Ea nu mai are timp de pierdut, mai ales în raport cu celelalte societăți est-europene care au și pornit pe calea unei schimbări profunde și ireversibile. Adam Michnik are dreptate : trebuie să reușim să transformăm din nou „supa de pește" a lumii comuniste în „acvariul" capitalist. Pentru aceasta, însă, ar fi mai întîi necesar să recunoaștem : „da, domnilor, noi dorim capitalismul !". De aici pornește totul, de aici ar putea să începă schimbarea de care avem nevoie. Căci de schimbare avem nevoie, nu de iluzii. De capitaliști declarați, nu de nostalgicii celei „de-a treia căi" suspinînd după „valorile nobile" compromise de Ceaușescu și după binefacerile economiei colectiviste. Într-adevăr, tertium non datur !

„ERAU ZIARE, EVENIMENTE"

ȘERBAN FOARȚĂ

Titlul acesta e un vers, un vers prozaic bacovian, unul, adică, „fără de talent" — mai sesizant, mai memorabil, însă, decît o sumedenie de versuri talentuoase, pofabile dar insipide, catifelate sau domoale (pe suprafața cărora alunecăm, întru uitarea imediată a lor și, eventual, a noastră).

Versul acesta „de notație", adică pur constatativ, constînd din juxtapunerea a două categorii de fenomene înlănțuite cauzal, conține teoria însăși, în nuce, a mediatizării.

Iar dacă spun : înlănțuite/concatenate cauzal, e pentru că evenimentul (sau, mai doct, evenimențialul) constituie, prin excelență, dacă nu cauza, ea însăși, oeazia, baremi, sau pretextul gazetelor (gazetăriei).

Bacovia, însă, inversează raportul cauză-efect, — și nu importă că n-o face conștient, ci doar intuitiv (sau, numai, din rațiuni formale) : or, tocmai astfel, inversîndu-l, devine anodinul vers unul (să-i zicem) teoretic.

Neafirmînd, cum era logic (firesc, adică, și banal) : „Erau evenimente și, deci, ziare", poetul Stanțe-lor burgheze afirmă implicit contrariul (sau îl acceptă, cel puțin, cu simplu titlu ipotetic) : „Deoarece există ziare, există și evenimente".

Fie și dacă, aparent, forțăm intenția bacoviană (căzînd, asijderi aparent, în culpa, în paralogismul lui „post hoc ergo propter hoc"), nu-i mai puțin adevărat că într-o lume fără ziare, adică slab mediatizată, evenimentul e rarissim. — Iar dacă finele Istoriei e ilustrabil, după Hegel, sub forma unei „cărți închise" *, mai proprie, cred, unei viziuni escatologice actuale ar fi imaginea, de pildă, a ziarului cu paginile albe.

Opaca „epocă de aur" a excelat prin, dacă vreți, nonevenimențialitate, preabălții'oarea Românie fiind un loc unde aproape că nu se întîmpla nimic.

De unde și, postdecembriste, explozia (și euforia) gazetelor (gazetăriei) : fapt (și frison) nemaitrăit(e), la noi, din bunele vechi timpuri ale lui aide Caragiali.

Ei bine, dacă din efect/ecou al evenimențialității, presa devine, actualmente, o cauză a cestеilalte, proliferînd evenimente ** conform unei „puteri virale" (iar dacă propria-i „virulență" e, astăzi, una „contagioasă" ***), e limpede că și statutul ziariștilor stă, în principiu, sub semnul unei legi morale intransgresabile și stricte (cu, bineînțeles, excepția impenitenților maeștri în yellow press, în canulars și alte... tudorvadimisme).

Să-i fi vizat și pe aceștia din urmă, indirect, Bacovia — a cărui strofă „gazetară", întreagă, se prezintă astfel :

Erau ziare, evenimente
De vremuri grave, sau de regret —
Suspecte umbre de cabaret...
Erau ziare, evenimente,

* I. e., cu un distih al lui Bacovia însuși : „Numai acuma e nicicodată... / Adînc, prezentul închide tomul..." (Belșug)

**Și, uneori, evenimente, — sau, dacă vreți, evenimozitate !

*** Cf. Jean Baudrillard, La Transparence du Mal, Paris, 1990, p. 43.

LEGEA SIGURANȚEI PRESEI

SORIN ȘERB

În ciuda faptului că de la tribuna conferinței vorba „democrație" a fost rostită de multi prea multe ori, repetată cu ecou de mulțimea din sală, presa a fost, în momentele de pauză ideologică, mustruluită părintește de către tribuni partidului, ba chiar mototolită pe culoarele sălii de congres pe motivul că ar fi mistificat lucrările conferinței și că, în general, ar fi mai bine să preia ideile politice tale-quale după cum sînt ele recitate din înaltul tribunei. S-a rostit un nu hotărît presei, însoțit de huiduieli și țipăituri. Domnii polemiști din grădina Cotrocenilor au preluat resentimentele prezidențiale față de orice fel de destabilizare, adică față de o nuanță care ar mai înviora luciul cenușiu granitic al frazeologiei de partid. FDSN nu iubește presa. Și poate că are garanțiile necesare spre a se dezbăra cu gesturi categorice de ea. A doua zi a lucrărilor conferinței a marcat și cel mai cald episod al conflictului cu jurnaliștii. O echipă a TMC, companie de televiziune americană, confundată de la mic la mare cu echipa televiziunii SOTI, a fost prinsă în presa viguroasă a revoltei populare. Idiosincrazia teoretizată, pînă atunci, doar de la tribună, a găsit calea cea mai simplă de vindicță — pumnul. Și nu s-ar putea spune că domnii delegați nu se pricep la minuirea primei unelte a comunismului — palma. Toți ca unul au sărit în salvarea obrazului televizat al congresului. Cum i-a dus capul. Și nu i-a dus prea departe. Mai ales că farul mereu aprins al adunării, l-am numit pe domnul Văcaru, încerca să-i tempereze de la tribună, cu ironie acidă și cu o ardoare lesnată. Așa se face că adunarea a dovedit, o dată în plus, că știe care-i rolul presei. Și i-au tot presat pe cei trei țeloși la care s-a mai adăugat o garie a presei tam avut onoarea să mă număr printre disperații care au încercat să-și salveze breslașii, binemeritînd, astfel, ghionții populari), care, pentru că a părăsit fără aprobările de rigoare careul în care erau garați, și-au primit porția de sudalme cînd nu au fost, cum i s-a și întîmplat ziaristului Romulus Cristea de la Dreptatea sau unui mai tînăr reporter de la Expres, îmbrînciți sub cizma populară. Cum ar fi putut reacționa aliminteri companionii noștri, cîtă vreme de la tribuna conferinței li se enunțase principiul stîrpirii dușmanului (dictatura americană sau a ONU, presa ori Convenția Democratică...) și teza politică a strivirii gîlcejului (Ioan Cârtănescu). Imediat după acest incident am solicitat membrilor prezidiului să-și ceară scuze. Nu doar din orgoliu, ci și pentru a da o lecție de democrație (că tot veni vorba...) delegaților la conferință. D-l. Marțian Dan ne-a declarat că presa a făcut derogări de la deontologia profesională (cotat aproximativ) și că ea este, în fapt, cauzatoarea incidentului. Iar de la microfonul adunării, d. Văcaru a afirmat că prezidiul regretă incidentul, însă presa a meritat, pentru atitea și atitea prejudicii aduse opiniei publice, un astfel de tratament. Astfel, a fost legalizată violența. Pe tot parcursul lucrărilor, ne-au fost făcute mărturisiri de credință și planuri de perspectivă. Ni s-a promis nouă, oamenilor de presă, că, în cazul în care FDSN va prelua puterea, ziariștii vor fi împușcați. Începem să credem. Un delegat din Maramureș ne-a spus că regretă că nu și-a luat toporul, să ne descănățuiască, sur-le-champ etc., etc.

Desigur, democrația poate însemna multe lucruri, și, după cum îi place d-lui Iliescu să creadă este de mai multe feluri. Și pe dumnealui începem să-l credem. Căci una este democrația individului, cea care duce cu necesitate la eliberarea de idoli și complexe, și alta este democrația maselor (populară, de largă concentrare etc.). Știm, din experiența prea îndelungată a ultimilor cincizeci de ani, că duce în tăceri sociale și în ghetouri ideologice.

SOCIAL SCIENCE RESEARCH COUNCIL
COMMITTEE ON INTERNATIONAL PEACE AND SECURITY

BURSE DE CERCETARE

Consiliul pentru Cercetări în Științe Sociale din S.U.A., cu sprijinul Fundației John D. și Catherine T. Mac Arthur oferă burse de cercetare în domeniul păcii și securității internaționale. Bursierii vor beneficia de sprijin financiar, pe o durată de trei luni, pentru realizarea unor proiecte de cercetare legate de problemele păcii și securității într-o lume în schimbare. Sînt invitați să solicite burse cercetători în domeniul științelor sociale, ziariști, juriști etc. Selecția se va face de către Social Science Research Council și Committee on International Peace and Security. Candidații admiși se vor afilia la un centru de cercetare ales de comun acord cu organizatorii.

Condiții de înscriere :

- Se pot înscrie pentru o astfel de finanțare persoane care au obținut titlul de doctor în urmă cu mai puțin de 7 ani sau cei care au o experiență profesională echivalentă.
- Au prioritate candidații aflați la începutul carierei și care nu au mai studiat în străinătate.

Dosarul de înscriere trebuie să cuprindă :

- un formular completat (disponibil la sediul Fundației Soros) ;
- o propunere scrisă pentru tema de cercetare ;
- curriculum vitae și o listă de lucrări.

Data limită de primire a cererilor la sediul S.S.R.C. din New York este 15 septembrie 1992 (20 august, la sediul, Fundației Soros din București) .

Formulare și informații suplimentare se pot obține la sediul Fundației Soros din București, Calea Vicoriei 133, C.P. 22–196, cod 71102, telefon 50 63 25, fax 11 02 84, între orele 14–17, sau la sediile Fundației Soros din țară :

- Cluj 3400, Strada Galaxiei 1A, C.P. 6-1356. Tel. 95–11 71 10.
- Iași 4400, B-dul Copou 19, C.P. 6-1356. Tel. 981–4 78 04, 4 69 35, 4 72 41.
- Timișoara 1900, Piața Victoriei 2, Et. 3, camera 317. Tel. 961–3 61 94.

UN ÎNVINGĂTOR și PATRU ÎNVINȘI

● Războiul celor două garoafe

„Turneul" candidaților la președinție de simbătă 27 iunie a început la ora 9 dimineața, într-o atmosferă de nervozitate și așteptare. Se întrevedea una din „zilele cele mai lungi", care, privită din perspectiva timpului, poate căpăta semnificația „momentului istoric". E posibil ca tocmai conștiința acestui fapt, teama de o eventuală eroare și, de ce nu, anumite calcule politice, să fi condus la amînarea lui spre o limită ce risca să devină periculoasă pentru chiar șansele de reușită ale Convenției. De aceea, zîmbetele, bătăile „amicale" pe umeri, îmbrățișările dintre candidați și glumele adesea caustice, nu reușeau să mascheze tensiunea și nervozitatea ce pluteau în aer. Ca „favoriți" erau cotați domnii Ion Rațiu și Nicolae Manolescu, deși cei mai la curent cu politica de la vîrf și jocurile de culise mizau pe d-l. Emil Constantinescu.

Sosirea d-lui Rațiu, cu eternu-i papion, garoafă roșie și zîmbet, a fost aplaudată la scenă deschisă, blitz-urile au început să clipească și ziariștii să-l bombardeze cu întrebări, urîndu-i, mai în glumă, mai în serios, succes. Și d-l. Emil Constantinescu era fericitul posesor al unei garoafe, albă însă, pe care a avut inspirația s-o „paseze" unui simpatizant înainte de intrarea în sala de audieri. Dl. Rațiu în schimb, spre amuzamentul asistenței, a ținut garoafa sa între degete timp de peste 10 ore, astfel încît atunci cînd i-a oferit-o, noaptea tîrziu, învingătorului, biata floare era cel puțin la fel de ofilită ca și posesorul.

Ora 9.30. Dl. Coposu, care a avut rolul de mediator al audierilor ce au urmat, a anunțat că **„astăzi vom cunoaște numele celui ales dintre aleși".** Cei cinci ocupau în semicerc locurile din fața sălii, studiindu-se reciproc, vizibil emoționați și crispați. A fost comunicată componența comisiei care va avea rolul de a supraveghea corectitudinea votării și a audierilor, formată din domnii : **Corneliu Coposu, Răzvan Dobrescu (președinte), Iulian Cornățeanu** (reprezentantul d-lui Emil Constantinescu), **Vadim Aroneanu** (reprezentantul d-lui Sergiu Cunescu), **Eugen Vasiliu (Nicolae Manolescu), Ștefan Manulea (Ion Rațiu) și Petcu Al. Vasilescu** (Nicu Stăncescu). Electorii, în număr de 67, parțial necunoscuți pînă la acea oră, **au fost nominalizați** în urma deschiderii **plicurilor** primite din partea partidelor. La auzirea numelui doamnei **Doina Cornea** (din partea A.C.), au izbucnit **aplauze, deși fair-play** ar fi fost să **beneficieze** și dl. Policrat de același **tratament**, mai ales după ce președintele **comisiei** a anunțat că : „dl. Policrat **a suferit** aseară un atac de cord și în **locul lui va veni** altcineva", dînsul **fiind, de fapt,** bine merci și la fața locului, **protestînd** cînic : „prea vă grăbiți să mă îngropați".

● Tîrul electorilor a durat 12 ore

Domnul Ion Rațiu a stat sub tîrul electorilor timp de **aproape** două ore și jumătate, ieșind de acolo cam palid, tot cu garoafa în **mînă** și refuzînd să facă declarații, deoarece „există un consens în acest sens", spunînd totuși că „a fost greu". Nici **nu este** de mirare ; așa cum **se întrevăzuse** mai demult, în cadrul Convenției există o „oarecare" luptă între generații (ne de o parte P.A.C., A.C., P.N.L.-A.T., pe de alta P.N.T.C.D., A.F.D.P.), acest lucru relevîndu-se și din sfera diferită de interes pe care **s-au axat** cele 21 de întrebări, deși nu se poate spune că P.N.T.C.D. l-a „menajat" pe candidatul său de ultimă oră. A fost chestionat asupra „salamului cu soia" pe care ar putea fi acuzat din nou că nu l-a împărțit cu poporul român (Avramescu), asupra atitudinii față de monarhie și dosarele Securității (M. Șora, Gh. Ceaușescu), dl. Păunescu atrăgîndu-i atenția că popularitatea îi este plafonată și fără mari șanse de creștere. „Nu mai sînt tînăr, dar sînt sănătos, mă mulțumesc cu 4—5 ore de somn și știu să nu risipesc energia negativ", a sunat răspunsul. Afirmație perfect credibilă, **dacă ne gîndim** că dînsul a stat pe barricade, în sediul Partidului Social-Democrat, cot la cot cu tinerii din garda sa de corp, aproximativ 12 ore.

Dl. Nicu Stăncescu, al doilea ieșit la tragerea la sorți prin care s-a stabilit ordinea audierilor, a scăpat în numai trei sfărturi de oră și cu mult mai puține întrebări. Speach-ul dînsului a *fost* „viol" (după cum l-au caracterizat unii electori) și modul „nereținut" în care a răspuns, a stîrnit aplauze „sincere" și a mai înviorat puțin atmosfera. Pe lîngă subiecte ca : monarhia, clasele sociale pe care se poate baza în campania electorală, programul economic și poziția față de Securitate, au fost alcalde și chestiuni mai... netradiționale. „Vă veți muta cu soția la Cotroceni ?" a fost întrebat candidatul. „În primul rînd vă fac răspunzători de alegerea mea ca președinte, și nu veți scăpa de acest lucru patru ani, veți fi solidari, că dacă m-ați ales să mă și sprijiniți în continuare, iar palatul Cotroceni îl voi lăsa pentru cucuvele".

Dl. Emil Constantinescu a ținut, așa cum au declarat majoritatea electorilor, „un discurs strălucit și foarte abil din punct de vedere politic. Am auzit lucruri care ne-au plăcut", reușind să creeze o impresie bună chiar și în rîndul „adversarilor". Nici dl. Constantinescu nu a fost scutit de întrebări-cheie : apartenența la P.C.R., faptul că este necunoscut, lucruri pe care a sugerat însă că le poate transforma în avantaje. Foarte mulțumiți de răspunsuri s-au arătat cei șase electori ai A.F.D.P.-ului — pentru poziția față de deținuții politici („Ei sînt cei care au păstrat onoarea poporului român") —, Asociația „21 Decembrie", care prin dl. Ov. Popescu a ținut să-l complimenteze pe candidat pentru participarea la revoluție („Dl. Constantinescu a fost foarte modest în răspunsurile sale. Nu a spus că este membru al Asociației «21 Decembrie», că a participat la revoluție"), ca și dl. Păunescu (P.N.Ț.-C.D.), care l-a întrebat „Nu ne-ați spus din modestie că dvs. ați deschis balconul Universității ?". În general atmosfera a fost destinsă, deși la ieșire dl. Constantinescu a declarat că „a fost cel mai greu examen din viața mea".

Cele mai puține întrebări, numai 9, i s-au pus d-lui Sergiu Cunescu, poate și din cauza faptului că, așa cum a declarat dînsul, „eram foarte bine cunoscut și atitudinea mea față de anumite probleme era știută atît din Parlament cît și din relațiile personale cu partidele din Convenție".

Ultimul intrat, dl. Manolescu, a beneficiat de un tratament „special", de o atmosferă „dezagreabilă și ostilă", conform declarațiilor unor electori. Pe lîngă întrebările „clasice", monarhie, Constituție, dosare, informatori etc., dînsul a fost înghesuit cu acuze ce aveau la bază niște declarații făcute în presa occidentală și asupra cărora s-a insistat atît de mult, încît domnii Domokos Géza și Călin Popescu Tăriceanu au trebuit să intervină pentru a aduce discuțiile pe făgașul normal („Avem sarcina să ascultăm candidații. Se pare că acum se fac niște presiuni, e bine să depășim aceste momente de tensiune regretabile" — Domokos Géza). Iată cîteva astfel de întrebări : „Dacă, analizîndu-vă obiectiv, constatați că aveți trăsături care pot fi defavorabile învestirii, cum veți proceda ? Ați fost duplicitar ?" — Remus Opriș (P.N.T.C.D.) ; „Ce relații ați avut cu socialiștii din Franța ?" — Aurora Dumitrescu (A.F.D.P.) ; „În ziarul **Tinerama** scrie că aveți legături cu ambasada sovietică pentru susținerea candidaturii dumneavoastră" — C. Alexandrescu (Asociația „21 Decembrie") ; „De ce nu vorbiți aceeași limbă în Franța, aici, în piață și la Cotroceni ?" — Ilie Păunescu (PNȚCD).

● Cu ușile închise

După peste 10 ore de așteptare, pe bună dreptate, toată lumea se întreba de ce audierile au durat atîta și care a fost rostul lor, în ce măsură ele vor influența sau nu votul. Părerile electorilor în privința rolului acestor interviuri purtate cu ușile închise au fost diverse.

„Dacă stăm bine să ne gîndim, o majoritate dintre electori fiind oameni cu destulă pregătire politică și cunoscînd într-o măsură destul de mare pe cei cinci candidați, avea o părere formată. Pentru cei indecși, aceste întrebări poate au mai lămurit cîte ceva" — **C-tin Țicu Dumitrescu.**

„Cred că discuțiile vor influența foarte puțin votul, pentru că în general electorii sînt persoane politice în cadrul unor formațiuni care îi cunosc pe candidați din multe alte împrejurări. În general oamenii au venit cu idei preconcepute, își fixaseră dinainte pe cine să voteze... Jocurile erau făcute, dar eu nu știu cum erau făcute" — **Ion Diaconescu.**

„Dacă socoteala de acasă nu s-a potrivit cu cea de la urnă atunci, desigur, ieși în considerare și ce ai auzit, compari..." **(Domokos Géza).**

● Învingători și învinși

Surpriza s-a produs însă în momentul anunțării rezultatului primului tur de scrutin, nu atît datorită celor 24 de voturi obținute de dl. Emil Constantinescu, cît mai ales datorită celor 15 ale d-lui Rațiu. O concluzie logică s-a impus astfel din primul tur : nu tot partidul țărănesc și-a votat propriul candidat, ceea ce a întărit presupunerile generate de întîrzierea anunțării acestei candidaturi. Pionul „cheie" al competiției a fost însă dl. Cunescu, al doilea eliminat, ale cărui 9 voturi s-au distribuit astfel : 6 la dl. Rațiu, 2 la dl. Constantinescu și 1 la dl. Manolescu. Dînsul a decis astfel între cine și cine va avea loc finala. Întrebat de ce s-au acordat acele voturi d-lui Rațiu, dînsul a mărturisit că deși nu nutrește o deosebită „simpatie" pentru candidatul P.N.Ț.C.D.-ului, a considerat că este corect să-l „sprijine pe cei care l-au fost întotdeauna loiali". Dl. Manolescu a fost astfel eliminat în turul trei de scrutin, voturile P.A.C.-ului (ca și celelalte de altfel) ducîndu-se spre dl. Constantinescu, conform unei înțelegeri prealabile dintre A.C. și P.A.C. și împotriva tuturor disensiunilor din ultima perioadă... Și totuși, o altă ciudățenie s-a petrecut în acest ultim tur de scrutin : dl. Rațiu, de la 22 de voturi, a scăzut la 18, deci cineva l-a „trădat" din nou...

● Precizări necesare

Se impun desigur cîteva observații și concluzii finale, care își au sorgintea atît în opiniile unor electori, cît și în desfășurarea evenimentelor din trecutul apropiat.

1. Convingerea multora (electori, candidați, ziariști și simpatizanți) a fost că prezența presei în sala de audiere ar fi schimbat **radical** rezultatul votului („Dacă presa ar fi fost de față, cîștigătorul ar fi fost altul" — **Emil Tocaci).** Nu atît prin faptul că nu s-ar fi ajuns, poate, la o diferențiere între întrebări, cît prin felul în care ar fi fost receptate răspunsurile. Cu siguranță că presa nu ar fi apreciat atît de mult genul de răspunsuri date „pentru a fi pe placul cuiva" sau care să satisfacă „orgolii", ci pe acelea care ar fi demonstrat suficientă personalitate, inteligență și incisivitate capabile să-l înfrîngă pe Iliescu, Oricum, este de remarcat că presa nu va reuși niciodată să devină a patra putere (așa cum își dorește și Convenția), atît timp cît i se vor „servi" informații „filtrate".

2. **Democratic** ar fi fost ca fiecare filială să aleagă un candidat din cei cinci, să se facă apoi o medie, de care electorii să fie **obligați** să țină seama.

3. Faptul că a lipsit o **grilă**, un punctaj (cele 6 întrebări obligatorii nefiind suficiente și revelatoare) care să ajute la ieșirea din **sfera subiectivismului** și a aprecierilor bazate pe interese de partid sau individuale.

4. Votul deschis, este adevărat că ar fi putut crea disensiuni ulterioare, dar ar fi împiedicat posibilele „aranjamente". În cazul unui nefericit eșec în alegerile din septembrie, aceasta se poate transforma într-un cap de acuzare adresat acelora care s-au plasat sub un astfel de semn de întrebare.

Dincolo de toate acestea, însă, zarurile sînt aruncate și îi urăm noului candidat toate cele bune și să aibă parte de o mediatizare care să îl scoată din anonimat.

„Cred în capacitatea electoratului de a discerne"

● **La prima conferință de presă a noului candidat al Convenției Democratice, au venit mulți curioși, simpatizanți și membri AFDP și AC, ieșit la un moment dat te puteai crede la un miting electoral, nu la o inițiere cu ziariștii.**

● **Aplauzele spontane și sincere (în special cele ale doamnei Ana Blandiana, care dădeau tonul), strîngerile de simpatie și îngheșuiala au dus la un moment dat la întreruperea conferinței, la protestul unor ziariști care, evident, veniseră cu o cu totul altă treabă acolo.**

● **Accentuînd faptul că dorește să devină un „liant al opoziției" și un factor de echilibru în societatea românească, dl. Emil Constantinescu și-a terminat speach-ul (pe care ca și simbătă noaptea l-a citit după niște hîrtiuțe !), spunînd că este gata pentru un dialog prietenesc, conștient fiind că „reușita noastră depinde și de dumneavoastră, presa, singura putere adevărată de acum". Toți ne-am simțit, evident, măguliți, înțelegînd de ce discursul dînsului de simbătă a produs o impresie atît de bună electorilor.**

● **Întrebările s-au axat pe problemele principale care frămîntă țara în acest moment : economie, monarhie, Basarabia, dosarele Securității. Chestionat asupra părerii domniei sale asupra prerogativelor președintelui, dl. Emil Constantinescu a răspuns : „Instituția prezidențială este un cal troian. Intenția mea este de a da o interpretare restrictivă acestor prerogative. Am în vedere reducerea drastică a unităților speciale, a vizitelor de lucru și țin să precizez că nu vreau să locuiesc la palatul Cotroceni".**

● **Evident, faptul că nu este cunoscut a suscitat un viu interes din partea ziariștilor, care au fost curioși să afle cum va rezolva această problemă. „Pot să mă apăr spunînd că notorietatea poate fi pozitivă și negativă. Unii oameni politici se bucură mai mult de notorietate negativă. Experiența politică de dinainte de revoluție era una negativă. Însemna să urmezi „neabătut indicațiile partidului."**

● **Dl. Madgearu, de la ziarul „Cotidianul", a ridicat problema „colaborării cu Securitatea." „Declar în mod solemn că nu am avut nici o legătură cu Securitatea și nici cu SRI-ul. Aceasta mă face imun la presiuni și șantaje", a spus candidatul la președinție, precizînd totodată că nu consideră util să se dea publicității toate dosarele informatorilor.**

● **Cu un gest sportiv, dînsul a precizat că absența d-lui Manolescu de la momentul „festiv" de simbătă noaptea nu poate fi interpretată ca un afront sau ca o posibilă ruptură a Convenției, ci a atribuit-o oboselii.**

● **Întrebarea noastră a fost adresată de fapt d-lui Ilie Păunescu, în calitatea sa de director al campaniei electorale, dar cum dînsul a refuzat să răspundă spunînd că este conferința candidatului, am fost nevoiți să i-o adresăm acestuia. „Ați lăsat a se înțelege că veți transforma faptul că ați fost membru p.c.r. într-un avantaj. Cum veți face aceasta față de electoratul Convenției ?" Răspunsul a fost următorul : „Presa democratică, și în special revista pe care o reprezentați, a făcut mari eforturi de a mă transforma într-un reprezentant tipic al partidului comunist. (...) Activiștii de partid și anumite cercuri au încercat să culpabilizeze milioanele de membri de partid. Eu cred în răspunderea individuală și capacitatea electoratului de a discerne".**

Pagină realizată de
ANDREEA PORA

Pentru o informare mai amănunțită a cititorilor noștri asupra felului în care a decurs reuniunea Colegiului electoral în care a fost desemnat candidatul unic al C.D. la președinție, am consemnat opiniile cîtorva electori.

MIHAI ȘORA:

Moralitate publică, lealitate politică

...Ați schițat deunăzi, în ziarul nostru, un portret al domnului Nicolae Manolescu în ipostază sa de prezumtiv candidat...

Prezumtiv, spuneți Dumneavoastră. Eu aș adăuga: și dorit. Dorit de mine, în orice caz. Dorit, firește, nu numai și nu atît în virtutea prețuirii personale și a sentimentului de reală afecțiune pe care îl am față de Domnia sa, cît mai ales dorit pe baza raționalității obiective a unor imperative politice cu bătaie lungă ce nu pot fi nicicum ocolite de oricine dorește în mod real (și nu numai cu lipsa de tonus a veleităților incapabile să vadă dincolo de o primă aruncătură de băț) o radicală schimbare efectivă în orientarea morală, economică, socială a întregii politici românești, în sensul deschiderii ei spre universalitate. Asta, bineînțeles, în vederea tocmai a fructificării la maximum a propriului nostru potențial de creativitate, căruia seva venită din străfundul incontestabilei noastre continuități organice pe aceste meleaguri îi conferă un inconfundabil contur coerent, echivalent al propriei noastre suple identități.

Dorința de acum cîteva zile se dovedește însă a fi fără obiect, după ce colegiul electorilor din Convenția Democratică — din care, de altfel, Dv. însivă ați făcut parte — și-a spus cuvîntul prin alegerea, la al patrulea tur de scrutin, a Rectorului Universității din București drept candidat propus de C.D. pentru alegerile din toamnă. V-aș întreba dacă vă mențineți și în aceste condiții părerile exprimate în scris săptămîna trecută referitoare la omul politic Nicolae Manolescu.

Nu văd de ce mi le-aș fi schimbat între timp. Mențin, dimpotrivă, întru totul părerile referitoare la inteligența politică și la prezența de spirit de care a dat dovadă Nicolae Manolescu în împrejurări critice (critice nu doar pentru țara noastră, ci și pentru întreaga zonă est-centrală a Europei, împrejurări la care celelalte „competențe" politice au reacționat, fie cu inițiative, fie cu poziții standard tot atît de previzibile pe cît erau de contrare intereselor noastre, considerate în perspectiva evoluției contextului internațional; mă refer, anume, la puciul moscovit din august '91 — aș vrea să insist în mod deosebit asupra calităților de moralitate publică și de lealitate politică de care au dat întotdeauna dovadă atît Nicolae Manolescu personal, cît și partidul al cărui lider este. (În paranteză fie spus — acestei lealități dusă la extrem i se datorează desigur și faptul, care are de ce surprinde, că la ultimul tur de scrutin secretul P.A.C. al colegiului electoral și-a acordat, dacă nu chiar în unanimitate, în orice caz în majoritate, candidatului A.C., votul care i-a asigurat acestuia scorul de 47 la 18 — cu două abțineri — față de ultimul său contracandidat.)

Cum se împacă, totuși, lealitatea pe care ați invocat-o adineauri cu raritatea contactelor dintre conducerile P.A.C. și A.C.?

Mi-ați pus o întrebare grea, dar voi încerca să răspund. Vedeți, relațiile personale dintre unii și alții sînt supuse atîtor imponderabile! Ele se pot răci, se pot încălzi, după împrejurări, ba uneori se și pot transforma în contrariul lor. Un om politic trebuie însă judecat, cred eu, după consistența atitudinii sale publice, nu după fluctuația — nedezirabilă publicului — a sentimentelor sale față de unul sau de altul. Iată de ce, vorbind despre Nicolae Manolescu, am recurs adineauri, la cele două sintagme foarte apropiate, dar care nu se acoperă totuși una cu cealaltă: „moralitate publică" și „lealitate politică" (ultima extinzîndu-se și la manifestările publice ale P.A.C. considerat în ansamblu). Spus mai clar: Nicolae Manolescu nu a luat ca îndreptar al acțiunilor sale publice sentimentele sale intime față de cutare sau cutare, n-a permis eventualelor sale idiosincrazii personale să devină operante pe plan politic, — **ceea ce a avut drept urmare constanta fidelitate** obiectivă și de fond **a P.A.C. față de A.C., ale cărei principii, exprimate în actele ei constitutive, n-au fost încălcate niciodată de partidul căruia Alianța i-a dat naștere în urmă cu un an. A, desigur, dacă e să socotim lucrurile la bani mărunți, atunci recunoaște: omenești, prea omenești scrîșniturile se vor fi putut auzi din cînd în cînd — dar, oricum, nu pe ulițe și nici în gura mare. Iar dacă intimările au fost mult mai rare decît s-ar fi cuvenit, poate că vina nu stă toată de o singură parte. Fiecare dintre noi a făcut, în timpurile, experiența refuzului tutelei mărunte la care părinții noștri se socoteau îndreptățiți să ne supună în prefungirea copilăriei și asta nu ne împiedică să ne iubim părinții în continuare, nici — dacă soarta a vrut să nu-i mai avem — să rămînem mereu fideli memoriei lor. Pe scurt: în cazul care ne preocupă, dorinței exprimate a unora de a exercita o tutelă mărunță i-a răspuns refuzul moenii al altora de a o accepta. Boli ale copilăriei? Nu cred că e cazul să facem din țînțar armăsar. (Cum s-a întîmplat, din păcate!) Problema adevărată nu e atît de a analiza trecutul, cît mai ales de a proiecta viitorul. Începînd, bineînțeles, cu viitorul imediat.**

Dar nu putem proiecta corect viitorul dacă nu ne descotorosim în prealabil de racilele trecutului.

Aveți, fără îndoială, dreptate. Numai că, vedeți Dumneavoastră, una e să revii mereu asupra trecutelor vini ale celuilalt pentru a i le arunca mereu în față, alta e să-ți analizezi propriile demersuri în vederea ameliorării viitoare a comportamentului propriu. Oricum, pentru că tot sîntem la capitolul acesta, nu poți trece mai departe fără a vă mărturisi cît de șocat am fost de felul în care s-a purtat discuția colegiului electoral al C.D. cu reprezentantul P.A.C. la desemnarea candidatului unic al C.D. Într-adevăr, dacă domnilor Rațiu, Constantinescu și Cunescu electorii le-au pus numeroase întrebări, toate pertinente, care le-au permis acestora să scoată în evidență cele mai diverse aspecte ale programului lor de viitoare magistratură, în cazul domnului Nicolae Manolescu majoritatea intervențiilor electorilor (mă refer la o zonă bine delimitată a colegiului electoral) au avut un caracter polemic ce părea dinainte programat și care viza în mod absolut evident scoaterea brutală din competiție a celui pe care o lume întreagă îl cunoștea, de o jumătate de an încoace, drept persoana propusă de P.A.C. să intre în competiție pentru desemnarea de către Convenția Democratică a candidatului ei unic la Președinție. Se vede treaba că așa le e dat lucrurilor să se întîmple ori de cîte ori culisele trec pe primul plan, devenind mai importante decît scena propriu-zisă. Dar hai mai bine să închidem capitolul acesta și să privim la ce ne stă în față. Situația Convenției e destul de încurcată în momentul acesta și dacă mai există o certitudine, apoi atunci această certitudine este că, viribus unitis, trebuie să punem umărul ca s-o descurcăm. Viitorul țării atîrnă de asta. Nicolae Manolescu, în orice caz, este omul care nu poartă rancchiună și sînt convins că nici comportamentul lui politic viitor nu va rezulta dintr-o cu totul improbabilă răbufnire pasională, ci va fi comandat de raționalitatea politică obiectivă ce-l caracterizează.

C-TIN TICU DUMITRESCU:

Noi nu avem un om care să strălucească

Cum apreciați procedura prin care a fost desemnat candidatul unic al C.D.?

Consider această procedură — dacă e vorba să discutăm din punct de vedere tehnic — ca unică în analele democrației noastre. Nu se putea mai concret, mai bine decît așa. Pe umerii noștri a apăsat o răspundere deosebită, ținînd seamă că acum, mai mult ca oricînd, se joacă soarta țării. Nouă ne-ar fi trebuit un om deosebit. Aș putea spune, în modul cel mai sincer, că pot să nu mă declar mulțumit nici unul. Exigența noastră, a foștilor deținuți politici, este mai mare decît a altora. Poate chiar aș putea să o numesc deformare. Suferința, încercările prin care am trecut noi ne fac să dorim mai mult, mai bine, mai aproape de perfecțiune. Dar, cîntărind foarte atent plusul cu minusul fiecăruia dintre candidați, am ajuns la concluzia că e de preferat Emil Constantinescu. Nu era omul pe care — dacă am fi avut posibilitatea să găsim altul — să-l preferăm.

Referindu-mă la exigența dumneavoastră (pe care o cunosc atît de bine), cum comentați faptul că dintre toți cei care s-au prezentat acolo, domnul Emil Constantinescu a fost singurul membru de partid, avînd chiar și o anumită funcție?

Din păcate, ca și în închisori, noi, foștii deținuți politici, am fost din nou puși în fața unor noi încercări. Unii dintre noi, foarte puțini însă, ca Radu Câmpeanu, Radu Ciucea-nu, au trecut de partea dușmanului nostru comun, de partea d-lui Iliescu și a echipei sale. Deci, avînd în față o experiență de genul acesto, iar pe de altă parte, cunoscîndu-l pe profesorul Constantinescu, din perioada Pieței Universității, ca un om care s-a afirmat foarte deschis, plin de curaj, am spus că în fond este foarte importantă poziția pe care a adoptat-o după 22 decembrie. Noi îi considerăm mult mai vinovați pe cei care ne-au trădat aspirațiile, și-au trădat obligațiile, statutul de fost deținut politic și au trecut de partea puterii. Și atunci, după ce am analizat foarte atent pe fiecare candidat — mi-am pus întrebarea cu ce ar fi mai bun unul care chiar dacă a făcut închisoare, ne-a vîndut, punîndu-se în slujba comunismului? Deci, cu ce ar fi mai bun decît un Emil Constantinescu, care a fost membru de partid și, totuși, imediat după 21 decembrie a trecut de partea noastră?

Înțeleg că ați fost obligat să vă schimbați criteriile de exigență.

Exact. Pentru că aproape nu era de ales. Aș putea să spun că — dacă ar fi vorba să îi luăm pe toți cei care s-au prezentat, excepîndu-i pe unul singur — toți au meritat nota 10, dar Constantinescu a trecut pentru că a avut 10 cu plus, pentru spontaneitatea, deschiderea, modul în care a răspuns concis, la obiect.

Am înțeles din stenogramele publicate de „Evenimentul zilei" că d-l Manolescu a fost într-un mod special în vizorul electoriior.

Vreau să fac o precizare. În ceea ce mă privește, 90% este fals din ce a apărut pînă acum în acest ziar. Mi se atribuie cu totul alte întrebări, așa că aș ruga opinia publică să nu acorde mare valoare.

Deci socotiți stenograma din „Evenimentul zilei" inexactă?

Inexactă, da. Și, așa cum a răspuns și domnul Constantinescu, foarte blajin, foarte blînd exprimat, a fost o lipsă de eleganță publicarea acestei stenograme. Adică, acolo a fost o, să-i zicem, spălare de rufe în familie. Or, nu totul trebuie să ajungă la marele public. Pentru că există interpretări și pentru că dușmanii noștri speculează orice vorbă aruncată.

Deci ceea ce apare în „Evenimentul", că domnul Manolescu a fost supus unui tir, să spunem, mai special decît toți ceilalți, este inexact?

Absolut inexact. Eu am pus, spre exemplu, aceeași întrebare la toți candidații. Mă iau pe mine ca exemplu. Răspunsul domnului Manolescu a suscitat — e adevărat — revolta celorlalți electori, celorlalți 3 electori din echipa mea. Eu am făcut o prezentare a tabloului politic în perioada comunistă și postcomunistă, subliniind faptul că comunismul nu a reprezentat un pericol prin faptul că a dislocat structurile economice și sociale, cît pentru faptul că a operat pe mentalitatea umană, că a deformat-o. Și pornind de aici, spuneam că noi, foștii deținuți politici ne-am implicat total în viața politică a țării, că reprezentăm nu numai moral, ci și numeric, unul din cele mai puternice organisme politice din țară. Iar finalul era o întrebare: față de toate acestea, vă rog pe dumneavoastră domnule — și era numit respectivul care venea la rînd — cum vedeți, în situația în care ați ajunge președintele României, rolul AFDP-ului în această țară? La care, iau răspunsul domnului Manolescu care a suscitat revolta mea și a prietenilor mei (dar eu mi-am păstrat firea și am rămas tăcut). Am spus numai că nu mă mulțumește. Răspunsul dînsului a fost (după ce a trecut în revistă faptul că mama sau cineva din familia dînsului a suportat o pedeapsă administrativă și am înțeles din biografie că au fost membri ai partidului țărănesc și asta pentru noi nu înseamnă bine) „față de dumneavoastră, față de deținuții politici, am toată compasiunea". Or, noi nu sîntem oameni care însoțim memoria nu știu cărui trecut, noi reprezentăm oameni de baricadă, de acțiune... Vedeți că împotriva mea se dezlănțuie toată furia puterii. Răspunsul ne-a nemulțumit complet și a generat din partea oamenilor noștri 2—3 întrebări și finalul că „nu avem nevoie, domnule, de mîna mînuită și nici de a dumneavoastră, domnule profesor". Bineînțeles că reacția a fost în tunet. „21 Decembrie" a fost categorie — pentru că „21 Decembrie" este foarte apropiat de noi. Au pus și ei cîteva întrebări care, sigur, poate au deranjat la un moment dat. Unul dintre ei chiar a spus că este ceferist și de-abia își stăpînea mînia. Și sigur că dacă ar fi să traducem așa, poate că asta ar fi însemnat ceva în plus la domnul Manolescu față de ceea ce nu au avut ceilalți. Dar, între noi fie vorba, eu am tradus-o ca o continuare a atitudinii PAC-ului față de AFDP. Eu totuși m-am reținut și nu am făcut nici un comentariu, cînd lumea care mă cunoaște se aștepta să mă ridic și să spun cine știe ce la răspunsul ăsta. Și totuși, am rămas civilizat în banca mea, spunînd numai că nu mă mulțumește și „ne jignit". Însă au urmat întrebările celelalte și poate o discuție mai aprinsă între domnul Păunescu și domnul Manolescu. Atunci cînd a dat intervalul. Povestea aceea cu „umbrela" i-a lezat pe toți reprezentanții partidelor istorice. Și pe istorico. Că a spus unei reviste franțuzești că PAC-ul reprezintă o umbrelă sub care se adăpostesc ceilalți, partidele nostalgice și mai știu eu ce. Păunescu a stat în Franța ani și ani, deci limba franceză la Păunescu este a doua limbă vorbită după română. Or, cînd Păunescu a citit articolul, domnul Manolescu a încercat să-i spună ceva de genul că nu ar traduce bine. Celălalt s-a considerat jignit și a fost o discuție puțin mai aprinsă, dar în limitele absolut civilizate. Remarca o fac încă o dată: toate dezbaterii, le nu au depășit limitele bunului simț și ale civilizației.

Ce șanse credeți că are Emil Constantinescu în lupta cu Iliescu?

Aceasta este de fapt întrebarea-cheie a momentului, a timpului de astăzi. Pentru că învingerea lui Iliescu înseamnă de fapt învingerea comunismului. Deci, ce șanse avem să-l învingem? Așa cum spuneam mai înainte noi nu avem un om deosebit, nu avem un om care să strălucească. Adică, grăsesc, ar fi putut să existe unul: se cheamă Corneliu Coposu. Dar dînsul a refuzat să candideze. Deci, în lipsa lui, cred că acest popor, așa cum a dovedit-o de cîteva ori chiar după 22 Decembrie, va retrăi miracolul și ne va scoate din situația aceasta. Pentru că altfel ar fi catastrofal pentru noi.

GHEORGHE JOVIN:

Nu știm exact cum trebuie să fie un președinte

Cum apreciați procedura care s-a aplicat pentru desemnarea candidatului unic al C.D.?

Cred că este o procedură normală, care se poate aplica nu numai unei convenții, ci și unui partid, dacă el prezintă mai mulți candidați. Fiecare candidat a avut dreptul la un discurs care comporta niște date biografice și niște considerațiuni asupra a ceea ce va vrea el să facă dacă va fi președinte.

Electorii nu au stabilit dinainte un anumit set de întrebări fixe?

Afară de aceste 5 sau 6 întrebări, care s-a anunțat că vor fi puse fiecărui candidat (la alegerea întrebătorului), au fost altele și nici nu cred că ar fi avut rost să fie. Cei care au fost mai puțin interesanți au beneficiat de mai puține întrebări, iar cei care au fost în joc în mod real — adică d-nii Rațiu, Constantinescu și Manolescu — au beneficiat cam de același număr de întrebări. Din cîte îmi aduc aminte, d-nii Rațiu și Constantinescu — 21 și d-l Manolescu — 19. Interviul d-lui Constantinescu a fost scurt; pentru că el a avut și niște răspunsuri foarte scurte.

A existat obiectivitate față de candidați? Întrebările au fost la fel de incomode pentru fiecare?

Au fost și așa și așa. Din nefericire, domnul Manolescu a beneficiat de cele mai multe întrebări incomode. Dar și ceilalți au avut cîteva întrebări care nu au fost comode. Cred că în timp, înainte de examinarea propriu-zisă, domnul Manolescu și-a creat ceva mai multe antipatii personale decît ceilalți. Cîteva întrebări au degenerat într-o discuție ceva mai puțin civilizată decît te-ai fi așteptat; a și răspuns în așa fel încît cred că l-a iritat puțin pe întrebător.

Cum se explică faptul că electorii l-au votat pe candidatul la care ne așteptam cel mai puțin?

Și discursul d-lui Constantinescu, și al d-lui Manolescu au fost remarcabile. Dacă aș face o distincție între ele, aș spune că al d-lui Manolescu a fost un discurs de președinte. Al d-lui Constantinescu a fost unul de prim-ministru (a știut să spună absolut tot ceea ce ar fi vrut să audă electorii; toate punctele delicate le-a tratat extraordinar de bine). Eu am fost de părere de la început că modul în care se va prezenta candidatul va duce la basculareа celor 5—6 voturi decisive care îl vor face ales și cred că așa a și fost. Ținînd cont că era o adunare de electori în mare parte monarhistă, cu liberalii vechi, cu țărăniștii, cu deținuții politici, ei le-a vorbit exact cum a trebuit. Discursul domnului Manolescu a fost remarcabil, pentru că a spus ce trebuie să facă un președinte. Cît privește întrebările puse domnului Manolescu, multe întrebări neplăcute au fost din partea

fostilor deținuți politici, care l-au supus unui tir grupat.

Dar domnul Manolescu a avut amîndoi părinții deținuți politici. Cum se explică ?

A existat un fel de animozitate între deținuții politici și ei, aproape imediat după formarea P.A.C.-ului. Nu știu din partea d-lui Manolescu. A.F.D.P. este o organizație care pretinde să fie un fel de judecător moral al nației și, teoretic, aș zice că are dreptul. Domnul Manolescu le-a spus că este fiu de deținut politic și le-a spus toate amintirile lui proaste din perioada în care a rămas singur cu bunicul lui, pentru că i-au fost ambii părinți arestați concomitent. S-au supărat cînd a spus ceva despre compasiunea lui pentru această categorie de oameni. De fapt, nu ei au fost cei care au înclinat balanța, ci social-democrații. Momentul tehnic a fost cînd, căzînd d-l Cunescu, social-democrații au dat voturile d-lui Rațiu.

Cum explicați faptul că un candidat venit în ultima clipă s-a bucurat de atîtea voturi ?

Noi nu știm exact cum trebuie să fie un președinte. Francezii sau americanii cam știu cum trebuie să fie un președinte, pentru că acel candidat la președinție a făcut ceva în domeniul respectiv — a fost senator, sau a guvernat un stat etc. Deci, se poate ști că el a făcut la un anumit nivel niște lucruri pe care ar putea să le facă bine și ca președinte. Există niște criterii de apreciere. Noi nu avem nici unul. Iată, de pildă, Havel, despre care am zis că trebuie să fie un președinte extraordinar, e pe cale să sfîrșească într-un mod trist ; sau Walesa... Deci noi nu știm cum trebuie să fie un președinte. Probabil că fiecare electror de acolo și-a imaginat în felul lui cum trebuie să fie un președinte. Și nici nu cred că a acceptat cu prea multă plăcere sugestiile altuia în această privință. Și am impresia că în mintea electorilor, imaginea de președinte a fost mai apropiată de ceea ce a prezentat d-l Emil Constantinescu decît de ceea ce a prezentat d-l Manolescu. În mintea mea, de exemplu, un președinte nu trebuie să se ocupe neapărat de economie, decît dacă situația este foarte critică. D-l Manolescu a vorbit extrem de frumos despre lucrurile generale pe care trebuie să le facă un președinte în limitele mandatului lui. Și care trebuie să înceapă prin a desemna niște oameni care să facă niște treburi, pentru că înțelepciunea și măiestria unui președinte constau în a face compromisul optim între majoritatea parlamentară și omul pe care el îl găsește, cel mai indicat ca să facă aceste treburi. D-l Manolescu a vorbit foarte corect în privința asta, dar nu știu în ce măsură oamenii erau dispuși să accepte acest criteriu.

Am dedus din stenogramele publicate de „Evenimentul zilei" că întrebările puse domnului Manolescu nu au fost doar incomode, ci de-a dreptul agresive.

Domnul Ilie Păunescu a venit cu un interviu dat de d-l Manolescu unei reviste franțuzești. Și a citit un pasaj în care, evident, era o greșeală de tipar. D-l Manolescu spunea că P.A.C.-ul provine din Alianța Civică, ca fiind o umbrelă pentru toate partidele ; a ieșit că P.A.C.-ul provine din Alianța Civică și este o umbrelă pentru toate celelalte partide. D-l Manolescu a zis că niciodată nu a spus așa ceva. Ei, în momentul în care i-a spus domnului Păunescu că nu știe să vorbească sau că citește prost, sau ceva în genul ăsta, domnul Păunescu s-a înfuriat îngrozitor (mi-a fost și frică să nu i se întîmple ceva). Și a început pe un ton foarte ridicat să spună că așa nu este o revistă de provincie : conversația a devenit mai agresivă decît este normal. După care a mai fost un mic schimb de cuvinte în legătură cu Mihnea Berindei. Deținuții politici l-au întrebat cum e treaba cu Berindei, la care Manolescu a răspuns foarte limpede că Mihnea Berindei nu face parte și nici nu a făcut niciodată parte din P.A.C. că nu știe ca Mihnea Berindei să facă parte din Partidul Socialist Francez și că, de altfel, nu există nici un fel de legături privilegiate între P.A.C. și Partidul Socialist Francez. După care s-a ridicat d-l Avramescu de la social-democrați și a spus : „Noi suntem în Internaționala Social-Democrată și acolo Berindei este etichetat de troțkist. Noi așa am primit informația". La care d-l Manolescu a zis: „Ce troțkist ? Unde vedeți dumneavoastră un troțkist de 42 de ani ? Și, de altfel, dacă dumneavoastră sunteți în Internaționala Social-Democrată, sunteți mai aproape de socialism decît suntem noi, care suntem un partid de centru-dreapta". Și așa, bănuiesc, nu a făcut plăcere.

Ce șanse credeți că are candidatul desemnat, domnul Constantinescu, în fața lui Iliescu ?

Cred că are șanse. Are un temperament de cîștigător. Dacă ne gîndim și la ascensiunea lui, care a fost o ascensiune extrem de rapidă și extrem de spectaculoasă. Adică, din vice-rector să ajungi rector și apoi președintele rectorilor, înseamnă ceva. Înseamnă, cred eu, o performanță care îți permite să speri. Și am convingerea că se va bate și acum pînă în ultima clipă, pentru că se bate pentru un lucru pe care și-l dorește din toată inima.

Interviuri realizate de RODICA PALADE

DOMOKOS GÉZA:

A fost o greșeală că presa n-a fost admisă

Ce impresie aveți despre faptul că presa nu a fost admisă și, după ce s-a stat 14 ore pe la uși, acum (așa cum se întîmplă întotdeauna în astfel de situații) se publică stenograme parțiale în serial ?

Cred, la distanță de o zi de atunci, că a fost o greșeală ca presa nu a fost admisă ; ar fi trebuit să avem măcar dezbaterea filmată pe casete video sau făcută înregistrare magnetică. E regretabil că în aceste condiții informația va fi fragmentată sau va veni pe căi obscure. Se repetă astfel o experiență tristă a noastră în privința documentelor. Dar acest lucru, după părerea mea, nu schimbă cu nimic faptul că s-a procedat democratic, că rezultatul este corect și s-a respectat întocmai procedura de vot secret. Au fost cred și voturi în bloc și păreri individuale, dar aici nu pot fi obiecții majore. Ar trebui probabil publicate și cele 5 **curriculum vitae** demonstrînd o diversitate umană și politică. Detaliile au reieșit în timpul audierilor care, repet, au avut un rol determinant.

La ce s-au referit întrebările?

La viața profesională a candidaților, la fostul partid unic, la reformă, la problema națională, la posibilitățile României de a ieși din criză, și anume : cui ar fi mai bine să aparțină în viitor România — Occidentului democratic (mentalității europene) sau Estului unde poate s-ar simți mai în larg prin fugă față de competiție etc. Sau poate chiar să navigheze între Est și Vest ? D-l Rațiu și d-l Cunescu și-au construit răspunsurile într-un cadru istoric, vorbind mai mult despre trecut, d-nii N. Manolescu și Emil Constantinescu au încercat mai degrabă ca, pornind de la situația actuală, să vorbească despre viitor.

Puteți să afirmați că a existat o reală egalitate de șanse a candidaților ?

Nu aș fi vrut să mă refer la nimeuri, și cu atît mai puțin la mine, dar ca să nu ne despărțim de principiile și caracterul stabilit acestui corp de electori cărula îi aparțineam, a trebuit la un moment dat să intervin. Prin tragere la sorți, N. Manolescu a fost ultimul care a intrat. Pînă atunci dialogul cu candidații s-a desfășurat într-o atmosferă calmă (toleranță, respect reciproc între cei aflat în fața microfonului și sală), un semn de prețuire au fost și aplauzele la unele răspunsuri (de pildă ale d-lui Emil Constantinescu).

Puteți însă, dată fiind componența grupurilor de electori, să se afle în sală și grupuri de susținere.

Nu știu, eu nu le-am luat drept grupuri de susținere. Tensiunea s-a ivit însă cînd Nicolae Manolescu a răsounsla la întrebări și a trebuit să-l invit pe domnul președinte Corneliu Coposu să intervină pentru a atrage atenția celor de față să se păstreze valorile (calmul, respectul, chiar gentilețea), de pînă atunci. Cînd răspundea N. Manolescu, în sală era o anumită nervozitate. Tensiune.

Am auzit că au fost unele întrebări tendențioase în privința atitudinii față de deținuții politici (deși amîndoi părinții lui N. Manolescu au fost deținuți politici, ceea ce a și spus, de altfel) sau în privința relațiilor cu Partidul Socialist Francez și cu Mihnea Berindei, pentru care se aduseseră clarificări chiar în revista „22".

Întrebări tendențioase este puțin spus. S-a manifestat chiar o anumită agresivitate. De aceea am considerat necesar să reamintesc că sîntem acolo ca să punem întrebări și să ascultăm răspunsuri, nu să dăm calificative persoanelor sau formațiunilor. Acesta a fost un episod, și nu cred că el a decis. Dar în mod vizibil l-a pus în dificultate pe Nicolae Manolescu și a avut tendința de a influența electorii. În privința noastră (U.D.M.R.), mi-am permis să spun că noi putem fi influențați de răspunsuri, nu și de acuzele întrebărilor.

Nu cumva N. Manolescu a venit nervos ?

Nu, a fost calm. Expunerea sa a fost foarte frumoasă. Nu înțeleg de ce cînd a spus că părinții săi fiind deținuți politici are față de aceștia respect și compasiune s-a stîrnit o asemenea furtună (Ilie Păunescu, Țicu Dumitrescu). Eu sînt calm, dar poate nu mi l-aș fi păstrat în astfel de condiții : la el a apărut un accent de tranșee.

A mai intervenit cineva în același mod ca dumneavoastră ?

Da, domnul Tărîceanu, care a intervenit imediat și a spus că are aceeași impresie ca și mine. Repet însă : acesta a fost doar un episod. Bineînțeles că ar fi fost mult mai bine ca acest episod (șoarl) să nu aibă loc, tocmai pentru că totul a fost democratic, corect.

Ce ne puteți spune despre șansele candidatului unic al C.D. în cursa care îl așteaptă ?

Unul dintre argumentele celor care nu erau mulțumiți de candidatura lui Emil Constantinescu era faptul că domnia sa este mai puțin cunoscut de către opinia publică politică. Eu nu acord o atît de mare valoare popularității sau lipsei de popularitate. Faptul că numele său nu a fost prea frecvent în presă s-ar putea să fie chiar un atu. Cred că asistăm la o mare decepție a societății românești în instituțiile ei, (parlament, guvern, instituția prezidențială). Lumea e saturată de promisiuni și aruncăți și are rezerve față de personalități. Așa că n-ar fi exclus ca un nume nou, un nou limbaj politic, să fie o șansă. Am fost foarte atent la expunerea d-lui Emil Constantinescu și la răspunsurile lui. Mi s-a părut bine pregătit, bine aflătuit, cu o strategie clară. Cum știți, cînd datii au semnat că îl vor susține pe cel ales. Și au existat nervozități, interese de partid, de grup, dar cred că este bine că noi, cei prezenți, să ne păstrăm voința de a fi împreună, de a ne sprijini, de a ne înțelege ca să învingem tendințele ce împiedică democratizarea României.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Ștergarul cu FDSN

RODICA PALADE

Între 27—28 iunie a.c. a avut loc în București, la Sala Polivalentă, **Conferința pe țară a Frontului Democrat al Salvării Naționale**. În prima zi a lucrărilor Conferinței, cei 1289 de delegați ai F.D.S.N.-ului au adoptat statutul partidului, platforma-program și au desemnat candidatul pentru alegerile prezidențiale, iar în a doua zi au ales organele de conducere ale partidului.

Pentru o cît mai exactă descriere a acestei întruniri, le sugerăm cititorilor noștri să-și aducă aminte cum arăta, de pildă, o conferință pe țară a uniunilor cooperatiste pe vremea lui Nicolae Ceaușescu, atunci cînd deschideam televizorul și-l mutam repede pe bulgari: un prezidiu de bosumflați, o sală în care dormitau oameni aduși cu arcanul din cele patru colțuri ale țării (oameni insuflețiți mecanic de ritmul dictat al aplauzelor, al ridicărilor în picioare și al lozincilor scandate) cuvîntări fără sfîrșit în care nu se cuvinta nimic. În fine, miliției și băieți patrulînd vigilenți pe culoare, autobuze staționînd în preajmă în așteptarea delegaților cu șoferi căzuți peste volane.

Dar să nu uităm, sîntem la doi ani și jumătate de la dispariția sinistrului Conferințe pe țară a F.D.S.N.-ului s-a bucurat și ca de absența lui N.C. (dar nu și de cea a lui Ilie Verdeț), chiar dacă datorită atmosferei „lucrative" (cum au spus de la tribună mai mulți vorbitori), te așteptai ca el să apară dintr-un moment într-altul. Totuși, în ce fel s-a bucurat Conferința F.D.S.N.-ului de această absență : în primul rînd prin dobîndirea unui spirit larg democratic. Se știa prezidiul (în spatele lui se afla o perdea galbenă prin care intrau necontenit notabilități, mesageri și curieri, astfel încît partea de stofă prinsă cu mîna de fiecare dată, de atîta folosință, căpătase o culoare cenușie). Se știa și sala. Oamenii vorbeau între ei, priveau cu o ură liberă spre sectorul PRESA, intrau și ieșeau spre bufet. (De altfel, bufetul ca la orice întrunire credem, a rămas în aceste două zile un punct fix de atracție. Oricînd erau bine venite o cafea „servită" cu polonicul dintr-o oală sau un sandvici sau chiar un salam luat cu totul și hăcuit pe una din mese, alături de cîteva pîini rupte în bucăți. Din cînd în cînd, niște persoane — organizatori — zburătăceau mulțimea de pe culoare cu îndemnul: „poftiți în sală, poftiți în sală".)

Democratică era și ținuta participanților, în special cea a femeilor (de la taiorul sobru pînă la rochia albă de dantelă cu sclipiciuri) ; în ceea ce-i privește pe bărbați, ei s-au mulțumit cu bine cunoscutul costum închis la culoare (trăgînd ușor pe la cusături).

Discursurile, în schimb, erau exact cele știute de noi toți de pe vremea odiosului : terminul de opoziție (normal, vîndută) luase locul regimului burghezo-moșieresc ; cel de reformă pe cel al revoluției (în agricultură etc.), cel de regim post-totalitar pe cel totalitar (aici, d-l N.S. Dumitru s-a și încurcat la un moment dat : tocmai cînd căpătase un avîntat ton înalt spunînd : „am avut parte să fiu printre cei care am participat la începuturile regimului totalitar"...; sau prof. Colțoiu Alexandru care, înfierînd regimul Ceaușescu, se referea, în realitate, la guvernarea Roman).

În rest : „Complexitatea platformei-program", „valoarea realistă a acestui program" etc. Remarcabilă a fost cuvîntarea lui Dan Martian, apărut în prima zi a lucrărilor, pe la 14.20, tot după perdea care (deși vorbitorii erau limitați la cinci minute) părea că nu va mai sfîrși niciodată, vorbind despre social-democrație (ceea ce se spune că e F.D.S.N.-ul) cu precizarea : „să nu ne gîndim numai la noi, să ne gîndim la țară" (În timpul plictisitoarei cuvîntări, am putut observa sala: unii se foiau, alții păreau cu gîndurile duse, alții picoteau de-a dreptul. Ea se uniformiza însă cînd un grup de atenți începea să aplaude și atunci toți se puneau pe aplaudat cu frenezie.)

Am auzit enormități ca de exemplu revenirea la stema afișată de pe drapel în decembrie '89 (Vlaicu Gavril, Sala), „cu spicele care uite nu mai sînt pe ogoare" etc. Un laitmotiv, cum lesne se poate explica, a fost criticarea lui Petre Roman, a guvernării sale și a F.S.N.-ului (d-l Ion Marin, „emotionat că sînt la prima Conferință a F.D.S.N.-ului", nici n-a mai vrut să-l numească). Și tot ca un leit-motiv în luările de cuvînt ale vorbitorilor a mai fost și problema naționalistă, pusă în termeni pe cît de confuzi pe atît de agresivi. (Amănuntul plesant, nu știu cît de remarcat de infocații fedeseniști a fost că ei nu luat masa la restaurantul **Budapesta**.) D-l senator Dumitrașcu s-a produs și dumnealui, începînd cu „fraților" și declarînd: „venim aici tăvăliți de istorie și de realitățile de doi ani și jumătate, venim aici, și răspundem la chemarea aceleiași chemări" etc. În viziunea dumnealui, „platforma-program este un tot închegat inteligent, realist, amar lucid și dulce". Trecînd prin atacul la adresa opoziției (firește, vîndută), prin problema naționalistă în care „noi nu sîntem social-democrați. Noi sîntem conservatori. Conservăm respectul față de bătrîni, față de glie, neam, istorie" etc., d-l Dumitrașcu a încheiat prin elogiul trandafirilor în buchet — semnul electoral al F.D.S.N.: „e un mănunchi, e un buchet. Un buchet de trei, trei sînt culorile patriei, trei ca diversitate, ca Sfînta Treime, ca diversitate în unitate, trei sînt timpurile la care ne referim...". (După acest elogiu ne-am explicat florile de plastic agățate în piept nu doar la femei dar și la bărbații cei mai serioși care, de pildă, populau prezidiul.) D-l Dumitrescu a fost răsplătit cu „vii aplauze" și chiar, întorcîndu-se la scaunul său, a primit două buchete de trandafiri deadevăratelea. (Spre seară, plecînd de la Sala Polivalentă, aveam să-l aud pe un fedesenist: „L-am văzut pe d-l Dumitrașcu natur. Da' mi-l închipuiam mai așa..., mai, adică nu mic și gras".)

Demnă de reținut a fost cuvîntarea d-lui Lupu Neculai exprimînd o intenție alarmantă a F.D.S.N.-ului, aceea de a cere (dacă nu chiar de a forța) o remaniere guvernamentală prin care fotolii-cheie, ca de pildă cel al ministrului de interne, să fie ocupate de fedeseniști. În perspectiva alegerilor, F.D.S.N.-ul, destul de anemic în teritoriu (după spusa F.S.N.-ului), are nevoie de un ministru de interne prin care poliția de rînd să facă „ordine" la urne.

După adoptarea statutului și a platformei-program, spre sfîrșitul zilei s-a ridicat și d-l Vasile Văcaru: „o zi lungă, o zi deosebit de bogată, dar vom avea un sentiment de bucurie..." (aplauze furtunoase). Înainte de a se anunța motivul acestei bucurii sala, prezidiul erau, aplaudînd, în picioare. Așa încît, atunci cînd s-a pronunțat numele candidatului la președinție, Ion Iliescu deja entuziasmul copleșise sala. De altfel, Ion Iliescu (al cărui mesaj citit la începutul zilei, mesajul unui președinte către partidul său) (a)sese în spirit și în litera de emn tot timpul prezent în sală.

S-a desemnat o delegație de nouă tovarăși care să meargă la Cotroceni să-l anunțe vestea cea mare (Să nu afle de la radio sau televizor", a zis d-l Văcaru). Din delegație nu făcea parte însă și d-l Ivanovici, stîrnind protestul unei femei care, alergînd la microfon, a țipat : „Bebe, Bebe Ivanovici care este mare, mare revoluționar în toate județele. De ce l-ați omis?" În sfîrșit, toată sala voia să meargă la Cotroceni dar, din păcate, nu s-a putut...

În a doua zi, Conferința pe țară a F.D.S.N. a avut ca oaspete pe Grigore Vieru. D-l Vieru a început cu „iubiți frați" (cineva din sală l-a și adus un buchet de trandafiri). În timp ce poetul basarabean își rostea, așa cum bine știm vibrantul său cuvînt și emoționanta sa poezie, o femeie cu foarfeca a luat de pe podiumul vorbitorilor un pachet învelit într-un șervețel și a fugit cu el. Cînd d-l Vieru a terminat, femeia a apărut (prin aceeași perdea galbenă) cu un colac pus pe șervețel (deci, ceea ce era pe podium colac era) și cu un pahar cu vin în mînă. S-a urcat pe scenă și badea Sofori (un fel de mos Ion Roată al F.D.S.N.-ului) cu un crin ; după ce i l-a dat d-lui Vieru, i-a pupat mîna. Sala a vibrat intens.

S-a promis ca, pentru final (dar și pentru cîștigul electoral), să se cînte Hora Unirii. Imediat, din instalația sonoră a sălii a izbucnit Hora. Sala în picioare, prezidiul la fel. Dînd mînă cu mînă, sala a închinat o horă (în prînul rînd al sălii, un bărbat „juca" cu șeanta diplomat între picioare).

În pauza care a urmat, presa, „această parte a presei" a fost înconjurată și agresată de fedeseniști cu acuzația că nu s-a ridicat în picioare cînd s-a cîntat Hora Unirii (de ce? devenise imn național?), „Vînduți", „în mînă" (ras, împins, „nu sînteți români" și multe altele...

Așa arăta F.D.S.N. pe țară în zilele de sîmbătă și duminică, săptămîna trecută.

NOI NICI NU ȘTIM CUM ARATĂ BASARABIA

Interviu cu SORIN ALEXANDRESCU

Scriitorii au făcut revoluția

Domnule Sorin Alexandrescu, ce ați impresia v-au lăsat liteni din Basarabia ?

Am fost invitat de Uniunea Scriitorilor de la Chișinău și am stat acolo aproape o săptămînă, între 3 și 7 iunie. Trebuie să spun că am găsit la Uniunea Scriitorilor basarabeni nu numai o ospitalitate extraordinară dar și o extraordinară eficiență. Totul se rezolvă cu precizie. O dată nu a trebuit să aștepți un minut măcar. Totul era perfect organizat. Și acest lucru mi-a făcut o imensă plăcere, pentru că rezulta schimbarea de mentalitate în raport cu birocrația veche de tip țarist mușcnită prin sovietici. Președintele Uniunii, Mihai Cimpoi, a făcut cel mai mult pentru mine. El m-a pilotat, ca să zic așa și astfel am avut foarte mult timp să vorbesc cu el și să-l văd în situații diferite, chiar neașteptate, cînd fără o dovadă de această eficiență, dar și de o foarte întinsă cultură. Am văzut că a scris eseuri foarte bune asupra unor scriitori din literatura universală de la Baudelaire la Brecht dar și despre scriitorii români. Îndrăznesc să îl văd egal cu mulți colegi de-ai lui sau de-ai mei din Vest și, bineînțeles, din România. În al doilea rînd mi s-a părut și că nu extraordinar.

Care sînt problemele scriitorilor acum în Moldova ?

Cred că sînt foarte multe probleme. Întîi, pentru că ei au făcut nu numai revoluția (ceea ce se numește revoluție la ei) dar au și preluat puterea — lucru despre care s-a vorbit foarte puțin. Prin scriitori s-a făcut trecerea de la autoritățile de tip sovietic sau de la autoritățile russofone la cele pur-românești. Din acest motiv, ei au un extraordinar prestigiu în societate, sînt temuți chiar. Cînd apare ceva în ziar, a doua zi se schimbă situația despre care au vorbit. Ei au rămas motorul politicii noi, democratice și naționale, ocupînd cele mai importante posturi în televiziune, radio, presă. Evident, sînt grupuri cu opinii diferite, dar aceste grupuri sînt foarte solidare cînd e vorba de problema românească. Nu este așa de mare disponibilitate ca la noi. Și aș spune un lucru în plus. Ei reprezintă un fel de garanție pentru poporul român. Și reprezintă și o anumită conștiință națională. Dezavantajul, poate, sau diferența față de România, este că nouă clasă politică (de exemplu membrii parlamentului) nu are un profil definit. În România, există o diferențiere între vechi intelectuali, disidenții, scriitorii etc., și o clasă politică profesionalizată într-o anumită măsură, indiferent dacă ea este de partea bună sau de cea rea a baricadei. Acest al doilea aspect, în Basarabia nu există (sau există foarte puțin). Ei propriu-zis nu au partide. În parlament numai Frontul Popular este un partid ca atare, dar în minoritate. Există, după aceea, un fel de majoritate care aparține unui anumit partid agrar (format din virfurile colhozurilor) și celor ce făceau vechiul joc politic și economic, dar acest al doilea partid nu e un partid propriu-zis. Iar alte partide nu sînt. Viața politică este incipientă. Acest mare prestigiu al scriitorului s-ar putea explica și prin faptul că nouă clasă politică încă nu s-a organizat.

Vă veți referi mai degrabă la problema naționalismului, problemă în jurul căreia, indiferent de alte deosebiri, scriitorii fac front comun. Cu ce înțeleg exact prin naționalism în Basarabia ?

Dacă ne gîndim la revoluție (în sensul de schimbare de regim, nu neapărat de schimbare de putere), atunci putem vorbi de două revoluții complementare una față de cealaltă : la noi, în România, revoluția s-a făcut clar pe temeiuri democratice : s-a cerut democrație în raport cu totalitarismul ceaușist sau comunist. Că s-a reușit sau nu și în ce măsură s-a reușit, asta e altă problemă. În Basarabia, dimpotrivă, revoluția a fost națională. Adică, acolo, problema centrală a fost recuperarea identității naționale și redescoperirea acestei identități care era acoperită și chiar negată. La ei a fost o revoluție națională. Ea a însemnat stîrpirea unui regim care a fost rusificat. Bineînțeles că în această revoluție națională s-au introdus elemente democratice, dar valoarea centrală a fost recuperarea ființei naționale. Cu alte cuvinte, ei vorbesc despre bătălia pentru limbă și nu vorbesc în primul rînd de bătălia pentru drepturile omului. Deși au luptat și pentru asta. Ei au început prin a cere alfabetul latin. După ce l-au obținut, și-au spus : „vrem totul în limba națională". Și totul a pornit de la un anumit amfiteatru pe care am avut bucuria să-l văd din Casa Uniunii Scriitorilor, unde s-a cerut prin sedințe furtunoase — care însemnau pentru ei a învinge sau a pieri (neexistînd nici un fel de cale de mijloc) — alfabetul latin. Vedeți cît de elementară era disciplina începută și la ce nivel minim s-a situat. Ei au învins în momentul în care în Piața din fața Parlamentului, de lîngă statuia lui Ștefan cel Mare, s-au adunat sute de mii de oameni. Oameni care, acum, cînd îmi povesteau, după atîția ani, aveau încă lacrimi în ochi. A fost ceva similar cu manifestația din Piața Universității. Un rit de purificare colectivă pe care noi l-am avut în Piața Universității, iar ei l-au avut la statuia lui Ștefan cel Mare. Este perfect comparabil și ca atmosferă și ca motivație. Cu diferența că ei au învins și noi nu.

La Prut nu s-a strigat SÎNTEM UN SINGUR POPOR

În acest context, cum priviți ei unirea cu țara ?

Eu cred că ei nu se gîndesc la unirea cu țara în acest moment decît în cercuri destul de mici ale unei anumite elite a scriitorilor. Dar chiar și aceștia spun clar : „dacă se face un referendum, îl pierdem". Aici intervine, să zicem, aspectul „călătoli, partea de umbră a revoluției naționale. Revoluția națională a învins pentru că s-a făcut în centrul puterii. (S-au impus valorile naționale și pe urmă, în a doua parte, a avut loc preluarea puterii.) A fost o preluare pașnică. Un caz rar în care vechiul regim a cedat puterea fără luptă. Sigur că au rămas în parlament, au rămas prin colhozuri, prin ministere, dar au vidat locul central al puterii fără luptă. Și așa este victoria scriitorilor și a intelectualilor. Dar dacă le ulii în toată țara, dacă le ulii la voi Chișinău, revoluția încă nu s-a încheiat, în sensul că există o majoritate care vorbește rusește. Asta a fost partea tristă a șederii mele acolo. Locuiam într-un hotel, „Cosmos", unul dintre marile hoteluri de tip sovietic, imperial cum zic ei, în care toată lumea vorbea rusește. La insistențele mi răspundeau românește, dar vorbeau foarte prost, făcînd greșeli de limbă (nu mă refer la accent). Pe urmă, televiziunea și radioul erau toi timpul cuplate pe canalul 2, care e canalul rus și nu pe canalul 1, care e canalul moldovenesc în românește. Pe stradă, prima limbă în care oamenii îți se adresează e cea rusă. Deci este clar că limba rusă are, ca să zic așa, inițiativa. Și din punctul ăsta de vedere, cred că teza scriitorilor români cum că ei au fost colonizați de Rusia este perfect adevărată. Și în sensul lor și în sensul rusesc. Limba rusă este limba literară, este limba de stat și acest reflex s-a păstrat. Dacă partida națională în Moldova ar avea puterea totală cred că problema ar înceta. Deocamdată, însă, ei sînt într-o fază de tranziție, în care limba are culoare politică. Nu poți vorbi rusește fără să sugerezi că ești filorus. De exemplu, mi s-a întîmplat un lucru foarte curios. Am ținut o conferință la Iași, unde era o sesiune comună a Institutului Philippide (din Iași) și a Institutului din Chișinău pentru teoria literaturii și pentru lingvistică : o conferință în care am vorbit, pur și simplu, de preocupările mele. Și am spus (ceea ce e perfect adevărat) că la Amsterdam, în acest moment, Bahtin, vechi teoretician rus, are un imens prestigiu. S-a lăsat o tăcere de ghețuș în sală. Dar am continuat, pentru că nu avea rost să mă autocenzurez. Și curios este că, la Chișinău, numele lui Bahtin poate e cunoscut dar opera lui nu. Pentru că singura traducere românească probabil că nu a ajuns acolo, iar ei în rusește nu vor să citească. Cu alte cuvinte, Bahtin, această victimă exasperată a stalinismului, este văzut mai curînd ca un rus decît ca un intelectual de opoziție din timpul lui Stalin. Deci, pentru ei, limba are culoare politică, nu este un mijloc de comunicare neutru.

Aș vrea să revenim la problema unirii Basarabiei cu țara.

Cred că este o problemă care trebuie pusă ca un orizont al așteptării, ca un scop. Dar pe termen, probabil, mai lung sau pe termen mediu, nu pe termen scurt. Și aici aș îndrăzni să fac o comparație pe care am făcut-o chiar acolo, la Chișinău. Am fost întrebat la Chișinău care a fost sentimentul meu cînd am trecut Prutul. Și am spus că am avut un sentiment asemănător cu cel pe care l-am avut cînd am trecut (la Berlin) din Vest în Est. Pentru mine a existat un zid al Prutului care a căzut așa cum a căzut și zidul Berlinului. Dar a căzut totuși altfel. Și le spuneam că în timpul revoluției din Berlinul lui Honecker lumea striga pe stradă : „Noi sîntem poporul". Puțin după aceea, după ce a căzut regimul Honecker și a venit Kohl prima oară în vizită în Est s-a strigat : „Noi sîntem un singur popor". Vedeți, acest lucru nu s-a strigat la Prut. La Chișinău s-a strigat „Noi sîntem poporul", dar nu s-a strigat la Prut „Noi sîntem un singur popor". Cu alte cuvinte, atunci cînd a căzut zidul Prutului, se putea face imediat unirea, dar nu s-a făcut pentru că nimeni nu a cerut-o. Nu au cerut-o nici românii de acolo și nici românii de dincoace. Acum s-a pierdut această unire pe bază de euforie și de entuziasm. Au fost niște poduri de flori, au mai plîns niște copii sau niște bătrîni sau niște adulți, dar cam atît. Probabil că acest lucru se datorează faptului că estul și vestul Germaniei au fost separate după al doilea război, în timp ce Basarabia e separată mai demult de România.

Dar cred că mai este și altceva. Basarabenii păstrează un sot de superioritate că au fost tratați într-un anume fel de români.

Da. Și așa este adevărat. Există încă amintiri neplăcute nu despre românii din România, ci despre administrația românească din perioada interbelică. Am vorbit cu un scriitor care mi-a povestit despre un frate al lui care este țăran. S-a dus odată cu un zarist român la acel frate al lui, în satul său, și i-a spus : „Uite, nu ai vrea să ne unim cu România ?" și fratele i-a răspuns : „Ei, dar mi amintesc cînd eram eu tînăr, cum a venit un jandarm trimis din România și mi-a dat o palmă". Și atunci scriitorul i-a spus : „bine, Ioane, palma ca palma, dar îți amintești cînd rușii ți-au deportat familia în Siberia și nu s-au mai întors decît puțini dintre ei pentru ?". Și zice țăranul : „Da, dar ăla era rus, jandarmul era fratele meu". Deci el nu uită palma fratelui. Nu se poate vorbi de o ruptură, este numai o creștere a unei distanțe. În locul zidului de piatră a rămas un zid de sticlă. Ne vedem, dar nu prea ne auzim. Unirea trebuie făcută pe termen mediu, dar într-un mod natural. Sigur că se pune problema și se și vorbește așa : „Păi, de ce să facem referendum, că Stalin în '40 nu a făcut nici un referendum". Și zic, se poate ca ambele parlamente (să zicem) să voteze unirea, dar reacționarismul în rîndul populației să rămînă. Și întrebarea este cum ne unim noi cu Basarabia ? Pentru că asta mi se pare esențial. Se unesc state, se unesc popoarele sau se unesc societățile ? Adevărata unire este cea a populațiilor. Și pentru acest lucru trebuie să-l cîștigi ca român pe basarabeanul care a pierdut identitatea sau nu mai vrea să o recapete. Înainte de a impune o nouă legislație, trebuie să-l cîștigi sufletește, să-l cîștigi moral și mai ales să-l cîștigi economic. Nu trebuie să facem unirea ca un proces invers celui din '40, adică prin ucaz. Pentru că în acest fel rămîne iarăși prăpastia.

Simbolurile sau cum se poate evacua o adevărată problemă din sfera politică și morală

Cum se vede de la Chișinău, de pe stradă, războiul din Transnistria ? **(N. red. : Interviul a fost realizat înaintea ultimelor evenimente sîngeroase din Transnistria.)**

Nu pot să știu cum gîndește omul de pe stradă pentru că, din păcate, am stat prea puțin la Chișinău. Dar eram, practic, la 30 de kilometri de Dubăsari. Eram foarte aproape. Dacă stai de vorbă cu un țăran care se întoarce de acolo, el este îngrozit. Există la Chișinău cîteva zeci de mii de refugiați. În ziarele basarabene sînt cam aceleași reacții ca în ziarele noastre. Tragedia poporului român se vede. Dar nu se vede discuția politică. Oricît am încercat să trag oamenii de limbă, este clar că nimeni nu vrea să trimită armată românească în război, nimeni nu vrea război și se speră în acele întîlniri cvadripartite. După plecarea mea am citit că s-a ajuns la un acord în parlamentul din Chișinău, în sensul că deputații ruși s-au întors și au votat și ei pentru acord. Ceea ce înseamnă două lucruri bune : primul, începutul unui dialog politic real și al doilea, restabilirea unității la deputații români. S-a produs deci această întîlnire (în plan național) între opoziția românească și puterea românească. Și acest lucru ar putea să însemne o anumită încercare de rezolvare politică. Pe de altă parte — și așta mi se pare important — în conferința cvadripartită se pare că Ucraina începe să întrevadă că are interese proprii. Pentru că Transnistria, dacă rămîne în mîinile separatiștilor ruși și mai ales dacă devine o republică independentă rusă, va deveni o enclavă între Moldova și Ucraina, care supără nu numai pe moldoveni, pe români, dar și pe ucraineni. O enclavă în care se află armata a 14-a, se pare foarte puternică militar. S-ar putea — și așa am înțeles că evoluează jocurile — ca ucrainenii, la un moment dat, să-și dea seama că interesul lor e mai curînd alături de Moldova decît de Rusia. Armata a 14-a, pare-se, ascultă de instanțe militare centrale rusești, dar nu neapărat de instanțele politice. Există deci un anumit pericol ca armata aceasta să opereze autonom, după modelul miliților sîrbești în afara Serbiei. Nu se știe dacă e adevărat ce s-a declarat de anumite instanțe la un moment dat, că această armată ar fi scăpat de sub control. Nu cred că a scăpat de sub control, dar cred că își manifestă o anumită autonomie. Același lucru cred că se poate spune și despre ar fi pur și simplu o marione... Se vorbește foarte mult (la C... se pare că e puțin exagerat, ... complot imperial. Sînt mulți nău) care consideră că există ... cerea imperiului rus, prin ca... să amenințe nu numai Moldova...

Ce credeți despre rela...

Aici cred că trebuie făcut ... anumită izolare a oamenilor d... lumea. O izolare de anumite ... Dar sînt izolați și de România ... de cultura occidentală. Cu al... toată lumea. Și, după părerea ... him de această izolare la mai ... lul societății civile și la nivelu... că relațiile între Snegur și Ili... în mod obiectiv apropiați, dar ... foarte bine că România (ca st... partite ; dar ce face România ... lumii ? România (ca stat) ar ... cuvînt. Nu s-a făcut acest lucr... seama că există probleme în s... cegță România al doilea stat r... în mod oficial ? Sau nu-l aree... aceea nu-l ajută. Dar, practic, ... unesc și nici nu se ajută. Nu e... men (mag sau mediu) și nu ex... scurt. Așa la nivelul statelor, ... tăi aproape nici un fel de inte... grare, nu de unire. Partidele p... zată foarte superficial cu cele de... creștin-democrat. Are relații ... adînc. Hai să coborîm acu... țiile între cele două uniuni al... că nu există relații personale ... Am înțeles că scriitorii basar... întîlniri cu scriitorii români ... că niște scriitori care au răm... să-mi imaginez foarte bine ... formă de naționalism și au ... expresiei care aici ar putea ... anumit modernism românesc ... obiectiv, nu au luat parte. S... tradiționalist din punct de ve... nismului interbelic s-a unit c... terminat în '88. Sigur că scri... plexat într-un fel. Problema ... vada această diferență, creînd... și de inferioritate la basarabe... Și nu în sensul că ar fi neade... ea s-a transformat într-o che... ră greșeala istorică este în pr... tru că ei trebuiau să arate o ... profesională (și umană bineîn... a avut pentru mine un efect ... o instrăinare care se produce ... liberă. Nu știu ce e de făcut, ... premiu al scriitorului de limb... diasporei. Mă refer la etnicii ... într-o țară. Mi se pare norma... există și alte premii. Există ... există un premiu pentru scriit... din afara României ? Un pre... de zici, pentru că atunci ar ... concurență între ei, pentru că ... se așteaptă la un asemenea p... București. Am înțeles că au ... Scriitorilor din Basarabia a f... vizite... Care a fost recoltat... „scriitori" din România — d'... diverși alții (chiar Marin So... Păunescu) sînt văzuți acolo ... La chioșcurile de ziare nu ar... nia, dar trenează peste tot „T... la librăria Uniunii Scriitorilor ... lui și demonstrează de alei spun ... Păunescu". Și cei de acolo spu... iubești". Este, realmente, o ne... așa de departe.

Credeți că acest ... și raționalul de scriito...

Mi se pare de datoria mea ... aș vrea să-i îndemn pe vechi ... bine ce fac. Pentru că dacă ... pierd sursa istorică de integra... îi-ai dat seama. Dacă nu ți-ai ... față istoriei.

Prin urmare, accentu... doar la nivelul unui gest ...

Față lumea se înțelege c... blema se evacuează din sfera ... trece într-o sferă în care nim... joacă hora la Putna, se face ... mulțumiu cu simbolurile și n...

Din păcate, nu cred ... problema Basarabiei, da...

Da, sigur că da. Problema ...

UN MARE PICTO...
MIH...
GRE...
GDG MIA p...

LOG

mirnov și acoliții lui. Unii spun că el
mâinile intereselor rusești imperiale.
ău) despre forțele imperiale ruse. Mi
mul că nu știu dacă există chiar un
ales dintre cei radicali de la Chiși-
omplot imperial ce visează la refa-
easță Transnistrie să controleze sau
și Balcanii.

actuale ale României cu Moldova ?

ie multe. Am constatat, de exemplu, u
ltură din Moldova. O izolare de toată
ile intelectuale de opoziție din Rusia,
cultura română. Și sînt foarte izolați
vinte ei se simt, practic, părăsiți de
chiar sînt părăsiți. Ar trebui să vor-
e nivele : la nivelul statului, la nive-
ectual. La nivelul statului este clar
sînt probabil buni, în sensul că sînt
sînt buni în sensul de eficacitate. E
prezentă la acele conferințe cvadri-
stat) pentru statul Moldova în restul
luit să fie un fel de purtător de
s-a făcut prea puțin. Sigur, îmi dau
mei ambivalențe fundamentale... Ac-
ese? Și atunci îl reprezintă sau îl ajută
pentru că speră să se unească) și de
ția stă astfel : statele acestea nu se
nici un plan politic de unire (pe ter-
nivelul societății civile nu am consta-
. Aici cred că trebuie vorbit de inte-
e de acolo, puține cîte sînt, colaborea-
Frontul Popular este un partid de tip
N.T.C.D., de aici, dar nu la nivel de
societatea civilă propriu-zisă. Rela-
itorilor sînt foarte reci. Nu în sensul
nie. Vorbesc de relații instituționale.
și la ei acasă și nici — la diverse
n sinteții luați cam de sus, și văzuți
arină. Acum, ca să fiu sincer, pot
Scriitorii basarabeni au o anumită
un anumit tradiționalism la nivelul
ră dat. Cu alte cuvinte, există un
betic la care scriitorii din Basarabia,
ei sigur că au rămas la un discurs
formal. Și, din păcate, lipsa moder-
lismului posibelic, care stalinism s-a
basarabean își dă seama și e com-
să că scriitorii români au lăsat să se
n complex de superioritate la români
red că asta este o greșeală istorică
ă această diferențiere, ei în acela că
de prestigiu. Și îndrăznesc să spun
rind a scriitorilor din România. Pen-
me de epici și mai ales generozitate
. Deceptia e reciprocă. Acest lucru
pe traumatic. Există în acest moment
ochii noștri și în regim de circulație
zîndesc, de pildă, că trebuia creat un
mână din afara României. Și nu aș
nă care au scriitori de limbă maternă
există un asemenea premiu. Cum
ții culturale în țara asta. De ce nu
român sau pentru intelectualii români
care ei să nu concureze cu scriitorii
tervia tot felul de complexe. Ei să
și se pare esențial. La Chișinău lumea
din partea Uniunii Scriitorilor de la
izite, chiar oficiale, în care Uniunea
rimită aici cam scurt, între două alte
rezultatul a fost că alte grupuri de
Păunescu, d'alde „România Mare" și
care, sigur, nu se poate compara cu
le frați de-ai scriitorilor basarabeni
sînt nici o publicație din Româ-
iubirea". Se vede acest ziar chiar
are un cerc vicios. Un scriitor român
Eu nu vin la voi, că voi îl iubiți pe
Păi, Păunescu nu iubește și în nu ne
. Eu nu pot să pricep cum s-a ajuns

alternă lanțul de dumneavoastră ca
mân democrat ?

un acest lucru. Atrag atenția și chiar
colegi de la Uniune să se gîndească
pe aceeași linie, ei vor fi ei care
ăturală. Și nu se poate să spui că nu
seama, toi ăia e. Toi vinovați rămîi în

ceea ce s-a *făcut* pînă acum rămîne
ui ?

vorba de simboluri și, de fapt, pro-
lică și morală ; răspunderea imediată
u e răspunzător. Se merge acolo, se
pod de flori și cu asta rămînem. Ne
em nimic în realitate.

simbolistica" asta privește nu numai
ți ce se întîmplă acum în România
rabiei e un caz particular al proble-

melor României. Greșelile pe care le fac democrații români de orice nuanță (politică, culturală etc.), referitor la Basarabia, le fac și în România. De fapt, ține de o lipsă de gîndire politică pe termen lung. Totul se face pe termen scurt. Sigur că presiunea e enormă. Trebuie cîștigate alegerile și sigur că ăsta este lucrul esențial. Dar trebuie să facă toată lumea același lucru ? Se pot constitui niște echipe, niște grupuri de lucru pentru relațiile cu românii de peste hotare. Un partid politic nu-și poate permite să gîndească numai pe termen scurt. Toată lumea zice că mai avem timp. Dar nu mai avem. Noi am pierdut deja timp. Nu e deloc adevărat că avem timp și că putem recupera. Dacă vrei să recuperezi cu toi dinadinsul trebuie să nu dorești să recuperezi imediat. Adică să nu-ți faci o trambulină politică din asta. Deci nu ca să cîștigi la alegeri un post de deputat te duci și te bați cu pumnul în piept că noi vrem Basarabia. Pentru că exact asta face „România Mare" etc. Nu e nevoie de discursuri, ci de acțiuni. La nivelul acțiunii trebuie să se producă integrarea. Basarabia este sătulă de declarații. Românii fac declarații de nu știu cînd și cu atît se rămîne, cu declarațiile. Trebuie arătat că se întîmplă ceva. De pildă, există un anumit tip de, știu eu, oiărie de un anumit tip care are tradiții identice pe ambele maluri ale Prutului. Asta nu are nimic a face cu politicul, e o chestiune de tradiție culturală foarte veche. Ei, acest tip de integrare mie mi se pare ideal. De ce nu s-ar face expoziții comune ? De ce nu s-ar face ateliere comune ? Poate că, pur și simplu, nimeni nu s-a gîndit. E foarte grav. E un simptom. Exact simptomul că în toată inocența nu s-au gîndit. Dar chiar inocența e un simptom. Simptomul că pur și simplu Basarabia nu există pentru români. E o țară undeva în lună. Eu nu văd integrarea decît în sensul de respect al individului, al drepturilor lui și chiar al lipsurilor, chiar al slăbiciunilor individului în sine... În acest spirit trebuie făcută integrarea. Și aici cred că se poate face enorm. De ce nu s-ar face filme împreună ? Integrarea s-ar putea face și la nivelul a ceea ce se numește în toată Europa înfrățire. Adică există operațiunea „Villages roumaines" : există sate din Franța și din România înfrățite. Dar nu există sate românești și sate basarabene înfrățite. Poate că nici unui primar nu i-a trecut prin cap acest lucru. Pentru că un primar român vrea un primar francez care să-i dea un computer, să-i dea nu știu ce... Or, ce să-i dea un primar basarabean ? La nivelul comunității civile, al societății civile, la nivel local nu există nimic. Absolut nimic. Apoi, la nivel turistic. Întîmplarea a făcut că am aflat că este un loc foarte frumos, lîngă Chișinău, care se numește Orheiul Vechi, unde este o veche biserică săpată în stîncă. Este un loc în care a fost Marea Sarmatică și acum a rămas o depresiune : se pot vedea straturile geologice și straturile istorice. Este o istorie pe verticală la propriu. Geologia se confundă în istorie. E un loc în care s-ar putea merge turiștici din România. Există țară îndoială în Basarabia locuri superbe de văzut. Există o natură extraordinară. Cine se duce ? A apărut ceva, ca să știm cum arată Basarabia ? Nici nu știm cum arată. Și nici nu ne interesează. Așa e.

Trecerea graniței — o insultă adusă călătorului

Am înțeles de la dumneavoastră (dar și de la alți oameni care s-au întors din Basarabia) cît de puternic este impactul pentru un român de aici cînd ajunge dincolo. Din neștiință, acolo merg mai mulți cei care fac negoțul ăsta lucrativ.

Pe bișnițari nu poți să-i oprești decît cu o poliție de tip ecaussist. Dacă nu vrei asta, atunci trebuie să accepți bișnița, nu ai ce să faci. Poți s-o îngrădești prin anumite mijloace non-represive, și să arăți basarabenilor că ei sînt bișnițari... Și ei au bișnițării lor. Eu am mers cu autobuzul, cursă regulată, de la Iași la Chișinău și înapoi. Și la ducere, deci de la Iași la Chișinău, cred că am făcut vreo 5 ore. La întoarcere am luat mașina cu numărul 0632-MBH, care avea plecarea la 12,30 din Chișinău. Am ajuns la Iași la 21,30. Am făcut deci 9 ore și nu sînt nici măcar 250 de kilometri, dacă am calculat bine. La frontiera basarabeană, vameșii (nu se știe exact ce sînt) sînt și ruși... La frontiera moldoveană am ajuns la 14,45. De la 14,45 pînă la 16,30 am stat în vama moldoveană, adică ne-au rugat pe toți, în mod civilizat, să ne dăm jos și au controlat bagaj cu bagaj. De la 16,30 pînă la 19 am stat pur și simplu în autobuz. Erau trei rînduri : autobuze, mașini mici și camioane de transport. Vămeșii, probabil, luau cînd dintr-o parte cînd dintr-alta cîte o mașină. În orice caz, două ore și jumătate am stat la coadă, avînd în față numai două autobuze. Lumea era exasperată, dar reacționa în stilul românesc, cu bancuri, cu cîte o bere... La ora 19 vine ajutorul de șofer — care era un personaj extrem de dubios... nu știu ce funcție avea exact, dar hai să zicem că era ajutorul de *șofer* — vine alergînd într-un suflet că mergem la cîntar. Întreb „care cîntar" ? Și o femeie care stătea lîngă mine îmi spune că așa se face, se cîntărește mașina. Șoferul anunță pe toți călătorii care stăteau în picioare (pentru că vinduse mai multe locuri și nu știu dacă era legal) să se dea jos ca să nu contribuie la greutatea mașinii. Se dau jos și se prefac că nu aparțin mașinii noastre. Ne ducem deci numai cei care stăteam jos cu bagajele. Cei fără loc aveau bagaje, dar și le-au lăsat în mașină. Ne ducem undeva lîngă o casută care era a vameșului, a cîntarului. Nu am văzut nici un cîntar acolo, dar nu neg că există poate un cîntar sub șosea. Nu neg chestia asta, dar m-aș mira... Tehnologie așa avansată nu știu dacă au ei acolo, dar hai să zicem că aveau. După aia vine într-un suflet același tip, ajutorul de șofer, și ne spune : „Domnule dați 1 500 de lei pentru că avem prea mare greutate și altfel stăm încă trei ore". Eu încep să tip exasperat : „Domnule, cine ? De ce să dăm noi ? Cine are greutate peste, dacă există o lege, dacă există o limită de bagaj cum e la avion (cînd dacă ai peste 20 de kilograme plătești) plătește cine are, nu plătește toți oamenii din avion. Ce e chestia asta ?". Am început să tip, ăia nu mi-a dat nici o atenție, bineînțeles. Vecina mea mi-a spus „lasă nu mai plătiți dumneavoastră ; că sînteți străin, plătim noi". Adică „noi, pălmașii, avem bani". Și au scos, de la distanță, îi vedem o apă și un pămînt. Dar ei sînt foarte diferențiați. Și mulți dintre ei sînt excelenți.

1 200. Și șoferul zice : „Lasă că e bine și așa". „Păi, cum e bine și așa ? Ori există un tarif ori nu e". Sînt convins că nu există nici un tarif : sînt convins că nu s-a cîntărit nimic. Dar aș vrea oficial să se ceară să se verifice acest lucru. Pentru că trebuie făcută o anchetă acolo. Toate astea, specific, se întîmplau de partea română, nu de partea moldovenească. Toată mizeria asta o fac vameșii români. De aceea ar să se facă anchetă aici. Vreau să spun însă că mizeria asta cu vama face parte din spectacol. Adică atît te exasperează că după aia spui : „dă-i dracului, dau 1 500 numai să scap de ei că nu mai pot". Evident, marea majoritate a oamenilor care se pretează în mod frecvent la trecerea frontierei sînt numai bișnițari. Că numai dacă ai un avantaj imediat te pretezi la această mizerie. Să stai 9 ore, să faci un drum de 200 de kilometri în 9 ore... Este o insultă la adresa călătorului. Dar un anumit tip de călători se adaptează.

Fenomenul pozitiv este generația tînără

Domnișoara Sorin Alexandrescu, îmi dau seama că nu v-ați întors prea vesel de la Chișinău.

Ca să termin totuși pe o notă optimistă, vreau să mai spun ceva despre un alt fenomen care cred eu că este un fenomen foarte pozitiv. Este vorba tot de intelectualitate. Ca de obicei, fenomenul pozitiv este generația tînără. Se afirmă o generație care nu a fost anulată în bătălia pentru limbă. Este generația următoare care acum cîțiva ani era ori prea tînără, ori pur și simplu nu aveau autoritatea necesară pentru a interveni în bătălia. Este generația care vine după cea a lui Vieru, Cimpoi, Leopold Lari etc. Generația nouă are, să zicem, 25—30 de ani, unii sînt de tip nou — aș menționa aici pe Iurie Roșca, realmente un om politic, de o clarviziune extraordinară. Alții sînt de menționat doar cultural. Și aș aminti aici două persoane care sînt cu totul deosebite. Este Sergiu Pavlicenko, care este un hîtman, fără îndoială la nivelul celor din România și mult mai mult din Occident. Nu a fost niciodată în Spania, nu a fost niciodată în afara țării. Știe perfect spaniola. A tradus și a scris cîteva cărți — le-am citit și eu — de calitate neîndoielnică. Al doilea se numește Ion Plămădeală. Amîndoi sînt acum la Institutul de Istorie și Istorie Literară al Academiei. Am putut să vorbesc mai ales cu Pavlicenko și m-a frapat intelectualiește dar și moralicește. Acești oameni care nu sînt integrați în jocul politic, nu vor putere și nu au nici ambiții în acest sens. Sînt foarte frumoși că în sfîrșit au primit un apartament. Pavlicenko și-a scris toate cărțile pe genunchi. Și mi-a spus : „Încă și acum scriu pe genunchi, nu pot să scriu la masă că m-au dezobișnuit". Și aș spune că acești oameni ar trebui ajutați, ar trebui chemați să publice aici. Am văzut mai multe redacții, aș menționa două reviste de mare calitate — revista Patrimoniu care e condusă de un excelent istoric, pe nume Ion Turcanu, în care se publică documente extraordinare de istorie a Basarabiei. A doua revistă se numește Sud-Est și este o revistă comparabilă cu Secolul XX. O revistă de artă și literatură în care sînt enorm de multe informații despre cultura occidentală, despre realizările locale etc.

Deci nu este chiar așa, că scriitorul român are „dreptul" să se uite de sus la scriitorul basarabean.

Nu, aici pomeneală. Sînt și teatre subvenționate, care o duc deci prost, reviste care de abia o scot la capăt... Dar oare, nu s-ar putea să se adauge un spectacol Beckett de la Chișinău la București ? Nu s-ar putea ca cei de la Sud-Est să publice în niște reviste de calitate ? Hai să zicem chiar în „22" ? As sugera individzi, persoane, pentru că i-am cunoscut, Mihai Cimpoi, Pavlicenko, Plămădeală, cei de la Sud-Est... Dar, fără îndoială, sînt mult mai mulți, pe care nu am avut timp să-i cunosc. Și alți oameni de aici, și voi de la „22" ar trebui să mergeți acolo. Noi, de la distanță, îi vedem o apă și un pămînt. Dar ei sînt foarte diferențiați. Și mulți dintre ei sînt excelenți.

9 iunie 1992

Interviu realizat de **RODICA PALADE**

ASARABEAN:

IAI

CU

tură

Atunci cînd, cu două luni în urmă, aveam revista **„Sud-Est"** — integral ilustrată cu reproduceri ale tablourilor lui Mihai Grecu —, nici nu mă gîndeam că va veni timpul cînd o expoziție personală a intelectualului plastician de peste Prut va ajunge și la București. Dar, iată că acela care a colindat cu tablourile sale întreaga lume a poposit și în meleagurile țării.

Celor care nu cunosc arta plastică basarabeană li s-a oferit un fericit prilej de a cunoaște opera unuia dintre cei mai reprezentativi și neconformiști plasticieni din spațiul românesc de la răsărit de Prut.

Cele două săli de la Muzeul Colecțiilor găzduiesc un număr impresionant de pînze pictate în anii '80—'90, multe dintre acestea înglobînd mici cicluri în această categorie fac parte : „Ochii de apă", „Porțile", „Cosmos", „Culoarea albă" etc.

Pictura practicată de Mihai Grecu este una a improvizației și a formațiunilor experimentale. Culoarea și forma sînt mijloace pentru „vizualizarea sunetului" minții.

Imaginea nu este niciodată dictată de canoane academice și se naște sub presiunea fanteziei și spontaneității. Utilizarea de către pictor a suray-urilor și lacurilor face posibilă geneza unor structuri cromatice și formale dintre cele mai insolite. Nu aranjarea imaginea apare datorită întîmplării și hazardului, dirijată ocazional de gest, de intervenții minime ale penelului sau ale cuțitului de paletă. Aceste experiențe au generat lucrări ca : „Irisul", „Frumusețea lui Apelles și Protogenes", „Fiecare soarelui și Cosmosul", „Culorile Cosmosului", „Foc de mucegăi", „Avionul", „Vulcan" etc.

Un rol hotărîtor în constituirea cîtorva serii de lucrări l-a jucat cîntarul cu acia populară, cu inepuizabilele-i valențe. Rezultatul acestui deliberat dialog poate fi văzut în numeroase cicluri de pînze : „Mesele", „Berzările", „Porțile", în care demersul intelectual s-a îmbinat cu simplitatea și inocența suferinței țărănești. Fiecare „Poartă" este hotarul unei lumi, în care te contopești cu miraculul, cu indefinitul, cu frumosul virtual și invizibil — posibil datorită artei. „Poarta ochilor" înlăcrimați este un azil al tenebrelor, al veșnicei treziri, al neliniștii, al zbuciumului. Dimpotrivă, „Poarta scrisorilor" este afiată solarului, bucuriei de a trăi în armonie și dragoste, este cadrul în care „naufragiul" este imposibil.

Multe din pînzele lui Mihai Grecu sînt dominate de un patetism emanatic a ființe în care bucuria și carnavalul colierului se contopesc și se intersectează — „Nunta de aur", „Planeta de aur", „Dealul de aur", „Ciutura d'aur", „Lîna de aur" — explorînd prin asociații de „peisaj". Simplitatea înfabilă a acestora le copleșește prin realitatea ei, în ciuda faptului că nu mai sîntem în stare s-o vedem. Ea există dincolo de noi și alături de noi, deopotrivă. Poate doar și noi în fiecare.

Împăcarea cu sine și cu lumea, retragerea în sunet, scufundarea în lumea din care am apărut cu toții, după prezidiul cosmicului existențial se dezgrindă din misterioasa „Și eu voi fi pămînt" lucrare care poate fi citită și interpretată ca un „requiem" dedicat lui Mihai Eminescu. Nu lipsită de originalitate este și pînza apropo mencionată „Cămășile lui Grigore Vieru". Pe suprafața cenușie și fermă a pînzei o ploaie de stropi de stofă care imită confuzionată cămășuțe de vînt — un obiect banal, dar care insistă să sugereze, pornind de la poezia marelui poet, o complexă gamă de trăiri.

În finalul acestor note răzlețe inspirate de opera lui Mihai Grecu aș dori să pun o piatră de temelie pentru viitoarele studii referitoare la creația acestui distins plastician, căci, cu excepția cîtorva rînduri semnate de Constantin Prut în al său „Dicționar de artă modernă", despre maestru în țară nu s-a mai scris nimic.

VLAD BULAT
student basarabean
an III, Istoria și Teoria Artei

BASARABIA

VORBIND ÎN CONTINUARE DESPRE „REPUBLICA MOLDOVA", LEGITIMĂM ANEXAREA STALINISTĂ A BASARABIEI

Interviu cu ILIE PĂUNESCU

Există o vină a statului român pentru situația actuală din Basarabia ?

O anumită parte din vină o poartă guvernul român, care a făcut vizavi de Basarabia o politică cu totul greșită. În loc să se ocupe de apărarea acestei republici denumită Moldova de către Stalin pentru ca să-și justifice o eventuală expansiune imperialistă pînă la Carpați, s-ar fi cuvenit să se ocupe de reunirea Basarabiei cu patria. Din această greșeală dintîi a apărut o aureolare incapacitate a României de a interveni în situația actuală. La asta se adaugă evidenta inclinație a d-lui Iliescu de a susține mai curînd interesele Rusiei decît pe cele ale României. Am văzut această inclinație cu ocazia semnării faimosului tratat cu Gorbaciov și o vedem din nou acum, cînd între Eltîn și Snegur, pe care părea că îl protejează pînă acum, domnul Iliescu pare să fie incapabil de a lua atitudinea cea mai fermă și anume de a se ridica împotriva Kremlinului. Facem de altfel cu toții o greșeală de a vorbi despre Republica Moldova. Ca denumire, ea a apărut în momentul în care scena teatrului tragic stalinist se juca dincolo de Nistru. Capitala a fost inițial la Bălți și după aceea la Tiraspol, eroi că în 1924 s-a înființat această republică. După aceea a urmat expansiunea pînă la Prut și în Bucovina de nord și îmbucătățirea, tăierea în felii nu satirul, cu sadism parcă, a Basarabiei în bucățele care urmau să fie ori atașate republicii zise Moldova ori Ucrainei. În momentul cînd noi vorbim despre Republica Moldova, în mod curent, în ziare, la radio, la televiziune, în convorbirile particulare, pronunțăm de fapt o sintagmă care vine în sprijinul acestei politici imperialiste rusești. Pentru noi, nu poate să existe decît o singură Moldovă : aceea dintre Prut și Carpați. Moldova lui Snegur nu își merită numele. Moldova lui Snegur este o țară care poate să fie chiar și membră O.N.U., nu își conferă legitimitatea decît în măsura în care noi uităm realitățile istorice, drepturile noastre și interesele noastre fundamentale. Interesul și dreptul nostru este să ne alipim din nou Basarabia, să reintregim România pînă la Nistru. Vorbind despre așa-zisa republică Moldova, noi uităm de nordul și de sudul Basarabiei care au fost anexate la Ucraina, și avem aerul de a revendica un pămînt care nu a fost niciodată românesc — Transnistria —, un pămînt pe care, dacă am face vreodată greșeala de a-l cuprinde în frontariile României, am păcătui încă o dată împotriva interesului și dreptului nostru. Pentru că România în momentul acela ar deveni o țară imperialistă, expansionistă, în sfîrșit să-și alipească provincii care nu i-au aparținut niciodată. În felul acesta am pierde pe de o parte în bună măsură justificarea pe care o avem atunci cînd revendicăm Basarabia, și, pe de altă parte, am cîștiga aprobarul, poate chiar înamiciția unei bune părți din opinia publică străină. Am pierde în orice caz simpatiile pe care parțial le avem în Occident atunci cînd revendicăm Basarabia.

Care este posibilitatea României de a-i ajuta pe românii din Transnistria ?

Românii din Transnistria există, sunt o realitate etnică de necontestat și obligația noastră ca stat și ca popor este să îi apărăm. Dar asta nu înseamnă că nu îi putem apăra decît înglobînd această provincie în hotarele României. Asta înseamnă că putem să-i apărăm foarte bine printr-un sistem de acorduri internaționale, prin toate metodele, toate mecanismele pe care le oferă dreptul internațional atunci cînd este vorba despre apărarea minorităților. Nu o să-i treacă nimănui prin minte să revendice, de pildă, românii din Banatul sîrbesc, deși ei există. Ei există și sunt protejați de acorduri internaționale, de drepturile acordate prin Constituția iugoslavă. Către un asemenea sistem de apărare a drepturilor românilor din Transnistria ar trebui să tindem noi și în nici un caz către o alipire a Transnistriei la teritoriul românesc. Dar, mai presus de orice, ca să devenim conștienți și pentru ca să conștientizăm opinia publică din străinătate, noi trebuie să facem tot posibilul pentru ca să renunțăm la limbajul actual. Acest limbaj oficial de lemn al unui imperialist de talia lui Stalin care a putut să născocească această republică Moldova, nu stat care nu-și merită în nici un caz numele, nu-l justifică în nici un fel.

Ce soluții vedeți posibile ca să nu se perpetueze conflictul din Transnistria ?

Eu nu am soluții. Nu sînt în situația de a le oferi, pentru simplul fapt că nu am nici informațiile, nici mijloacele guvernului român. Pentru mine, însă, este foarte clar că dacă noi am înceta să vorbim despre republica Moldova, despre prietenia noastră cu așa-zisa republică Moldova, și am începe să vorbim în sfîrșit despre dreptul nostru asupra Basarabiei, i-am dezarma pe ucraineni și pe ruși, pe de o parte în ceea ce privește anumite revendicări. (Subliniez, numai anumite revendicări.) Și, pe de altă parte, ne-am așeza pe o poziție de drept mult mai sănătoasă. Cred că lucrul acesta ar putea în același timp să modifice cel puțin parțial, cel puțin ca nuanță, cel puțin ca manieră de a aborda chestiunea, atitudinea cu totul refractară a Ucrainei. Nu se poate ca Ucraina să nu sfîrșească prin a-și da seama și a spune într-un fel oarecare — mai mult sau mai puțin voalat — că își dă seama ce pericol reprezintă pentru ea (și nu în primul rînd pentru așa-zisa Moldovă !) prezența Armatei a 14-a dincolo de Nistru. Eu refuz să cred că la Kiev nu se gîndește absolut nimeni la interesul pe care îl are Ucraina de a ocupa în mod oficial acea bucățică de pămînt care este un cap de pod rusesc în vestul Ucrainei, de a și-o încorpora în schimbul teritoriilor care, în mod tradițional, sînt românești, știu, e foarte important pentru Ucraina din punct de vedere geopolitic să stăpînească un teritoriu aflat la gurile Dunării. Dar Ucraina trebuie să-și dea seama că din punct de vedere geopolitic este mult mai important să nu aibă o fișie de teren pe care să se afle în coasta ei o armată rusească. De aceea, în momentul în care România ar începe să vorbească despre Basarabia și ar înceta să mai susțină acest stat artificial care se cheamă în mod impropriu Republica Moldova, ar fi imposibil ca Ucraina să nu își revizuiască treptat, poate timid la început, dar în orice caz să-și revizuiască politica în materie de schimburi de teritorii în vederea reunificării României. A reintregirii României. Dar, pentru a ajunge aici, va trebui ca președintele României să nu se mai numească Ion Iliescu.

A consemnat
GABRIELA ADAMEȘTEANU

VREMURILE SÎNT MARI, DAR NOI NU AVEM OAMENI MARI

Vladimir Trebici : Basarabia, această parte a țării, a fost răpită și anexată de imperiul sovietic. Chiar din primele zile ale acestei ocupații, populația română de acolo a cunoscut o mare tragedie : au început marile deportări care au culminat cu ziua de 13 iunie 1941, cînd, într-o singură noapte, 13 000 de români au fost ridicați din toate comunele românești și deportați. Dar, înainte de asta, la 1 aprilie 1941 a avut loc acea încercare a cîtorva mii de români care voiau să treacă granița, fiind stimulați dacă nu chiar instigați de autoritățile sovietice și, ajungînd la Fîntîna Albă, care este în hotar cu România, au fost secerați de mitraliere. 1 500 de români au fost împușcați atunci. În urma investigațiilor în legătură cu cei deportați, în legătură cu cei împușcați și cu cei dispăruți fără urmă s-a ajuns la o cifră aproximativă de 41 000 de români dintr-o populație estimată de mine la 200 000. Acest bilanț însă nu este complet, pentru că foarte mulți dintre cei care au fost deportați au rămas pentru totdeauna fie în Siberia, fie în regiunile arctice, fie în Kazahstan sau în alte țări din imperiul sovietic. În ultimii ani s-a înființat la Cernăuți și la Rădăuți **Societatea Golgota,** care și-a propus să studieze arhivele și să adune mărturii ale supraviețuitorilor. Credem că într-un an-doi vom fi în stare să facem bilanțul acestui genocid, fiindcă a fost un genocid, în sensul fizic, urmat și de un genocid cultural. În ultimii doi ani, românii din regiunea Cernăuți au început și ei activități care merită tot sprijinul și toată admirația noastră : s-a constituit **Societatea pentru cultură românească Mihai Eminescu** cu sediul în Cernăuți, avînd ca președinte pe doamna profesor Alexandrina Cerno. Împreună cu alte societăți, cum este **Mitropolitul Silvestru, Golgota** face lucruri extraordinar de importante în condiții pe care noi, românii de aici, nici nu le bănuim. Ei luptă pentru a salva identitatea națională, lipsiți pînă nu demult de școli în limba română, de biserici, în ciuda faptului că acolo trăiesc 185 000 de români, clasificați după recensămînt. Am să închei amintindu-vă de acel testament cutremurător pe care l-a lăsat Dosoftei Hurmuzache, cel care, împreună cu cei cinci copii, a jucat un rol atît de important în istoria Bucovinei. Statul lui adresat românilor din Bucovina este : „Aveți trei îndatoriri mari și sfinte, pentru care aveți să răspundeți înaintea lui Dumnezeu, înaintea urmașilor voștri. Aceste trei îndatoriri sînt : patria, limba și biserica. Românească este țara aceasta în care trăim, cîștigată și păstrată cu sîngele strămoșilor noștri și înzestrată cu drepturi românești (...) Limba română, sufletul naționalității noastre, pe care ni l-au păstrat strămoșii în timpul barbariei, chiar cu răpunerea vieții, a fost întotdeauna și este adevărata limbă a acestei țări (...) Biserica țării noastre este biserica ortodoxă, odorul cel mai scump al sufletului nostru, care cu toate că are drepturile cele mai frumoase, se află în împrejurările de față amenințată de factori nefavorabili și cere ajutorul fiilor săi ca să o apere. (...)"

Elena Siupiur : Într-un studiu pe care l-am scris la o carte despre Basarabia, tipărită de curînd, spuneam că Basarabia de astăzi, Republica Moldova în noua ei ipostază, este o încercare de întrupare a nostalgiei statalității pierdute, încercarea de întrupare a nevoii de a fi popor întreg și nu un sfert de popor pe un sfert de teritoriu. Dar Basarabia de astăzi este doar întruparea reală și aberantă a voinței și concepției stalinist-comuniste de statalitate artificial creată. În 1940, prin pactul Ribbentrop-Molotov, Basarabia este luată în întregime, de la Dunăre pînă la Hotin și de la Nistru la Prut și anexată Uniunii Sovietice. Ca să poată fi integrată juridic și justificat în imperiul sovietic, 4 județe din Basarabia au fost date Ucrainei și din cele 5 rămase s-a creat artificial o republică socialistă sovietică unională moldovenească, cu titlul de membră a Uniunii Sovietice. Acesta era un artificiu pentru a putea înghiți un spațiu care nu aparținea Uniunii Sovietice. La desfacerea imperiului, în 1991, pentru ca acest teritoriu basarabean care aparținea României să nu fie restituit, s-a găsit din nou formula stalinistă de a fi declarat un stat independent, — care nu este o nouă statalitate pentru că face parte din statalitatea românească — și în felul acesta s-a reanexat imperiului, care se cheamă acum C.S.I. Situația de astăzi a Basarabiei, situație anormală, aberantă, vine în urma a 50 de ani de minciună așternută peste istoria noastră. Pentru că din multe cîte i-au fost date să trăiască această lume dintre Nistru și Tisa în ultimii 50 de ani, poate cea mai mare umilință este aceea că această lume a fost forțată, privind fix secera și ciocanul, să-și înghită adevărurile ei și să-și nege personalitatea. De 50 de ani trăim într-un imperiu al minciunii din care ieșim acum triști, rușinați, îngroziți și ne întrebăm cine sîntem. Basarabenii își pun această întrebare foarte dureros. Pentru că de 50 de ani li s-au spus numai minciuni, în ceea ce privește personalitatea poporului de acolo, a populației de acolo, a istoriei. Populația care avea o memorie a societății basarabene românești a fost în 1940 deportată în lagăre din Siberia, a fost executată pe loc, a fost omorîtă prin foamete ; astfel, memoria Basarabiei a fost diafrusă. Cei care au crescut după valurile de deportări, tinerii, au avut parte de o istorie „nouă" a Basarabiei. Astăzi ei se află — și noi cu ei — în căutarea adevărului. Acest adevăr îl căutăm prin puscăriile din România, unde a fost Ion Nistor sau în Siberia unde a fost deportată Anița Nandriș. Cred că Editura Humanitas, ca și Fundația Humanitas, îndeplinesc o foarte nobilă acțiune organizînd un ciclu de conferințe pe tema Basarabiei și publicînd o serie de cărți despre Basarabia.

Gabriel Liiceanu : Am să-l rog pe domnul Neagoe să vorbească acum. Dinsul nu numai că a îngrijit cele două lucrări ale lui Ion Nistor, **Istoria Basarabiei** și **Istoria Bucovinei**, dar am avut șansa, cunoscîndu-l pe dinsul, să intrăm în posesia manuscriselor, deci a lucrărilor inedite ale acestui istoric : așa încît dinsul este cel mai în temă să vorbească, să ne spună cîteva vorbe despre aceste două cărți.

Stelian Neagoe : Sigur, Ion Nistor este o emblemă pentru Bucovina, chiar și pentru Basarabia. S-a vorbit aici de gulagul sovietic. Dar am avut și noi gulagul nostru, Ion Nistor a stat la Sighet cinci ani și jumătate. Poate că o să publicăm amintirile lui Ion Nistor din închisorile comuniste și se va vedea ce ingrodie a fost cu acei oameni. Și această parte de gulag românesc este la fel de cutremurătoare, ca și ceea ce s-a întîmplat în Siberia. Oamenii aceștia nu au știut 4—5 ani de zile unde sînt. Erau izolați de lume, izolați între ei. Nimeni nu a știut de ei foarte mult timp. Erau condamnați să fie exterminați prin izolare și inaniție. Ion Nistor povestește în însemnările sale din închisoarea Sighet cum a murit acolo Maniu, cum a murit Brătianu cel bătrîn și Gheorghe Brătianu. Deci va fi și aceasta o carte de senzație... Legat de **Istoria Basarabiei** și **Istoria Bucovinei** nu aș avea altceva de spus decît că aceste cărți s-au prezentat singure. Tirajele noastre la **Istoria Basarabiei** au fost două, s-au epuizat. Avem în continuare în plan o carte extraordinară a lui, lăsată în manuscris, e vorba de **Tratatul de istoria României** în 2 000 de pagini. Dar sînt și alte cărți : **Rutenii și românii, Problema ucraineană în lumina istoriei,** Sînt niște subiecte foarte fierbinți pentru astăzi și sigur că pot să ajute publicul cititor să înțeleagă mai bine fenomenul Bucovina. Ion Nistor este un istoric de referință cum s-a spus aici; sigur că pînă la 1940, pentru că atît merge cercetarea lui. Dar sînt în frontul nostru de istorici și alți oameni care pot să continuie și au datele necesare ca să ne redea istoria adevărată de după '40 și pînă spre zilele noastre. Eu sînt istoric și adeptul maximei „istoria este politica trecutului și politica este istoria prezentului". Eu nu am datele necesare ale actualului, ale politicului ca să pot să judec ceea ce fac oamenii de astăzi. Dar contextul internațional de astăzi este cu totul și cu totul altul față de cel de la 1918. Sigur că noi nu avem oameni mari astăzi... Vremurile sînt mari dar noi nu avem oameni mari. Gestul unirii se putea face foarte bine atunci cînd Gorbaciov a anulat în Sovietul Suprem pactul Ribbentrop-Molotov. Era nevoie de oameni mari acolo, la Chișinău, care puteau să facă acest gest, era sigur era nevoie de oameni mari aici la București care să facă gestul. Dar am pierdut acest tren, acum nu îl mai prinzi sau îl prinzi cum îl prinzi. Dacă tot pleci dem trenuri așa, sigur că o să ajungem să o luăm de la capăt. Și, spunea cineva, „Cine uită istoria riscă să o repete și nu întotdeauna în părțile ei cele mai faste".

(Extrase din masa rotundă „Basarabia și Bucovina — perspective", organizată de Editura Humanitas cu prilejul Tîrgului de Carte care a avut loc la București între 11—14 iunie)

CENTRUL DE STUDII ȘI SONDAJE SOCIALE – C.I.S.

Viața politică [și economică] a electoratului [VI]

PAVEL CAMPEANU

PREȚURI ȘI VOTURI, PUTERE ȘI SĂRĂCIE

Nimic nu poate fi mai important pentru politicieni decît politica — mai ales în pragul unei duble camoanii electorale. Dar societatea nu este formată numai sau în primul rînd, din politicieni. Membrii ei considerați de cînd" pot avea și alte griji, mai apăsătoare, susceptibile să impiedice alegerile într-o zonă periferică de interes. Propunîndu-și să verifice această ipoteză, sondajul CIS din iunie a.c. a pornit de la următoarele premise :

1. pentru o mare parte a populației evenimentul capital al acestei veri nu este nici fărîmițarea, nici fixarea datei alegerilor, ci înrăutățirea condițiilor de trai ca urmare a reducerii subvențiilor de stat pentru unele bunuri și servicii de primă necesitate ;

2. reducerea subvențiilor s-a materializat în creșterea bruscă a prețurilor pentru bunurile și serviciile vizate creșteri compensată ineficace de indexarea veniturilor ;

3. pentru unele categorii de cetățeni indexarea nu a reprezentat decît o compensare parțială. Consecința : o lărgire a decalajului dintre prețuri și venituri, tradusă în restrîngerea respectivelor consumuri fără perspective de recuperare apropiată sau imediată ;

4. deteriorarea nivelului de trai intră astfel într-o nouă fază, care poate afecta comportamentele electorale ale categoriilor cel mai dur lovite.

Puterea existentă a dus la agravarea sărăciei. Agravarea sărăciei la ce fel de putere ar putea duce ?

Propunîndu-și să schițeze un răspuns la această întrebare, sondajul ale cărui rezultate sînt prezentate în continuare a fost efectuat în a doua decadă a lunii iunie a.c. pe un eșantion național format din 985 de persoane în vîrstă de peste 17 ani domiciliate în 29 de localități rurale și 30 urbane din 30 de județe, plus Capitala. Unele dintre datele furnizate de acest sondaj sînt corelate cu date comparabile ale sondajului din luna anterioară (mai a.c.).

REDUCEREA SUBVENȚIILOR

Cerîndu-li-se să indice evenimentele cele mai importante ale ultimei luni, subiecții sondajului din iunie au plasat pe primul loc știrile din Transnistria și pe al doilea reducerea subvențiilor de stat. Amînarea alegerilor de către Parlament deține, în această ierarhie, poziția a treia. Cu alte cuvinte, în această ordine nu alegerile ci creșterea prețurilor reprezintă cel mai important eveniment intern al ultimei luni.

Reacția față de această măsură a guvernului se exprimă atît în importanța care i se atribuie cît și în felul cum este evaluată. În mai, segmente aproximativ egale ale eșantionului înțeleseseră și contestau adoptarea acestei măsuri. Tot aproximativ egale păreau cu aceleași prilej proporțiile celor care credeau și ale celor care nu credeau că indexările vor ajuta să contracareze creșterea prețurilor. Indiferente de a fi avut răsunsul să verifice practic eficiența sau ineficiența noilor indexări, peste 80% dintre intervievați prevedeau că vor fi obligați să se folosească mai puțin de unele dintre bunurile și serviciile avute în vedere de inițiatorul guvernului.

SĂRĂCIE FĂRĂ PUTERE

Ca de obicei, indexările urmau să fie aplicate nu concomitent cu urcările de prețuri și tarife, ci puțin mai tîrziu. Ar fi fost deci de așteptat ca tendința spre contracția consumurilor să se manifeste cu intensitate maximă în primele zile și să se atenueze după aceea. Pentru a constata în ce grad această probabilitate devine realitate, evoluția consumurilor în cauză a fost urmărită atît de sondajul din mai cît și de cel din iunie.

Proporțiile în care subiecții declară că au fost silîți să-și restrîngă consumul unora sau altora dintre bunurile și serviciile avute în vedere de întrebarea guvernului.

Bunuri și servicii	Mai	Iunie
Pîine	28,5%	16%
Lapte	11,5%	22%
Carne	58%	46%
Zahăr	20%	40%
Ulei comestibil	18%	32,5%
Mezeluri	39%	59%
Combustibili	27%	30%
Energie electrică	45%	42%

Atenuarea tendinței de reducere a consumurilor nu se confirmă decît în trei dintre cele opt cazuri supuse observării : pîine, carne, energie. În restul de cinci cazuri — adică în majoritatea lor —, în loc să scadă, tendința de diminuare a consumurilor se extinde. Cele mai severe extinderi se constată la consumul de lapte și de zahăr : după începerea indexărilor, diminuarea acestor consumuri se dublează. În limitele acestui interval, o mare parte a populației pare să nu resimtă efectul compensator al indexărilor, adică al unuia dintre formele cele mai sensibile sub care ar fi de dorit să se concretizeze protecția socială.

Toemai datorită faptului că s-au configurat mai tîrziu, itemii din iunie sînt mai susceptibili să se stabilizeze — de unde și oportunitatea examinării lor mai detaliate. Pentru jumătate dintre ei : mezeluri, carne, energie electrică și zahăr, scăderea consumului afectează între două și trei cincimi din eșantion, iar pentru ulei o treime. Consumul de pîine, cel mai vital, suferă reducerea cea mai moderată. Totuși, în acest punct crucial protecția socială rămîne inoperantă pentru o masă considerabilă : circa o șasea parte din populație pare expusă constrîngerii de a mînca mai puțină pîine decît înainte de prima etapă a reducerii subvențiilor de stat. Pregătirea etapei — și etapelor — următoare nu poate ignora asemenea consecințe ale acestui prim pas.

DISTRIBUȚIA SĂRĂCIEI

Descrierea acestor consecințe poate fi completată cu ajutorul a două informații accesibile : cum se produce reducerea anumitor consumuri în diverse grupări ale populației și de la ce nivel general pornește această nouă reducere.

În legătură cu primul aspect, se poate reține că reducerea cererii consumului de pîine este cea mai răspîndită printre pensionari : 21% — aproape de două ori mai mult decît printre muncitori și aproape de trei ori mai mult decît printre studenți și elevi. Scăderea consumului de lapte atinge cota maximă printre șomeri : 34% — de peste două ori mai mult decît în categoria cadrelor cu pregătire superioară și de peste trei mai mult decît printre elevi și studenți ; și-au redus consumul de medicamente 40% dintre pensionari și cîte 38% dintre agricultori și șomeri ; mănîncă mai puține mezeluri 68% dintre șomeri, 64,5% dintre pensionari și 59% dintre muncitori, ultima cifră putînd avea rezonanțe sociale și politice speciale ; reducerea consumului de carne invocată de către șomeri în proporție de 52%, muncitori — din nou — 51%, față de 37% cadre cu pregătire superioară. Subvențiile avantajau în mod egal categorii sociale cu situații inegale ; reducerii subvențiilor îi dă replica o protecție socială a cărei repartizare inegală îi susține cel mai puțin pe cei care au cea mai mare nevoie de ea.

Descrierea nivelului general la care se produce această nouă contracție a consumului poate fi făcută cu ajutorul altor date, extrase de același sondaj din iunie, date care se referă la alte cheltuieli. E'e spun de pildă, că în ultimii doi ani, trei sferturi dintre intervievați nu au achiziționat și nu s-au înscris pentru achiziționarea unor bunuri de durată, cum ar fi locuințe, automobile, pămînt, mobilă, frigidere, mașini de spălat, televizoare color, calculatoare personale etc. Incapacității de a acumula și de a investi în asemenea bunuri costisitoare i se adaugă multe restricții achizitive elementare. Au trecut, de exemplu, peste șase luni de cînd 41% dintre intervievați nu și-au cumpărat o pereche de încălțăminte, 38% un articol vestimentar, 52% o carte — de cînd 65% dintre ei nu s-au dus la cinematograf, 69% la teatru, 77% într-o excursie etc. Bugetele familiale se limitează din ce în ce mai strict la imperativele subzistenței, semnalînd o economie specifică a supraviețuirii, din ce în ce mai lipsită de rezervele care i-ar permite să se ajusteze la șocul provocat de reducerea subvențiilor.

FRUSTRĂRI ECONOMICE ȘI COMPORTAMENTE ELECTORALE

Toate datele arată că încă de la prima sa etapă, acțiunea de reducere a subvențiilor provoacă o nouă degradare a condițiilor de viață pentru segmente ample ale populației. Se va repercuta această degradare a situației economice asupra campaniei electorale cu a cărei începere coincide ? Iar dacă da, în ce sens și în ce măsură ?

Sondajul din iunie dă acestei întrebări un răspuns general pozitiv : sînt semne că deteriorarea situației economice va influența comportamentele și opțiunile electoratului. Pentru a sesiza sensul și vigoarea acestei influențe, sondajul îi împarte pe alegători în trei categorii convenționale de nivel economic — și anume :

1. cei care declară că în urma reducerii subvențiilor au fost nevoiți să-și restrîngă consumul de pîine — 16% din total — considerați ca formînd gruparea cu nivelul de trai cel mai coborît ;

2. cei care declară că în urma reducerii subvențiilor au fost constrînși să consume mai puțină carne — 46% din total —, considerați ca formînd, în condițiile date, gruparea situată la un nivel mediu al penuriei ;

3. cei care declară că în ultimii doi ani au investit în achiziționarea unor bunuri de durată — 26% din total —, considerați ca formînd gruparea cu nivelul de trai cel mai ridicat.

Unele dintre întrebările care au permis această clasificare nu au primit răsuns de la toți subiecții și de aceea cele trei grupări însumate nu totalizează 100%.

Pasul următor constă în compararea unor presumtive comportamente electorale ale celor trei grupări. Comportamentele avute în vedere au fost :

1. intenția de a participa sau nu la alegeri — sansele absenteismului electoral ;

2. intenția celor care doresc să participe la vot în alegerile generale cu o anumită formațiune politică.

Spre a simplifica expunerea rezultatelor, cele trei grupări sînt desemnate în continuare prin indicarea convențională a nivelului de trai : coborît pentru prima, mediu pentru a doua și ridicat pentru a treia.

ABSENTEISMUL ELECTORAL

Există riscul ca deteriorarea stării economice să înțărească, în păturile cele mai lovite, tendința spre absenteismul electoral ?

Explorarea acestei eventualități s-a întreprins comparînd frecvența cu care alegătorii din cele trei grupări precum și întregul eșantion, își declară intenția de a participa sau nu la alegerile generale și la cele prezidențiale, distingînd între două formule posibile de alegeri generale : dominate de competiția între formațiuni politice individuale sau între coaliții. Iată rezultatele :

Frecvența intențiilor de abținere de la :	Total eșantion	Gruparea nivelului de trai: Coborît	Mediu	Ridicat
Alegerile generale :				
Între formațiuni	10,9%	12,8%	10,2%	15,6%
Între coaliții	8,6%	9,7%	9,1%	7,8%
Alegerile prezidențiale	33,2%	21,7%	25,1%	28,8%

În toate cele trei grupări, ca și pe întregul eșantion, frecvența intențiilor de abținere variază puternic cu caracterul competiției electorale. De asemeni, în toate cele patru cazuri sensul variației este același : absenteism maxim la alegerile prezidențiale absenteism mediu la alegerile generale bazate pe confruntarea între formațiuni individuale și absenteism minim la alegerile generale bazate pe o confruntare între coaliții. Această din urmă inegalitate sugerează un posibil spor de interes din partea electoratului pentru o formulă de alegeri generale în care rolul principal nu ar reveni partidelor, ci alianțelor. Cea mai flagrantă inegalitate este însă alta : tendința de absenteism în alegerile prezidențiale este mai mult decît dublă în comparație cu alegerile generale. Indiferent de formulă, în două din cele trei variante de competiții electorale, înclinația spre absenteism are cea mai mare răspîndire în gruparea cu cel mai ridicat nivel de trai. Pe de altă parte, însă, tendința de neprezentare la alegerile generale, indiferent de formulă, este ceva mai pronunțată în grupurea de nivel coborît decît în cea de nivel mediu, precum și decît pe întregul eșantion.

Dată fiind slaba coerență dintre cifrele de mai sus se poate conchide că între tendința spre degradarea stării economice și tendința spre absenteismul electoral nu se observă o conexiune semnificativă.

După cît se pare, sărăcirea nu-i îndepărtează pe alegători de la urne.

OPȚIUNI POLITICE

Alegerile de la noi, ca și cele din alte țări est-europene, vădesc un fenomen comun : varietatea opțiunilor electorale nu poate fi explicată prin diferențierea socială a electoratului. Omogenitatea de vîrstă, ocupație, instruire etc. nu antrenează o omogenitate cît de cît corespunzătoare a preferințelor politice. Analiza care urmează încearcă să examineze o ipoteză alternativă, potrivit căreia diferențierea opțiunilor electorale este influențată nu atît de diferențierea socială, cît de diferențierea economică a alegătorilor. Este evident că discriminantul folosit de sondajul CIS pentru diferențierea economică, deși plauzibil, poate fi considerat sumar — de unde și schematismul stratificării propuse. În pofida schematismului său, această stratificare ar putea schița totuși unele sugestii cu privire la gradul în care alegătorii situați din punct de vedere economic pe o anumită treaptă se simt reprezentați mai curînd de anumite formațiuni politice decît de altele.

Iată, în continuare, o listă cuprinzînd 12 dintre principalele formațiuni politice, precum și procentele în care fiecare dintre cele trei grupări de nivel economic intenționează să le dea votul lor în alegerile legislative :

Denumirea formațiunilor politice	Gruparea nivelului de trai: Coborît	Mediu	Ridicat
1. PSDT	0,63%	0,67%	0
2. MER	6,5%	6,9%	7,2%
3. PSM	3,9%	1,5%	2,4%
4. PNTCD	7,1%	8%	7,2%
5. PRM	1,9%	3,1%	3,6%
6. FSN	16,8%	17,7%	16,4%
7. PNL	5,8%	8,4%	10%
8. PAC	9%	6,9%	10%
9. FDSN	11%	9,3%	4,8%
10. PDAR	6,5%	4,2%	1,6%
11. PL-AT	3,2%	4,4%	5,6%
12. PUNR	4,5%	8,4%	10,4%

Suma celor trei procentaje pe orizontală nu indică procentajul total al intențiilor de vot în favoarea formațiunii respective, deoarece :

1. cele trei grupări după nivelul de trai nu sînt egale — și

2. ele însumează împreună mai puțin decît 100%.

Examinarea celor trei coloane de cifre din tabelul de mai sus sugerează o posibilă clasificare a celor 12 formațiuni după două criterii : al gradului de diferențiere dintre cele trei grupări de alegători privind intențiile de vot ale acestora — și după criteriul grupării care îi oferă fiecărei formațiuni spiritul cel mai larg.

AMPLITUDINI

Intențiile de a vota cu o anumită formațiune variază de la o grupare de nivel economic la alta. Diferența maximă care apare între două dintre aceste trei grupări reprezintă amplitudinea variației menționate. La rîndul său, această amplitudine este inegală de la o formațiune la alta. Această inegalitate face cu putință următoarea clasificare a formațiunilor politice :

1. Formațiuni cu electorat nediferențiat — diferența dintre procentajele extreme este mai mică de 1 procent ;

2. Formațiuni cu diferențiere moderată a electoratului — diferența dintre procentajele extreme oscilează între 1 și 3% ;

3. Formațiuni cu diferențiere categorică a electoratului — diferența dintre procentajele extreme depășește 3 procente.

Clasa formațiunilor cu electorat nediferențiat, care nu suscită reacții în mod semnificativ distincte din partea celor trei grupări cuprinde MER, PSD Tradițional PNTCD și FSN. Amplitudinea joasă cu care variază aceste reacții — sub 1% — nu poate avea o motivație unică, la fel de valabilă pentru toate aceste formațiuni. În cazul PSDT de exemplu, însăși intențiile de vot se situează la un plafon general inferior acestei limite. Nu acesta este cazul FSN, al cărui plafon general îl depășește pe al tuturor celorlalte 11 formațiuni — aici motivul ar putea ține mai curînd de inconsistența atașării Frontului la o categorie specifică de interese. O percepție similară, de compatibilitate cu interese distincte sau chiar opuse, par să stimuleze printre alegători PNTCD și MER.

Clasa formațiunilor al căror electorat manifestă o tendință moderată de diferențiere — între 1 și 3% — cuprinde trei partide : Partidul Socialist al Muncii, Partidul România Mare și Partidul Liberal-Arîna Tînără. Apropiate ca anvergură, respectivele amplitudini sînt asimetrice ca așezare. Pe cînd PSM își extrage procentajul maxim din gruparea cu nivelul cel mai coborît și pe cel minim din gruparea cu nivelul cel mai ridicat, în cazul PL-AT și al României Mari această relație este perfect răsturnată. Chemările PSM par să aibă ecou îndeosebi printre alegătorii cei mai nevoiași, iar chemările PL-AT și ale României Mari dimpotrivă, printre alegătorii cei mai bine situați.

Clasa diferențierilor categorice — peste 3% — include cei mai mare număr de formațiuni : PNL, FDSN, PDAR și PUNR, cărora li se adaugă PAC. Primele patru formațiuni obțin procentajele extreme în grupările situate la nivelele extreme ale nivelului de trai ; spre deosebire de ele, însă, procentajul minim al PAC este format din gruparea alegătorilor cu nivel economic mediu. Diferențierile cele mai viguroase au loc în electoratul PDAR, al cărui procentaj maxim îl depășește de patru ori pe cel minim, apoi în electoratul FDSN și în cel al PUNR, unde acest raport este de peste 2/1.

(Continuare în pag. 15)

FUNDAȚIA SOROS — DOI ANI

ÎNTR-O DEMOCRAȚIE NU EXISTĂ UN ADEVĂR ABSOLUT

Interviu cu SANDRA PRALONG, co-președintă a Fundației SOROS

Fundația Soros acordă o mare importanță încurajării indivizilor. De ce ? Și care este legătura între încurajarea lor și ideile „societății deschise" ?

În momentul în care în țările Europei de Est statul s-a retras din rolul lui omnipotent și omniprezent din societatea totalitară, el a lăsat un enorm gol social în care nu mai există nimic, decît un număr de indivizi izolați, atomizați, înfricoșați, care dau vina unii pe alții, care nu sînt organizați în nici un fel și mai există un stat administrativ, care nu are cum să dea fonduri și să găsească un interes comun. Or, societatea civilă este toată suma aspirațiilor, proiectelor și dorințelor indivizilor care acționează în capacitatea lor proprie civilă, privată și nu ca agenți ai statului. Interesul comun nu este neapărat politic, el este social, civic, educațional, artistic, muzical, teatral... Pentru că numai așa face ca o societate să fie sănătoasă. Oameni care luptă și lucrează pentru un ideal. Or, idealul respectiv, în momentul în care ai ajuns la un nivel de bunăstare în care nu te mai doare burta de foame, dar poți să treci mai departe în ierarhia nevoilor, devine o nevoie socială. Ele trebuie încurajate. Și trebuie încurajate în mod simplu, financiar, pentru că nu au cum altfel. În societățile occidentale bogate există fonduri — de la persoane private, de la companii, de la stat — acordate fără nici o dorință de control, ci pentru că în Occident statul își dă seama că societatea civilă are nevoie să se exprime. Altfel e anarhie. Așa e acum în România, cînd nimeni nu știe ce să facă pentru că toată lumea aleargă z-natică, mai ales ca să-și satisfacă nevoile de existență în primul rînd, și pe urmă pentru că nu au cum să se unească, să facă un proiect. Fundația Soros are un interes primordial : să existe în România, în toate țările din Est, o societate deschisă către o democrație și o lume civilizată. Prin educația lor veche din sistemul totalitar, naționaliștii văd în asta imperialism american sau cine știe ce. Nu este așa. O societate deschisă există în toate țările occidentale civilizate. Deci, asta încercăm noi să creăm în România și în celelalte țări din Estul Europei. Societăți care să respecte mecanismele de funcționare ale unor societăți deschise.

Care sînt aceste mecanisme ?

Mecanismele acestea sînt două : unul, de creare a valorilor și bogăției în societate, cu accentul pe motivarea individului asupra creării bogăției : mecanismul numărul doi este cel al redistribuirii acestei bogății în rîndul societății. Pentru redistribuirea bogăției sînt diferite modele. E modelul american, care nu se interesează foarte mult de o redistribuire echitabilă. Există modelul suedez sau german, care se interesează îndeosebi ca aceste binefaceri ale economiei de piață și ale democrației să fie redistribuite cît se poate de echitabil populației, societății, ca să nu existe prea mari diferențe, dar nu atît de echitabil și de egalitarist încît să taie motivația cîștigului și a perpetuării de bogăție, a creării de bogăție. Deci asta este o echilibristică pe care fiecare țară o face în funcție de politica oamenilor care au ajuns la putere prin mecanismele democratice. În Franța sînt socialiștii la putere și ei pun accentul pe redistribuirea echitabilă, în America sînt republicanii la putere, or, ei pun accentul pe crearea de mecanisme care să permită indivizilor să se îmbogățească și pe crearea de motivații pentru ca invidizii să fie cei care dau societății și nu statului. De aceea avem atîtea organizații filantropice și atîtea fundații în America, iar în celelalte țări, mai puține. Sînt 11 000 de fundații înregistrate. Fundația Soros funcționează pe modelul lor. Deci, în America se pune accentul pe răspunderea individului față de semenii săi. Și indivizii își dau seama de următorul lucru : că dacă sistemul care l-a ajutat să prospere nu are beneficii și pentru semenii lor, iar prosperitatea este una individuală pe care și-o păstrează egoist pentru ei, înseamnă că într-un anumit timp acest sistem va colapsa. Pentru că inegalitățile vor fi mult prea mari. Deci este în interesul lor ca sistemul, care le-a permis să se îmbogățească, să se perpetueze încă și încă și încă. Deci ei au un sens al răspunderii. Asta încercăm noi să facem să se întîmple aici: ca România să vorbească aceeași limbă cu restul lumii civilizate.

Insistați, vă rog, asupra ideii cu vorbitul aceleiași limbi.

Aceeași limbă înseamnă limba unui mecanism democratic, fără furtișaguri și fără minciună, în care nu încercăm să „a" mic, nu cu „A" mare, cum am fost noi învățați. Deci, în momentul în care accepți că partenerul de dialog are dreptate din punctul lui de vedere și că tu poți să ai dreptate din punctul tău de vedere, că sistemul e acolo ca să permită un meci egal, în care să cîștige cel mai bun, cel care are cele mai multe date, cel mai bine informat, cel mai bine educat, care e cel mai convingător. Să cîștige fără minciună. Convingător, pe fapte. În momentul acela putem să discutăm civilizat cu restul lumii. Și, pe urmă, politicienii pot să-și facă jocul lor de a decide dreptate absolută și că trebuie să te bați cu argumente cinstite, cu adevăruri, informații și cu documentație împotriva celuilalt, care e tot așa de bine informat și care are, poate, un alt punct de vedere. Pentru că asta înseamnă muncă, să nu mai stăm să dăm din gură și să facem pe deșteptii și să impunem tuturor să ne creadă pe cuvînt că sîntem cei mai deștepți. Înseamnă că trebuie să demonstrăm. Or, noi nu am fost foarte învățați aici în țară să ne demonstrăm potențialul și capacitatea. Fiecare poate avea grijă de el însuși. Să nu îl învinovățească pe Mitică, pe Popescu sau pe vecin că e ungur, că e țigan, că e evreu sau că e cine știe ce o fi, pentru ceea ce nu îi cade lui bine și ceea ce îi e lui bine. Sînt două pericole la pînda pe care am început să derapăm în România. Unul este ciomăgeala de român cu român, pentru că inevitabil spirala merge din ce în ce mai rău, altul că naționalismul ou aduce decît sărăcie. Pentru că aduce izolarea României, lipsa de credite, de posibilități de investiții străine, de considerație din partea lumii civilizate, aduce lipsa de posibilitate de educație în continuare a românilor în străinătate. Deci aduce ostracizarea țării. Și asta aduce sărăcie, care împinge să dai mai mult vina pe celălalt și cu cît e mai mult vina celuilalt, cu atît ai dorința să te răzbuni pe el, și cu cît ai mai mult dorința să te răzbuni pe el, cu atît o să-i dai mai repede în cap. Nu ? E normal. Deci asta duce ori la conflict deschis, ori — cred eu — la o societate într-o stagnare și într-o mocirlă absolut periculoase, care o să mai dureze : zeci și zeci de ani de demagogie și de populism. Trebuie ca cineva să la atitudine în țara asta, să spună că problema nu este a celuilalt, problema nu este să găsești cine e vinovat pentru motivele pentru care îți-e tie rău. Nici Iliescu, nici Popescu, nici nu știu cine. Nu sînt ei de vină. De vină sîntem noi în momentul în care nu facem ceea ce am putea face pentru noi înșine. Fiecare dintre noi. Individual. Este un sistem bazat pe individ.

În încheiere, aș vrea să-mi precizați ce înțelegeți prin ciomăgeala de român cu român.

După cum văd urmîndu-se lucrurile de cîteva săptămîni — de la începerea macabră a campaniei electorale —, tare mi-e teamă că o să ajungem iar să ne batem români cu români în țara asta. Pentru că astăzi calomniem pe bază naționalistă. Astăzi, calomnia asta se îndreaptă împotriva Fundației Soros și a oamenilor care își dau aici ostensala să ajute într-adevăr țara asta, mîine o să ne îndrepte înspre românii cu ochi albaștri, poimîine spre cei cu părul negru... Deci nu există limită, nu se oprește derapajul ăsta. Nici la unguri, nici la țigani, nici la evrei... Pericolul este pentru toată lumea, pentru că întotdeauna celălalt o să zică ceva diferit de tine. Deci, inevitabil, dacă o iei pe panta asta a urii, o să ciomăgești. Eu cred însă foarte mult într-un naționalism sănătos. Eu cred că fenomenul naționalismului este prost înțeles și a fost recuperat tocmai de cei care nu îl aplică în mod sănătos, așa cum ar trebui. Eu cred că după 50 de ani de totalitarism, e normal să ai dorința unei identități proprii și o mîndrie de a te naște din nou ca o entitate și ca o etnie și ca un popor. Și vreau să spun că asta este mîndrie națională, mîndria de a fi român. Oricare ar fi originea ta, trebuie să fii mîndru că ești un cetățean al acelei țări. Dar asta, dacă se cheamă naționalism, trebuie să fie un naționalism de mîndrie, un naționalism de realizare, nu un naționalism de ură. Or, ceea ce au făcut oamenii din P.U.N.R., care acum își exprimă pozițiile public, este să crească un naționalism de ură. Un naționalism în care nu sîntem mîndri că sîntem cetățeni ai unei țări bogate, cu un potențial extraordinar, de o frumusețe deosebită, cu niște oameni extraordinari... Nu. Au făcut un naționalism în care urîm pe cel care nu e ca noi. Or, nici unul nu e ca noi. Deci, fiecare dintre noi sîntem unici. În momentul acela trebuie să-i impușcăm pe toți ceilalți. Pentru că asta nu are stavilă, nu se oprește la un grup etnic sau la un grup social, sau la societate. Deci asta e pericolul : minerii urăsc studenții, studenții urăsc minerii, nu mai știu pe cine, ungurii urăsc românii, românii urăsc ungurii... Or, ceea ce mă șochează pe mine extraordinar în aceste momente de campanie electorală este că văd că nici un partid politic nu și-a făcut ca platformă politică să stăvilească această ură de român cu român, de neam cu neam, din cauza unei frici complet mioape, de pierdere a electoratului. Dar ei nu ar trebui să lase electoratul să le scape din mînă pe panta asta naționalistă. Ei ar trebui tocmai să educe electoratul că această ură este inadmisibilă și dăunătoare și că o să închidă România și o să facă societatea românească și mai săracă decît pînă acum.

ROMÂNIA MARE nu este un ziar profesionist

În România Mare **a apărut pe patru pagini un denunț împotriva Fundației Soros că ar fi o agenturâ internațională. Sandra Pralong, sînteți, prin urmare, co-președintele „agenției de spionaj".**

Să nu exagerăm. Cred că **România Mare**, din păcate, nu are reputația unui ziar profesionist. Ceea ce spun ei despre noi este absolut o invenție totală și neadevărată. Din punct de vedere profesionist, cînd faci asemenea acuzații abracadabrante cu privire la o organizație de seriozitatea și importanța fundației noastre, trebuie să dai cititorului posibilitatea de a le verifica. Dacă nu te descalifici. Deci **România Mare** nu este un ziar, ci o parodie de calomnie scrisă pe hîrtie. Nu poate oricine și oricum, așa fără responsabilitate, să-și aroge dreptul să spună că ceea ce tipărește este un ziar sau este presă. Fiindcă ei foarte ușor merg pe 1% adevăr, care pe urmă este distorsionat, aranjat și inventat așa cum vor ei. Or, ei au pornit de la niște premise adevărate. Și anume, că Fundația Soros este într-adevăr finanțată de un cetățean american de origine maghiară, după care trag niște concluzii complet neadevărate, calomniatoare și periculoase.

România Mare a acționat după un semnal, pentru că, să nu uităm, debutul s-a făcut în parlamentul României.

Da. Și mi-e rușine de rușinea unui senator al României, care ar trebui să-și pună demnitatea respectivă în serviciul adevărului, al unei informări corecte și nu în serviciul unei aberante minciuni și făcături. Este jenant pentru românii, pentru alegătorii acestor oameni și este jenant pentru imaginea României că asemenea oameni reprezintă România în forumul suprem al țării. Fundația Soros, așa mai spus-o de o mie de ori, nu funcționează numai în România, ci în toate țările Europei de Est. Domnul George Soros, care are o presă extraordinară în străinătate pentru ceea ce încearcă să facă în România, în Europa de Est, este comparat cu Havel și Walesa din punct de vedere al ajutorului pe care l-a adus deschiderii acestei zone din lume. Or, ca ei să fie batjocoriți de un senator al României, care nu are nici măcar bunăvoința de a se informa corect, sau nici măcar nu-și asumă obligația de a se informa corect, mi se pare foarte periculos pentru această țară.

Intenționați să îi dați în judecată, în România sau în străinătate ?

Nu i-am dat încă în judecată. Ne mai gîndim dacă să-i dăm în judecată, numai că sistemul de legi din România este încă în formare. Și anume, un parlamentar are imunitate parlamentară, deci se contează pe el să aibă simțul răspunderii și sensul acțiunilor pe care le face. Nu există un articol al Constituției care să spună că autoritățile publice nu au voie să stimească ura de rasă și să accentueze conflictele etnice. Nu sînt jurist, dar cred că acest articol se poate aplica în cazul domnului Funar, dar nu în cazul domnului Motiu, care are această imunitate. În ceea ce privește cotidienele sau revistele care au preluat fără să verifice informația din **România Mare**, neexistînd o lege a presei în România — și argumentele sînt și pro și contra apropo de legea presei în sine — nu există posibilitatea de a le da în judecată ca organe de presă, ci în Codul civil, pentru calomnie. Or, în măsura în care un proces nu înseamnă nimic din punct de vedere al penalizării acestor entități, pentru ca să nu recidiveze, este un proces inutil. În măsura în care există o posibilitate de daune serioase, care să împiedice ca această recidivă să continue la nesfîrșit, da, vom considera să-i dăm în judecată nu numai în România, dar și să alertăm forurile internaționale asupra manierei în care operează presa și reprezentanții unor partide din România.

fragem obloanele pe ochii celuilalt. Că nu e lumea proastă, nu mai poate fi dusă de nas, din moment ce e educată și din moment ce e informată cu adevărat și nu cu minciuni. Deci un mecanism democratic, care să respecte procesul democratic, în care să existe competiția deschisă la nivelul politic, individual, de societate, la nivel economic, de opinii, în care să existe o toleranță asupra opiniilor divergente. În România, am fost obișnuiți cu un sistem absolutist, în care nu era decît un singur adevăr. Și fiecare căutăm să avem noi adevărul absolut. Or, într-o democrație nu există un adevăr absolut. Sistemele democratice sînt sisteme care își dau seama că nu există decît puncte de vedere și opinii asupra a ceea ce este adevărat, opinii formate din educația, experiența și informația fiecărula. Iar acestea sînt profund inegale. Deci fiecare are adevărul său cu dacă sînt mai la stînga, mai la dreapta sau în centru. Asta nu e treaba noastră. Treaba noastră e să ajutăm partidele politice. Treaba noastră e să ajutăm ca România să aibă limbajul comun cu restul lumii civilizate, și nu limba de lemn pe care a avut-o pînă acum și pe care, în mare măsură, o mai are încă.

Unde vi se pare că stăm cel mai prost?

Stăm mai puțin bine la capitolul toleranță. Și asta se vede acum. Naționalismul mi se pare cel mai periculos. Or, asta nu se poate schimba de la o zi la alta, dacă nu există o educație pas cu pas, pe care să o facă toate instituțiile guvernamentale și nonguvernamentale — și politicienii, și sistemul de educație ș.a.m.d. E ingrozitor de greu să accepți că nu ești cel mai deștept și singurul care ai dreptate. Este foarte destabilizator să-ți spună cineva că nu poți să ai

DE ACTIVITATE ÎN ROMÂNIA

O CARTE DE REFERINŢĂ

Ar fi poate timpul ca o editură românească să își asume riscul de a traduce clasica lucrare a lui Karl R. Popper, **The Open Society and Its Enemies.** În perioada actuală de tranziție și de scădere a nivelului de trai, riscul ar fi ca o asemenea carte să nu aibă succes de public. Și ar mai fi riscul de a declanșa reacții în lanț ale celor care într-un fel sau altul intră în categoria adversarilor societății deschise.

Epistemologul englez de origine austriacă preia distincția **societate închisă — societate deschisă** din eseul **Cele două surse ale moralității și religiei** de Henri Bergson. Numai că în timp ce la Bergson distincția avea o valoare religioasă, la Popper are una raționalistă. Tema principală a cărții este că civilizația în care noi trăim nu și-a revenit încă pe deplin din șocul nașterii sale — care este tranziția de la societatea tribală deschisă sau închisă, cu supunerea ei la forțele magice și la tabuuri, la societatea deschisă, care eliberează puterile critice ale omului, în care indivizii se confruntă cu decizii personale și pot să se elibereze de tabuuri, să își bazeze deciziile pe autoritatea propriei lor inteligențe (după discuții). Cartea lui Popper arată cum șocul acestei tranziții este unul dintre factorii care au făcut posibilă apariția mișcărilor reacționare care au încercat și încă încearcă să scape de civilizație și să se întoarcă la tribalism. Ea sugerează că ceea ce se numește totalitarism aparține unei tradiții care este la fel de bătrînă sau la fel de tînără cu civilizația însăși. Ideea lui Popper a fost că dacă vrem ca civilizația noastră să supraviețuiască, atunci trebuie să o rupem cu obișnuința deferentei față de marile personalități.

IDEILE CARE SCHIMBĂ LUMEA

Eroarea celor care-l calomniază pe George Soros și fundația lui vine din lipsă de informații. În cazul lui Soros, din lipsă de lectură. George Soros este un intelectual care crede că ideile pot schimba lumea. Spre deosebire de alți filosofi, el a și demonstrat acest lucru, prin afacerile sale pline de succes și prin politica sa de schimbare a societăților totalitare, a „societăților închise". Influențat profund de Karl Popper, Soros a scris cartea **Opening the Soviet System** (încheiată în noiembrie 1989, tradusă în românește și publicată la editura Humanitas, cu titlul **Pentru o transformare a sistemului sovietic**, variantă eludînd chiar conceptul de „deschidere"), pentru a arăta implicarea sa personală în istorie, implicare care a fost laboratorul de testare a ideilor sale teoretice.

Principala idee a cărții este cea a prezicerii dezintegrării societății închise, așa cum era ea întruchipată de Uniunea Sovietică și de întregul bloc bolșevic, proces afectînd „toate aspectele sistemului indeosebi pe cel ideologic : un sistem de guvernămînt, unul economic și un imperiu teritorial". Soros a susținut că haosul politic și decăderea economică a Uniunii Sovietice provin din prăpastia existentă între gîndire și realitate. Într-o societate deschisă, democratică, cu piață liberă, permanenta pendulare a ciclurilor economice între avînt și depresiune este ținut în frîu de mecanismele de autocorectare ce le permit oamenilor să se detașeze de activitățile ce se dovedesc falimentare și să se îndrepte spre altele, de succes. Înainte ca sistemul să cadă cu totul, întreprinzătorii s-au și îndreptat spre o activitate de succes. În politica democratică din societățile deschise instituțiile democratice — cum ar fi presa liberă, universitățile, activitățile de cercetare, care înconjoară gîndirea critică — împiedică atingerea extremelor represiunii și revoluției. Dimpotrivă, în societățile închise, totalitare, unde gîndirea critică este descurajată, iar prăpastia dintre gîndire, credință, percepții, pe de o parte, și fapte, pe de alta, se adîncește, nu este posibilă abandonarea activităților falimentare.

George Soros arată cum a acționat prin fundația sa dincolo de Cortina de Fier încurajînd activități, programe, fundații ce s-au dovedit profund subversive în raport cu statul totalitar, subminînd dogmele oficiale. Interesant este că după ce comentează implicațiile prăbușirii sistemului sovietic, autorul își pune întrebări premonitorii : „Ce va urma? Oare țările blocului sovietic se vor împărți în societăți închise la scară națională ?". Evenimentele din fosta Iugoslavie, din țările baltice, din Ucraina, Armenia, Azerbaidjan, Federația Rusă, ba chiar din Moldova și România par a-i fi dat dreptate. Și atunci cum să nu-l atace tocmai reprezentanții naționaliști ai societăților închise ?

Publicarea raportului anual 1990—1991 al filialei România a Fundației Soros pentru o Societate Deschisă va lămuri multe din afirmațiile publice făcute de reprezentanții unor partide sau publicații. Am în față varianta aproape finală a raportului, peste 200 de pagini, iar dacă deschid la paginile 92—93 descopăr că dovezile incriminatorii publicate de România Mare **în ultimul său număr sînt copiate de aici cuvînt cu cuvînt. Nu este treaba mea, dar mă întreb cum puteau ele să ajungă la** România Mare **înainte de publicarea documentului.**

CINE SE TEME DE SOCIETATEA DESCHISĂ?

Așa cum arată Sandra Pralong, în Introducere, **raportul anual de activitate va arăta cum angajații fundației au înțeles urmărirea obiectivelor societății deschise (care încurajează mecanismele ce permit înflorirea toleranței, competiției și competenței), sprijinirea lor și criteriile folosite în procesul de selecție. Este o transparență totală, care oferă dimensiunea exactă asupra anvergurii activității fundației, superioară chiar celor imaginate de detractorii din presă sau din parlament. Sînt o mulțime** de programe educaționale, de specializare și studii **(pentru specialiștii din economie, ecologie, chimie, fizică, matematici, biologie, istorie, arhitectură, științe politice, drept, privatizare, medicină, pentru artiști plastici, muzicieni, scriitori etc.),** de programe mass-media **(pentru presă scrisă, radio, televiziune, știri, distribuția presei), sute de burse individuale, de fonduri destinate institutelor și programelor de cercetare, precum și multe alte activități. Pentru fiecare beneficiar (individual sau colectiv) de bursă sînt trecute numele, ocupația, locul de muncă, programul la care a participat, locul, scopul pentru care a folosit banii acordați, precum și sumele (în lei și/sau în dolari) primite. Pentru cursurile speciale, simpozioanele, seminariile sponsorizate, sînt publicate listele nominale ale juriilor care au selectat candidații, numele celor selectați, cheltuielile acestor manifestări colective. Dacă s-ar fi publicat evidențele numerice ale candidaților care au făcut cereri de burse sau au concurat pentru toți puținele locuri existente, am fi avut o imagine și mai clară asupra ecoului social al anunțurilor privind bursele și programele de cercetare publicate în presă.**

Datorită raportului Fundației Soros, care oferă informații cu privire la bursieri, am stat de vorbă cu mai mulți dintre cei care au beneficiat individual sau colectiv de ajutorul fundației. De cele mai multe ori, ajutorul a venit ca urmare a solicitărilor făcute de persoane sau grupuri. De pildă, mi-a povestit Anca Munteanu, șef de secție la Tineretul liber, **60 de elevi și 6 profesori, membri în corurile liceelor „George Enescu" (București), „Andrei Șaguna" (Brașov) și „Diaconovici Loga" (Timișoara), care au participat la programul de întîlniri și schimburi culturale „Entrez dans la Légende", sponsorizat de Ministerul Educației din Franța și de Ministerul Culturii din România, aveau nevoie și au obținut de la fundație acoperirea cheltuielilor de deplasare cu autobuzul pînă în Franța. Ei au dorit să aibă cu ei și trei ziariști, ceea ce fundația a acceptat, precizîndu-le de la bun început ziariștilor că acest gen de bunăvoință nu implică în nici un fel obligația de a scrie despre acțiune. Au participat cîte un ziarist de la** Adevărul, România liberă **și** Tineretul liber, **și cum condițiile de cazare în Franța nu au fost dintre cele mai confortabile, ei și-au și exprimat nemulțumirea față de organizatori. Într-o discuție cu domnul Constantin Pavel, membru în Colegiul Director al ziarului** Adevărul, **am aflat că importantul colidian a fost, într-adevăr, pe lista celor 85 de publicații independente (listă întocmită de către organizații românești de presă, adică de A.Z.R., S.Z.R. și U.Z.R., care au selectat dintr-un număr de 144 de cereri), dar că a primit o „cantitate de hîrtie mai mult simbolică". „Dar, a ținut să precizeze Constantin Pavel, simbolul era mai important, și am considerat că prezența noastră pe o listă cu publicații considerate independente nu poate fi decît benefică. Cititorii noștri oricum ne consideră independenți, altfel nu ne-ar citi, dar dacă ne consideră și alții astfel, cu atît mai bine." Deși criteriile de acordare a ajutorului pentru ziare independente excludeau publicațiile de stat sau de partid, Fundația Soros a făcut totuși o excepție, ajutînd publicația** Modelism Internațional, **editată de Editura Presa Națională (fosta editură Presa Liberă), mi-a precizat d-l Stan Pelteacu, directorul editurii. De altfel, domnul Pelteacu a fost consultat de fundație cu privire la posibilitățile de modernizare a industriei tipografice din România, oferindu-i-se din partea Fundației Soros posibilitatea unei documentări de o săptămînă în Germania, în zona München, Heidelberg, unde a putut contacta trei firme specializate. Era vorba de a aduce în România o rotativă offset, pentru a tipări în condiții deosebite unele ziare independente, numai că sumele necesare pentru asemenea întreprindere erau mai mari decît limita fixată de 50.000 de dolari și nu puteau fi acordate decît unor firme particulare. Așa că proiectul a căzut. Pe de altă parte, chiar dacă au beneficiat de un ajutor, nu toate publicațiile sau proiectele au reușit să supraviețuiască în noile condiții (este grăitor exemplul celei mai importante reviste a Uniunii Scriitorilor,** România literară), **pentru că Fundația Soros concepe ajutorul numai pentru o durată limitată și ca pe un impuls, o încurajare, dar nu ca un ajutor continuu, acordabil indiferent de viabilitatea unei activități sau alteia.**

Este simptomatic faptul că nici unul dintre cei cu care am stat de vorbă nu a avut nici un moment sentimentul că Fundația Soros se amestecă în vreun fel în propria activitate, cu sugestii sau condiții de un fel sau altul. Paradoxul situației în care se găsește România este că deși oficialitățile sau politicienii se plîng mereu că străinii nu ne ajută, atunci cînd cineva ne ajută, ei încearcă să vadă în spatele acestui ajutor vreo conspirație. Numai în China s-a mai întîmplat ca Fundația Soros să fie dată afară din țară. Dar a ne compara astăzi cu China, cum mai încearcă unii, chiar președintele țării deunăzi, înseamnă a ignora trecerea de la societatea închisă la cea deschisă. Va veni însă vremea cînd competența acumulată (în domenii precum inteligența artificială a roboților, spectroscopie, geologie, drepturile omului, limbi străine, sănătatea copiilor, ecologie, managerial, istoria artei, zeci și sute de alte domenii) va fi apreciată la justa ei valoare, iar cei care au dobîndit-o vor merita prețuirea tuturor. Ne vom întreba atunci cu toții : oare de ce nu au venit mai multe fundații din America sau de oriunde altundeva să ne ajute ? Pentru că atunci cînd vom avea și noi fundațiile noastre, cei care vor beneficia de ele vor fi fiii și nepoții noștri. Dacă nu le pregătim altceva în schimb.

Pagini realizate de
DAN PAVEL

WILLIAM TOTOK

„TRECUTUL NU E MORT, EL NICI NU A TRECUT"

(Un simpozion dedicat procesului politic intentat unui grup de scriitori germani din România în anul 1959)

La inițiativa unui grup de tineri bănățeni s-a desfășurat în ianuarie la Freiburg (Germania) o primă întîlnire a celor cinci scriitori germani condamnați la Brașov / Orașul Stalin pentru „uneltire împotriva ordinii socialiste". Întîlnirii de la Freiburg i-a urmat între 10 și 13 iunie a.c. un simpozion la București, organizat de către Uniunea Scriitorilor, de Societatea pentru promovarea literaturii germane din România cu sediul la Bonn și de către Fundația pentru promovarea literaturii germane din România cu sediul la București. Din motive de sănătate, Andreas Birkner, unul din lotul celor cinci, nu s-a putut deplasa în țară. La simpozionul intitulat „Incursiune germano-română într-un timp zăvorît" au fost prezenți cehiații, anume: Wolf von Aichelburg, Georg Scherg, Hans Bergel și Harald Siegmund. Referatele prezentate la această întîlnire au avut menirea să evidențieze nu numai metodele represive din perioada stalinismului, ci să reconstituie imaginea cît de cît veridică a fundalului istoric respectiv. Astfel, redactorul-șef al revistei „Memoria", Banu Rădulescu, a descris „decapitarea intelectualității și a armatei", istoricul literar Ștefan Sienerih din München a vorbit despre „literatură și detenție", oprindu-se și asupra creațiilor literare ale celor condamnați în anul 1959, el fiind completat de criticul Peter Motzan din Augsburg, care a susținut comunicarea „Un eveniment acoperit de uitare și cu efecte prelungite". Istoricul münchenez Cornelius Zach, în schimb, a reliefat „scopurile, metodele și rezultatele" proceselor politice inscenate în fostele țări comuniste. Mircea Dinescu, președintele Uniunii Scriitorilor, a reușit, grație ministrului Justiției, Mircea Ioanescu Quintus, să citească o parte a dosarului penal întocmit de către Securitate și procuratura militară. Dosarul întreg rămîne, din păcate, în continuare inaccesibil. Cîteva fragmente copiate de către Mircea Dinescu, respectiv de criticul Gerhardt Csejka — care a condus o interesantă masă rotundă cu foștii deținuți —, urmează să fie publicate într-un volum ce va fi editat la München, respectiv la București. Dinescu a dat citire așa-numitei expertize literare întocmite de o comisie formată din fostul șef de catedră al Facultății de Limbi germanice de la Timișoara, Dr. Ștefan Binder; de dr. Heinrich Feichter, fostul director al liceului german din Timișoara; de Johann Szekler, fostul director al Teatrului german din același oraș; de profesorul Fridolin Klein și de Nicolae Cîmpeanu, fostul redactor-șef al ziarului „Drapelul roșu" (azi: „Renașterea bănățeană").

Din păcate, nici la acest simpozion dedicat tragicelor evenimente din 1959 nu s-a ajuns la o transparență desăvîrșită. Singura piesă semnificativă pentru o înțelegere mai bună a mecanismelor declanșate de aparatul represiv stalinist a fost expertiza literară amintită. În documentul acesta, redactat întocmai după tiparele dogmatismului comunist, scriitorilor inculpați li se reproșează „lucrări literare scrise de pe o poziție de clasă burgheză, potrivnică operei de construire a socialismului". Totodată, textele incriminate sînt calificate drept „mistice", „confuze", „dușmănoase", „naționaliste", cu „reminiscențe național-socialiste", dar, în mod paradoxal, și „apolitice".

În afară de amintiri despre proces și detenție, deja povestite la Freiburg, la simpozionul de la București nu a fost depășit cadrul îngust al mărturisirilor subiective, impresionante, bineînțeles, prin dramatismul lor. Toată lumea a împărtășit ideea necesității reconsiderării critice a trecutului prin declanșarea așa-numitului „proces al comunismului". Însă, cît timp arhivele Securității rămîn închise, și chiar dosarele penale sînt doar parțial accesibile — în ciuda asigurărilor contrare date de către d-l Quintus —, reconsiderarea integrală a trecutului, bazată pe un material pur pozitivist verificabil, va stagna.

Gesturile simbolice — și acest simpozion a dovedit-o încă o dată — au o certă valoare morală, deoarece reabilitarea victimelor injustiției comuniste devine un prim pas spre însănătoșirea societății. Pe de altă parte însă, asemenea „gesturi" nu pot deschide o perspectivă verticală asupra materiei. Astfel, titlul generic al mesei rotunde, „Trecutul nu e mort, el nici nu a trecut", primește în contextul social, politic și cultural actual o dimensiune specială, depășind strictul său sens metaforic. El rămîne, din nefericire, o certitudine amară. Victimele de ieri au dreptul să discute „liber" despre cele întîmplate, pe cînd torționarii — de la anchetatori la martori și de la gardieni pînă la „experții literari" — o duc, în continuare, bine mersi.

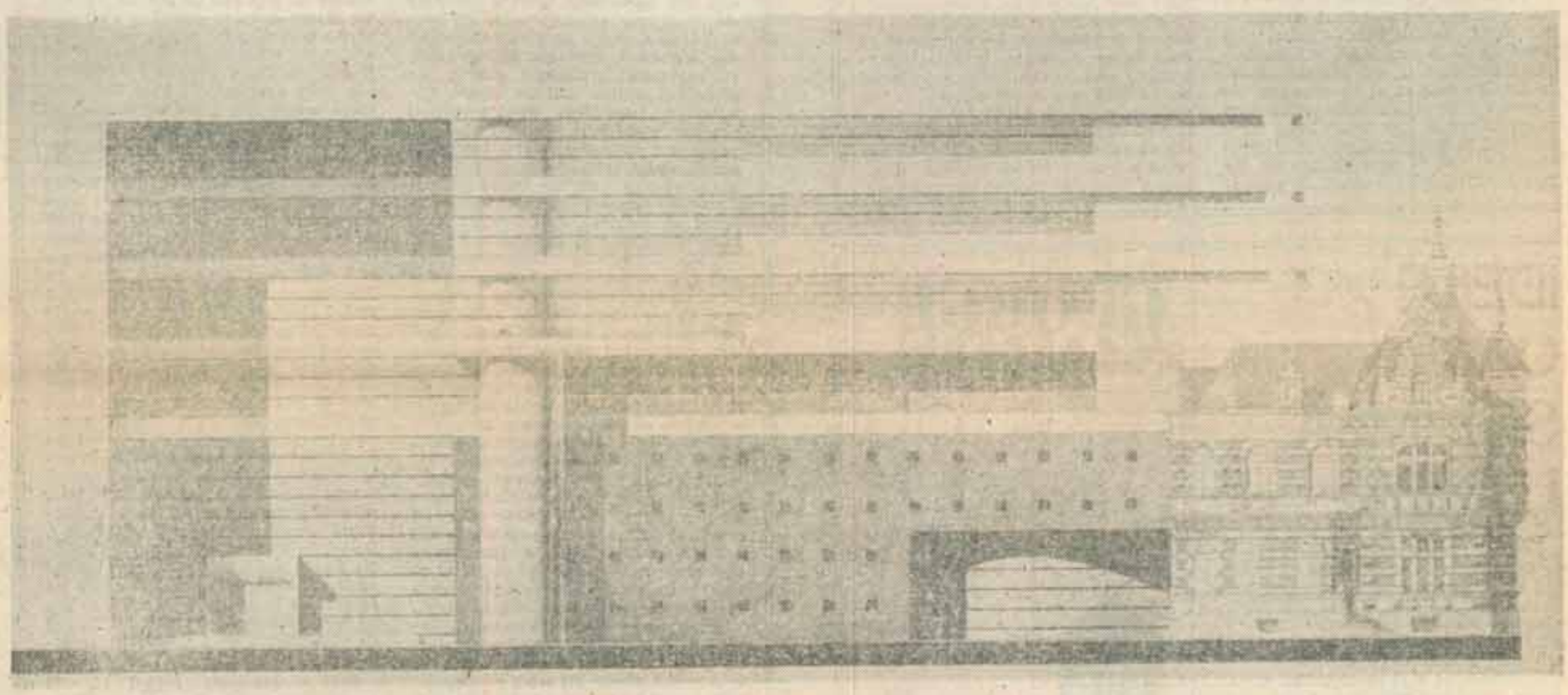

1 IUNIE — ZIUA MONDIALĂ A ARHITECTURII

În seara zilei de 22 decembrie 1989 s-au aprins, din motive necunoscute încă, o serie de construcții importante ce mărginesc Piața Palatului. Peste cîțiva ani, toate acestea vor arăta întregi și refăcute, în așa fel încît nimeni nu va mai avea pe ce să-și sprijine memoria pentru a reconstitui ceea ce s-a petrecut atunci.

Fostul Palat Regal, construcție nu o dată simbolică, devenit în sfîrșit în întregime muzeu de artă, este în mod firesc readus la înfățișarea lui inițială. La fel, fosta Fundație Carol I, monument important al Pieței și al orașului. De aceea ne-am gîndit că un „memento" al acelei nopți pline de speranță — încă neîmplinită — ar trebui să rămînă, pentru ca urmașii noștri și mai ales noi să avem un semn al neuitării acelor zile tulburi ale istoriei noastre. Acest semn al evenimentelor din decembrie 1989 ar putea fi, credem, între zidurile arse ale imobilului de la încrucișarea străzilor Boteanu și Onești, loc unde va exista, sperăm, într-un timp nu prea îndepărtat, sediul Uniunii Arhitecților.

Spațiu urban cu care ne-am obișnuit, Piața Palatului (Revoluției) — în care se află această ruină —, deși mărginită de cîteva clădiri reprezentative pentru capitală, este din păcate un spațiu nearticulat, amorf, lipsindu-i acea geometrie născătoare de proporții fericite și armonie, geometrie care face din piețele San Marco, del Campo, des Vosges, Concorde, Vendôme, spații urbane emblematice.

Obținerea unei imagini coerente ar putea rezulta ca urmare a lansării unui concurs de idei, la a cărui organizare ar trebui implicați, pe lîngă specialiști, și personalități ale vieții culturale. La concurs vor fi invitați cîțiva dintre cei mai importanți arhitecți ai diasporei românești, a căror participare va aduce, nu ne îndoim, puncte de vedere noi, de care avem atîta nevoie.

Acest spațiu pentru amenajarea căruia s-au mai organizat concursuri de urbanism și care conține pe lîngă monumentele amintite și Ateneul — încă emblemă a Bucureștiului — ar trebui să devină cel mai reprezentativ ansamblu al centrului capitalei. Ar fi, credem, un omagiu adus atît de „bucureștenei" Căi a Victoriei, în acest an, cînd se împlinesc trei secole de la tălerea ei.

Arh. ALEXANDRU BELDIMAN

GRIGORE IONESCU

În ziua de 26 iunie 1992 a încetat din viață academicianul profesor emerit doctor docent arhitect Grigore Ionescu.

Născut în 11 ianuarie 1904, a urmat cursurile Facultății de Arhitectură din București pe care le-a absolvit în anul 1930. Între anii 1931 și 1933 a fost membru al Școlii Române de la Roma.

Din anul 1934 pînă în 1973 a fost neîntrerupt conferențiar și, apoi, profesor în Institutul de Arhitectură „Ion Mincu" din București, titular al cursului de istorie a arhitecturii românești și al celui de restaurare a monumentelor istorice. A fost creatorul catedrei de istoria arhitecturii pe care a condus-o începînd din 1948. A instruit și a format aproape 40 de generații de arhitecți, a condus și îndrumat numeroase teze de doctorat în domeniul istoriei arhitecturii. O perioadă a fost decan al Facultății de Arhitectură.

Cercetările sale privind monumentele istorice, desfășurate de-a lungul întregii vieți, au fost sintetizate în opera sa, fundamentală pentru cultura românească, Istoria arhitecturii în România, apărută în anul 1937 (prima lucrare de acest gen din literatura de specialitate), reluată și aprofundată în 1963—1965 și, o ultimă ediție, în 1972.

Profesorul academician Grigore Ionescu a fost unul dintre teoreticienii și susținătorii restaurării monumentelor istorice, prin cursurile predate prin studii și articole, prin prezența sa constantă în diferite foruri de specialitate interne și internaționale. Între anii 1963 și 1968 a condus Direcția Monumentelor Istorice. După reînființarea Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, a fost numit președintele acesteia.

În anul 1990 a fost ales președinte de onoare al Uniunii Arhitecților din România.

Din anul 1992 a fost ales membru al Academiei Române.

Personalitate complexă, s-a remarcat prin realizarea unor importante construcții concepute în spiritul arhitecturii moderne (sanatoriul Toria, spitalul de copii „Emilia Irza").

Institutul de Arhitectură „Ion Mincu"
Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice
Uniunea Arhitecților din România
Departamentul de Urbanism și Amenajare a Teritoriului

„CEI PENTRU CARE NEVOIA DE INFORMARE NU E SIMPLĂ MITOLOGIE REUȘESC SĂ FIE INFORMAȚI"

Interviu cu GEORGE BANU

În săptămîna care a trecut, între 15 și 19 iunie, Institutul Francez din București a găzduit un ciclu de vizionări video ale unor spectacole semnate de personalități dintre cele mai importante ale teatrului francez, european, din ultimele două decenii. Programul acestor întîlniri organizate de Institutul Francez din București, UNITER și Academia Experimentală a Teatrelor (Paris) a înscris pe afiș nume de mari regizori – Ariane Mnouchkine, Jerzy Grotowski, Tadeusz Kantor, Peter Brook, Patrice Chéreau, Antoine Vitez, Jean-Marie Villégier – și a beneficiat de prezentări critice susținute de domnul George Banu, profesor de Studii teatrale la Sorbona, director artistic al Academiei Experimentale a Teatrelor, care a conferențiat, cu același prilej, pe tema De la estetica dispariției la o poetică a memoriei.

Prima întrebare adresată domnului Banu, în interviul pe care a avut amabilitatea să-l acorde revistei „22", s-a referit la Academia Experimentală a Teatrelor.

Academia s-a născut din ideea că învățămîntul teatral în forma lui clasică este extrem de util, de interesant, dar uneori are nevoie de suportul unor evenimente ce permit unui public format din studenți și deopotrivă din tineri regizori, actori, scenografi să ia contact cu mari personalități, cu acei creatori a căror legitimitate artistică e incontestabilă. O altă idee este aceea de a pune în legătură artiști care de obicei nu se întîlnesc și care astfel au prilejul de a discuta, de a-și confrunta punctele de vedere, experiențele. Se oferă în același timp ocazia ca regizori, scenografi a căror gîndire și estetică sînt exprimate de cele mai multe ori oral, să-și formuleze ideile în scris, pornind de la înregistrările realizate de noi pe parcursul discuțiilor.

Academia își propune, așadar, a provoca formularea unei gîndiri teatrale, a pune în contact artiști care de obicei nu se întîlnesc și a crea contexte pedagogice non-instituționale care capătă în general caracter de eveniment. Cred că evenimentul, întîlnirea cu un artist important pot avea o influență hotărîtoare, pot marca o evoluție mai mult timp chiar decît un ciclu pedagogic normal. De fapt, noi încercăm să îmbinăm cele două elemente esențiale : progresia și evenimentul.

Cum s-a născut ideea acestui ciclu de vizionări susținute de prefețe critice, de la București ?

Toți cei cu care discutăm — intelectuali, profesioniști ai teatrului, oameni de cultură — păreau extrem de preocupați de lipsa informării, păreau dornici de a avea la dispoziție cărți, documente. M-am gîndit că înregistrările video ale unor mari spectacole, adevărate repere ale evoluției teatrului european, ar putea răspunde în modul cel mai direct acestei dorințe. Mai exact decît o carte în care este descrisă o montare, decît o fotografie ce fixează o imagine, înregistrarea permite virtualului spectator să perceapă mai ales experiența timpului, deosebit de importantă în acest caz.

Am avut însă o senzație ciudată văzînd cît de puțină lume e în sală, primind și unele ecouri („n-am de ce să vin acum, pînă la urmă voi putea vedea caseta la bibliotecă") care, de fapt, cred că sînt simptomatice. Senzația ciudată de care vorbeam se leagă de revelația că mult clamata sete de informare este puțin mitologică, poate chiar puțin mitomană.

Ecoul nostalgic al unei trecute frustrări, poate...

E o trecută frustrare, într-adevăr, pe care unii oameni se mulțumesc s-o formuleze fără a se sinchisi s-o și vindece.

În alcătuirea și prezentarea acestei selecții ne-am pornit de la observația că dacă, în domeniul literaturii, marile texte au fost totuși traduse (cu enorme dificultăți, desigur), în domeniul teatrului marile creații europene n-au putut fi cunoscute. M-am gîndit, deci, că e necesar să oferim tinerilor artiști români posibilitatea de a urmări imagini în mișcare, nu numai relatări, fotografii, o documentație scrisă. Înregistrarea video prezenta acest avantaj. Pe de altă parte, știind că o astfel de înregistrare e asemănătoare cu ruina unui monument, a unui edificiu — îți dă doar o idee despre structură, nu și detalii —, am considerat util să însoțesc proiecțiile cu o prezentare și mai ales să fiu de față pentru a putea răspunde la eventuale întrebări, pentru a putea limpezi posibile neclarități.

Desigur, o înregistrare video ridică nenumărate probleme, se poate discuta la nesfîrșit despre cît e de aproape sau de departe de original, totuși ea are atu-ul de a constitui o documentație de ordin vizual ce respectă durata. Un element foarte important mai ales acum, cînd regizorii sînt tot mai preocupați de problema timpului, a ritmului (sub influența spectacolului de operă, probabil) : cu alte cuvinte de gestiunea duratei. Cred că idealul este, de fapt, conjuncția a trei puncte : mărturia unui spectator, fotografia și înregistrarea video. Vă dau un exemplu. Eu am scris o carte despre Prințul constant al lui Grotowski și citisem foarte multe texte despre interpret, Ryszard Cieslak, văzusem fotografii admirabile din spectacol. Despre una dintre aceste imagini (superbă !) îmi închipuiam că durează cîteva minute în spectacol, dar văzînd caseta am constatat cu surprindere că în realitate apărea doar o fracțiune de secundă. Am înțeles în felul acesta, dintr-o dată, raportul între perfecțiunea compoziției plastice și extraordinarul rafinament al odihnelor pe o imagine ci, dimpotrivă, trece peste ea cu mare ușurință. Pe de altă parte, dacă nu vedeam fotografia poate nu reperam acea fracțiune de secundă de extraordinară plasticitate. Experiența e comparabilă, pentru mine, cu revelația pe care am avut-o în legătură cu Dali. Văzusem, ca toată lumea, reproduceri, dar nu dădusem atenție (cred că nimeni nu dă) indicațiilor de dimensiune. Ei bine, pentru mine poezia creației lui Dali vine tocmai din extraordinarul raport poetic între imensitatea universului descris și reducția excepțională a cadrului.

Selecția de spectacole pe care ne-ați propus-o prin acest ciclu de vizionări video fixează repere ale teatrului francez (și ale influențelor ce l-au marcat) în ultimii douăzeci de ani. Unde credeți că s-ar putea plasa teatrul românesc pe această scală nu numai de valori dar și de tendințe? Am pus întrebarea pentru că am tot mai mult senzația că noi balansăm periculos între tentația unei umilințe exagerate și tentația unei trufii exagerate. Și v-am pus **dumneavoastră** întrebarea pentru că sînteți printre puținii critici (dacă nu singurul) care cunoașteți bine și teatrul european, dar și pe cel românesc. Cei mai mulți, prin forța lucrurilor, sînt la curent sau cu unul sau cu celălalt.

Cel mai ușor mi-ar fi să răspund pornind de la spectacolele-far : Trilogia lui Andrei Șerban și Visul unei nopți de vară al lui Liviu Ciulei, spectacole care pot merge oricînd, oriunde. Ele pot, firește, să placă unora, să nu placă altora, fiind așadar într-o relație normală cu teatrul lumii.

Eu nu doresc, însă, „cel mai ușor" răspuns și în nici un caz unul diplomatic. Mă aliniez poate amintirii tendințe de trufie exagerată privitor la teatrul românesc, de vreme ce solicit un răspuns sincer bînă la (eventuala) impolitețe.

Cel mai sincer dintre răspunsurile posibile trebuie să pornească, după părerea mea, tot de la starea de normalitate. Sînt spectacole care au fost o revelație pentru mine tocmai din acest punct de vedere, al echivalenței dintre un spectacol bun de la Paris și un spectacol bun de la București. Diferența nu e pe planul concepției, nu ține de regie și nici de actorie. Singura diferență — de altfel ridicolă — cred că este pe plan material. Într-un fel și e poate un defect al teatrului occidental), dezvoltarea scenografiei a antrenat un gust mărcat pentru perfecțiunea detaliului. E o tendință (mai mult franceză) împotriva căreia a apărut o contra-tendință, aceea a scenografiei neglijente, grăbită și nefinisată. De fapt, e deosebirea între omul cochet și cel care e și el foarte preocupat de cum se îmbracă dar alege un jeans ale cărui rupturi sînt bine plasate. Esteticismul e același, intervine doar o chestiune de alegere.

În admirabilul spectacol al lui Dan Micu cu Mătrăguna, **scenografia era gîndită excelent dar un handicap erau problemele tehnice. Dincolo de aceste detalii, spectacole ca** Mătrăguna **ori** Cîinele de vest **al lui Felix Alexa pot apărea oricînd ca producții de bun nivel ale unui teatru parizian. Interesant e faptul că în amîndouă aceste spectacole există ceva ce-s-ar putea defini — cu un termen vag dar și periculos — drept estetică națională. Or, marele interes al teatrului românesc poate veni, după mine, tocmai din propunerile acelor cîtiva regizori ce explorează propriul lor drum. Andrei Șerban, Liviu Ciulei, Lucian Pintilie sînt purtătorii unei estetici formulate în alți termeni, iar funcția lor, aici, e de a redeschide porți, în timp ce funcția regizorilor care au lucrat doar în România e de a continua drumuri personale.**

V-ați referit la o estetică națională. Ce o particularizează ?

Am spus că e riscant să vorbești despre așa, nu vreau să stărui excesiv asupra subiectului. Ce am remarcat în Mătrăguna **lui Micu, de pildă, ce mi-a sugerat existența unei asemenea estetici, era un anume curent subteran afectiv și ironic, prezent pe parcursul întregului spectacol. Mi-am spus că această ironie subtilă și tandră este națională pentru că eu mă regăsesc în acest spectacol, pentru că regăsesc și trăsături definitorii ale unui român, unui anume tip de spiritualitate, de atitudine. Chiar dacă nu există o unitate în perimetrul unei școli naționale, sînt convins că există totuși o constantă : o constantă a teatrului francez, german, românesc etc. Și dacă sînt regizori care pun în scenă împotriva acestei constante, e tot un mod de a se defini în raport cu ea. Te poți defini lăsîndu-te influențat de o operă ori opunîndu-i-te.**

În pofida asistenței destul de puțin numeroase la ciclul de vizionări, sînt convins că a fost totuși de foarte mare folos pentru cei interesați. Din punctul dumneavoastră de vedere, cum priviți „acțiunea" acum cînd s-a încheiat ? Mai precis (ori mai brutal) vorbind : în ceea ce vă privește, a meritat osteneala, efortul, deloc neînsemnat pe care l-ați făcut ?

Am pe de o parte sentimentul că din punctul meu de vedere am făcut ceea ce am intenționat, ceea ce am promis, iar pe de altă parte am sentimentul că e[illegible] au putut să profite de prezența casetelor. Și îmi mai rămîne o amintire pe care o consider semnificativă. Spunînd în sală că la Paris nu am putut găsi la nimeni o casetă cu Tetralogia lui Wagner, cineva de la București, o domnișoară Botez, a fost în măsură să ne-o pună la dispoziție. Am fost foarte sensibil la acest accident rezolvat aici în care am văzut semnul că, la București, acela care vor să fie informați au fost și sînt informați. Întîmplarea mi s-a părut simptomatică pentru faptul că, în România, informația pătrunde din ce în ce mai mult. Și, în același timp, mi-a amintit și o istorie celebră. Cînd, în 1935 sau '37, Pablo Casals a venit în România pentru o serie de concerte, s-a interesat în fiecare oraș de un disc al său pe care nu-l avea și nu-l găsise nicăieri. Ei bine, un domn Anosto!, maître d'hôtel la Athenée Palace, i l-a oferit. Istoria cu Tetralogia m-a făcut să gîndesc, să sper, că Bucureștiul revine la echivalentul Bucureștilor anilor '30, cînd acela care dorea efectiv să fie informați, reușeau.

Interviu realizat de
CRISTINA DUMITRESCU

Viața politică [și economică] a electoratului

(Urmare din pag. 11)

Aplicarea celui de-al doilea criteriu permite clasificarea acelorași formațiuni după grupurile de alegători dispuse să le acorde sprijinul electoral cel mai larg. Utilizarea acestui criteriu duce la următoarea distribuție :

1. Formațiuni care pot conta în alegeri pe sprijinul prioritar al alegătorilor cu cel mai scăzut nivel de trai : PDAR, PSM, FDSN ;

2. Formațiuni care pot conta în alegeri pe sprijinul prioritar al alegătorilor cu nivel de trai mediu : PNTCD, FSN ;

3. Formațiuni care pot conta în alegeri pe sprijinul prioritar al alegătorilor cu nivelul de trai cel mai ridicat: MER, România Mare, PNL, PAC, PUNR, PL-AT. (A 12-a formațiune, PSDT, nu este inclusă în acest tabel din cauza frecvenței în general foarte scăzute a opțiunilor pe care și le atrage.)

Datele înfățișate sugerează că diferențierea în curs a nivelului de trai are șanse să stimuleze o diferențiere corespunzătoare a opțiunilor electorale în viitoarele alegeri. Sugestia implicită ar fi aceea că măcar unele dintre formațiuni sînt pe cale să-și contureze identitatea politică la o bază socială cît de cît definită. Așa de pildă, formațiunile care se pretind de stînga par să-și găsească audiența principală în categoriile cele mai dezavantajate din punct de vedere economic : acesta este, printre altele, și cazul FDSN, dar nu al FSN, influent îndeosebi printre alegătorii cu nivel de trai mediu — divorțului de la vîrf pare să îi corespundă o depărtajare socio-economică a electoratului ; excepțînd PNTCD, partidele care se consideră de centru — PNL, PAC, PL-AT — își disputa cu cele de dreapta preferințele electorale ale unor pături relativ mai înstărite.

P.S. O notă din ultimul număr al lui „22" menționează participarea mea la discuția care a urmat vizionării filmului „Monarhia salvează România !" organizată la GDS în 19 iunie. Cititori mai atenți ar putea să se întrebe cum se împacă această participare cu încercarea de analiză critică a mitului restaurației din articolul „Mișcările tranziției" pe care îl semnam în același număr al revistei. Răspunsul este simplu : nu am participat și nu puteam participa la discutarea filmului în chestiune întrucît nu l-am vizionat nici cu prilejul menționat și nici cu vreun alt prilej anterior.

REVISTA PRESEI

PRE-TEXTE PENTRU O VIITOARE CARTE A PRESEI

După Revoluție, cu umorul negru care ne caracterizează, se spunea: plecați voi nouștri, vin ai noștri și noi ne uităm ca proștii. Acum nu se mai poate spune așa. Fiindcă, deși plecați ai noștri și vin ai noștri, noi nu ne mai uităm chiar ca proștii. Măcar am înțeles despre ce este vorba și am prevenit asupra pericolului care ne poate pîndi. Și prevenim și acum că, datorită tuturor eforturilor care s-au tras, Convenția n-a câștigat mare lucru. Cu toată inteligențiasca pregătire a lui ei, asupra cărții nimeni nu mai are nici un fel de îndoieli. Fiindcă lupta de-abia de-acum încolo începe. Și fiu. Iliescu — care n-ar fi putut folosi în nici un caz armele lui Nicolae Manolescu — pe ale lui Emil Constantinescu le va folosi cu mai mare eficiență decît acesta. După cum ne instiințează Televiziunea, ei tocmai s-a întors de la Istanbul. Nu cu mîinile goale, ci cu sabia lui Ștefan cel Mare, pe care a împrumutat-o pentru a-și asigura participarea (fictivă) la o ceremonie mult mai importantă decît aceea organizată recent de Rectoral Universității bucureștene, cu gîndul că astfel îl va învinge pe fostul prim-secretar, cu ajutorul lui Dumnezeu și al Preafericitului Patriarh Teoctist. ● Cotidianul din 19 iunie, printr-un articol semnat de Ionel Chicinaș, ne acuză că, prin scandalul comentat de Pavel Câmpeanu în nr. 23 al revistei noastre, am fi manipulat (în mod grosolan) opinia publică și liderii C.D. în favoarea lui N. Manolescu, întrucît lista candidaților la precedentele prezentată eșantionului pe care s-a făcut estimarea sondajelor cuprindea două nume din P.N.T.C.D.. Iucru care a făcut ca cotizele acestui partid să fie împărțite. Înainte de orice obiecții care ni se pot aduce, trebuie să fie recunoscut totuși faptul că partidul din care face parte Dl. I. Rațiu n-a fost chiar prea sîrguincios în a-și face cunoscută, dacă l-a lăsat atîta amar de vreme să fiarbă în suc propriu... și să-și caute un alt partid care să-l propună, în vreme ce al său îmbîlnzea cu bunătățuri după un candidat mai convingător, pe care n-au reușit să-l răsfețe în cele din urmă. Introducerea pe lista de sondaj a d-lui Corneliu Coposu a avut, prin urmare, o motivație reală, de vreme ce partidul pe care îl conduce nu anunța numele candidatului dar susținea că va propune pe cineva. Pe de altă parte, trebuie subliniat faptul că prezența pe această listă a președintelui sef al țărăniștilor a acționat, totuși, în favoarea d-lui Rațiu, întrucît abia așa s-a putut dovedi că electoratul ar putea prefera seninătatea d-lui I. Rațiu, intransigenței uții de respectate de cei din jurul său a d-lui Corneliu Coposu. În fine, mai trebuie să spunem, neapărat, că pericolul de care se temea semnatarul articolului cu pricina era oricum exclus, întrucît nu opinia publică a fost chemată să-l desemneze pe candidatul unic, ci electorii partidelor și ai formațiunilor politice. Adică niște oameni (și niște femei) mult mai versați decît noi într-ale politicii ca să poată fi manipulați de comentatorul (oricît de abil) al unui sondaj de opinie. Așa stînd lucrurile, deși bătălia s-a încheiat altfel decît am fi vrut și unii și ceilalți nu ne putem abține să consemnăm faptul că, printr-un devotament prost înțeles față de d-l I. Rațiu, după ce ne-a făcut cu ou și cu oțet că n-am fi procedat cum scrie la carte, onorabilul domn Ionel Chicinaș a sfîrșit prin a face ceea ce nu se face nicăieri pe lume. Adică a adăugat (cu propria sa mînă) procentele d-lui Coposu la procentele d-lui Rațiu, obținîndu-i acestuia niște rezultate pentru care l-ar fi putut invidia nu numai marele om de la Cotroceni, ci și cei de la Scornicești. Cifrele la care s-a ajuns prin această simplă adunare (făcută așa cum știm să o facem cu toții din clasele primare) ne-au ajutat să ne trecem orice formă de cruzime și chiar să ne îndulcim. Nu fiindcă ele nu i-au folosit la nimic celui care le-a avut negru pe alb în Cotidianul său, ci și fiindcă pînă în ultima clipă, ziariștii d-lui Rațiu n-au înțeles că adevăratul pericol nu-l reprezintă un candidat în plus pe o listă de sondaje, ci un concurent în plus... implus de cineva de pe margine în cursa reală, chiar în fața liniei de sosire. Noi cel puțin știam dinainte de a fi înțeles exact ceea ce se întîmplă și de a ne fi spus la vreme cuvenitul. Fiindcă știm bine că va veni o vreme cînd se va pune și întrebarea: ce a făcut atunci o anumită parte a presei? Ceea ce nu ne împiedică să respectăm regula jocului și să-i întindem mîna celui care a cîștigat etapa întîia. ● În numărul de săptămîna trecută al publicației Express-Magazin (redactor șef Ion Cristoiu) se poate citi: „Urăm succes colegilor noștri de la noul cotidian. Sperăm că el va avea cel puțin gloria Express-Magazin-ului". Noul cotidian căruia i se adresează neobișnuita urare este Evenimentul zilei și redactorul lui șef se numește, întîmplător, Ion Cristoiu. Dar noi credem că este vorba despre o simplă coincidență: că așa cum Timpurile liber ne-a anunțat (după șarja aniversală făcută prin așa-zisele interviuri cu cei doi emanați) că ar exista doi Ioni Iliești și doi Petre Romani, nu peste mulți ne va anunța și Express-Magazin-ul (sau Evenimentul zilei, sau amîndouă) că există și doi Ioni Cristoi care își urează unul altuia succes printre noi.

Le dorim — din toată inima — să obțină succesul scontat. Adică Evenimentul zilei să albă și el chiar gloria Express-Magazin-ului, cum îi urează (cu atîta generozitate) redactorul șef al acestuia.

Dar — în ciuda dorinței noastre de a-i vedea prosperînd — nu putem să nu mărturisim și un acut sentiment de tristețe, legat de faptul că, în acest nou cotidian, începînd încă de pe acum să fie înșirate unele texte care debutează cu expresia se pare că și pun în circulație lucruri în dublu-sens necontrolate, aflate, chipurile, dintr-o sursă de încredere căreia nu-i poate fi dezvăluită. Într-o astfel de compunere descalificantă pentru ziarul care o publică, ni se spune, între altele, că Andrei Pleșu ar fi scris (nu știm cui) o scrisoare prin care și-ar fi anunțat hotărîrea de a participa la cursa pentru președinție, rezervînd (ca românul imparțial) să fie înscris în orice partid în numele căruia ar putea candida.

Cine îl cunoaște cît de cît pe Andrei Pleșu știe foarte bine că o persoană cu inteligența și orgoliul său nu ar fi putut — în ruptul capului — să scrie o scrisoare care să cuprindă așa ceva. Dar noul Ion Cristoiu, care a apărut printre noi doar de o săptămînă, fără îndoială că nu a avut cum să-l audă pe Andrei Pleșu vorbind și probabil n-a apucat încă să citească nici măcar o pagină a acestuia, de vreme ce crede că el ar fi putut produce o astfel de scrisoare. Fiindcă, nu avem nici un drept să ne îndoim de buna sa credință. Spre edificare îi semnalăm totuși textul O lămurire — apărut în revista noastră cu două săptămîni în urmă. Fiindcă în el, fostul ministru al culturii (tocmai pentru a pune capăt unor astfel de mizerii) a încercat să lămurească lucrurile (încercate deîndată prin aceeași mașinărie uzată de dezinformare), explicîndu-le celor interesați că în condițiile de acum este ferm hotărît să rămînă în afara jocului și, ca urmare, dorește ca numele său să nu fie inclus în nici un fel de calcule electorale. Așa stînd lucrurile, mare problemă pe care ne-o pune textul la care ne referim nu e lămurirea cazului Pleșu în care orice om informat și de bună credință știe că nu e nimic de lămurit. Dar publicarea unei asemenea ca aceia — care denotă aceeași flagrantă neînțelegere a ceea ce ne este și ceea ce nu ne este permis ca și originala creditare a lui Marin Preda — ne face să ne întrebăm, dacă ne aflăm într-adevăr, așa cum am sperat, în interiorul acelei ciume făcute de Timpurul liber ca să se poată vinde mai bine. Dacă lucrurile nu stau de fapt... infinit mai rău. Fiindcă nu este exclusă nici posibilitatea de a exista totuși un singur Ion Cristoiu care să fie capabil și să scrie o notă ca asta (știind bine că tot ce spune în ea nu este adevărat) și să-și adreseze cu atîta nevinovăție o felicitare-urare cum e cea reprodusă mai sus. Acest lucru ne-ar întrista foarte tare, întrucît avem convingerea că, în cazul celui care ar putea face aceste două lucruri cu aceeași seninătate, ar trebui să fie ceva în foarte mare neregulă. ● În afară de vechile servicii de dezinformare, asupra cărora ne-am oprit de mai multe ori, trebuie remarcat că presa actuală nu mai este deservită cu aceeași promptitudine decît de Serviciul Român de Informații, a cărui mînă îndemînatică este la fel de lungă. Cu ajutorul acestei mîini de lucru (unora mai dedată la scris decît a unui scriitor) s-au copiat de pe benzile înregistrate cîndva pe furiș, pentru uzul dictatorului și al sinistrei intervenții din cadrul congreselor sau al Consiliului Uniunii Scriitorilor, ale unor personalități care își riscau existența manifestîndu-și dezacordul cu puterea, atunci cînd acest lucru nu era ca acum pe toate drumurile. Mai pot acește intervenții, plătite cu toi felul de neplăceri și de interdicții sîrnă puse, de nu știm cine, la dispoziția unor redacții și folosite după cum îi taie capul pe fiecare. Chiar și în cazul cel mai bun, cînd prezentarea unor astfel de texte inedite publicului larg este făcută corect și cu o binevoitoare înștiințare, cum se întîmplă în Adevărul literar și artistic nr. 139/14 iunie (care la rubrica Istoria prin gaura cheii publică două texte de la Conferința pe țară din anul 1981 ascultate de dictator spre a arăta că mulți blamații scriitori au mai făcut totuși ceva la vremea aceea) se impune totuși o întrebare: dacă apariția în presă a dosarelor unor informatori a suscitat atîtea obiecții (în mare parte întemeiate) nu reprezintă oare un abuz infinit mai mare faptul că texte inedite ale unor mari scriitori pot să fie folosite fără consultarea acestora, așa cum au fost înregistrate la vremea lor? Fiindcă acest lucru ne dă sentimentul neplăcut că unora exact aceleași persoane care ne-au mai vîndut o dată ne vînd și acum pe un preț de nimic care nu-i mai poate aduce nimănui nici un cîștig. ● În cadrul Conferinței de presă a C.D. transmisă luni de SOTI, un ziarist a întrebat ce influență ar putea avea faptul că din cei cinci candidați pentru cheie a fost ales singurul care a fost membru P.C.R. Domnul Emil Constantinescu a răspuns că acest lucru e foarte important întrucît el va face să nu mai fie complexați cei patru milioane de alegători care au fost și ei membri de partid. Întrebarea pe care ne-am pus-o ascultîndu-l a fost dacă e mai bine să fie complexate tot cele 13 milioane de alegători care nu au fost membri P.C.R. Fiindcă, dacă nici unuia nu a putut oare pentru cineva care nu încetînește arsenală calitate de care se ține cont în continuare, înseamnă că nu s-a schimbat mare lucru, deși avem atîtea partide și alianțe și convenții. Faptul că F.D.S.N.-ul a felicitat C.D.-ul pentru alegerea sa încîntă pe determină să ne exprimăm și public această întrebare pe care ne-am pus-o în singurătate, deși l-am putea întrista încă o dată pe învingătorul la puncte al Convenției pentru care, probabil, vom fi obligați de împrejurări să optăm și noi în cele din urmă. (M. E.)

MARC CAPELLE

PENTRU O POLITICĂ AUDIOVIZUALĂ ROMÂNEASCĂ

Recenta promulgare a legii audiovizualului a relansat dezbaterea asupra funcționării televiziunii în România. A face nazuri în fața unui text mai degrabă satisfăcător ar putea să pară un lucru nefondat, însă nu putem să nu observăm că în lipsa unei politici audiovizuale demne de acest nume, instanțele de profesie și guvernul par a se mulțumi cu un paravan legislativ și reglementar.

Ce loc ar trebui să ocupe televiziunea în societatea românească a acestui sfîrșit de secol? Intenționează televiziunea de stat să devină o televiziune în serviciul public? În acest caz care va fi misiunea sa? Ce parte din programele televiziunilor comerciale va fi acordată identității culturale românești? Fără a răspunde la aceste întrebări — și lista nu este exhaustivă —, nu vedem cum peisajul audiovizual românesc ar putea să cîștige în claritate și armonie.

Actuala Televiziune Română Liberă funcționează într-o mare măsură ca o proprietate a puterii, ca un aparat de stat. Nimic de mirare! Pretutindeni în lume televiziunea este rîvnită de responsabilii politici și a fost nevoie de mult timp pentru ca în unele țări televiziunile să devină efectiv „libere și independente". Nu sînt mai mult de 20 de ani de cînd, în Franța, un simplu telefon al unui ministru era suficient pentru ca prezentatorul ale cărui vorbe nu plăcuseră să fie destituit. Recenta sancțiune a lui Radu Cosașcă arată că TVRL funcționează încă după acest model.

Este regretabil să constatăm că televiziunea română nu este prea dornitoare să facă economia de erori caracteristică surselor ei occidentale. Ascunsă în spatele gratiilor din strada Dorobanților, TVRL dă impresia că există încă între anacronism și haos. Anacronism pentru că, de exemplu, prezentarea zilnică a actualității evocă fără doar și poate trecutul, în timp ce, pe de altă parte, România se deschide spre lume, adoptînd o lege care autorizează efectiv multiplicarea stațiilor de televiziune pe teritoriul național. Haos pentru că programele făcute în mare grabă, dificultățile financiare evocate de nenumărate ori, condițiile bizare ale cedării canalului 2 societății Atlantis Television Ltd. seamănă bine cu cronica unui faliment anunțat.

Totuși, trebuie ca o televiziune publică să-și poată găsi locul în România și ar fi imprudent să fie cedat prea mult teren televiziunilor comerciale ale căror programe suferă deseori de lipsa creativității: Au trecut mai mult de doi ani din decembrie 1989 și Televiziunea Română nu se mai poate mărgini la fluturarea stindardului „telerevoluției". Ea are nevoie de o altă ambiție și, fără îndoială, de o altă etică. Hervé Bourges, președinte al canalelor publice franceze Antenne 2 și FR 3, remarcă: „Există o morală a televiziunii: schimbul între cel care face programul și cel care îl primește. Pentru a exista schimb, trebuie să existe dialog. Pe scara pe care se situează tea de a se recurge la marketing. Și de mass-media, aceasta implică necesitatea ce nu? A face o televiziune publică bună nu constituie un obiectiv abstract. Este răspunsul adaptat unei cereri care merită să fie analizată." [1])

Bineînțeles, trebuie ținut cont de contextul românesc și, în plus, de rolul televiziunii într-o societate recent eliberată de totalitarism. Elemer Hankiss, președintele televiziunii publice maghiare, declară în această privință: „În țările Europei Centrale, televiziunile publice au un rol mai important (decît în Occident) pentru că aceste țări se află într-un proces de transformare. Popoarele lor trebuie să învețe democrația și economia de piață, trebuie să iasă din acești patruzeci de ani de oprimare, infantilism și deznădejde. Este o regenerare psihică, morală, intelectuală, economică și socială. În acest domeniu, televiziunile publice sînt absolut indispensabile." [2])

Trebuie să recunoaștem că televiziunea română încearcă să răspundă acestei așteptări. Emisiunile despre abandonarea copiilor, antisemitism, regulile de bază ale economiei de piață, istoria contemporană a României au măcar meritul că există. Este cu atît mai greu de înțeles de ce aceste lăudabile tentative se împletesc cu o funcționare conservatoare și chiar reacționară.

[1]) Revista **Mediaspouvoirs**, nr. 23, iulie 1991.

[2]) Revista **Mediaspouvoirs**, nr. 26, aprilie 1992

Traducere de
MIRCEA IONESCU

(Continuare în numărul viitor)

Redacția „22": Gabriela Adameșteanu (redactor-șef), Radica Palade, Dan Pavel (redactori-șefi adjuncți), Ileana Mălăncioiu (publicist, comentator), Andreea Paraschivescu (șef secție social), Gabriel Andreescu, Andrei Cornea, Horațiu Pepine (redactori), Dan Perjovschi (grafician), Anton Burtea (șef serviciu tehnic), Ana Mihail (director economic), Radu Dobândă (șef serviciu corectură), Bogdan Penescu (difuzare), Georgeta Marin (secretariat), Didina Marc, Manuela Gheorghiu (dactilografie). Colaboratori: Leonard Oprea (publicitate), Emanuel Pârvu (foto), Mariana Dinu (secretar general de redacție). Responsabil de număr: Radica Palade.
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 14 17 76, 14 15 25 Tiparul executat la Imprimeria „Coresi", București, Piața Presei Libere 1.